

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**483 NUMARALI TAPU TAHRİR DEFTERİNE
GÖRE TEKFURGÖLÜ KAZASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Esra NOĞAY BAYMIŞ**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İsmail BÜLBÜL**

HATAY-2019

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**483 NUMARALI TAPU TAHRİR DEFTERİNE GÖRE
TEKFURGÖLÜ KAZASI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Esra NOĞAY BAYMIŞ**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İsmail BÜLBÜL**

HATAY-2019

ONAY

ESRA NOĞAY BAYMIŞ tarafından hazırlanan “483 NUMARALI TAPU TAHRİR DEFTERİNE GÖRE TEKFURGÖLÜ KAZASI” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile *TARİH ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ* olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Dr. Öğr. Üyesi İsmail BÜLBÜL (Tez Danışmanı-Başkan)	
Dr. Öğr. Üyesi Selahattin SATILMIŞ (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa IŞIK (Üye)	

ESRA NOĞAY BAYMIŞ tarafından hazırlanan “483 NUMARALI TAPU TAHRİR DEFTERİNE GÖRE TEKFURGÖLÜ KAZASI” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN
Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (26/06/2019)

Esra NOĞAY BAYMIŞ

ÖNSÖZ

“483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri’ne Göre Tekfurgölü Kazası” isimli çalışmada XVI. yüzyılda Tekfurgölü Kaza’sının siyasi, idari, demografik ve iktisadi durumu ele alınmıştır. Çalışmanın Giriş bölümünde ana kaynaklar tanıtılıp Tekfurgölü adının kökeni tartışılmış ve Tekfurgölü Kazası’nın tarihi anlatılmıştır. “İdari Taksimat” başlığını taşıyan birinci bölümde Tekfurgölü Kazası’nın idari yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. “Demografik” Yapı başlığını taşıyan ikinci bölümde kaza’nın nüfusu ve toplumsal yapısı irdelenmiştir. Üçüncü bölüm “İktisadi Yapı” başlığını taşımaktadır ve bu bölümde kaza’nın ekonomik durumu incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Çalışmanın temelini oluşturan Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde yer alan 483 Numaralı Silistre Livası Mufassal Tapu Tahrir Defteri’dir. Söz konusu defter okunması bir hayli zor olan siyakat yazısıyla yazılmıştır. Ayrıca, bazı yerlerde mürekkebin dağılmasından ya da rutubetin etkisinden dolayı yazılar okunamaz hale gelmiştir. Buna ilaveten gerek yazı stilinden gerekse dış etkenlerden kaynaklanan tahribattan dolayı özellikle yer isimlerinin okunmasında zaman zaman tereddütte kalınmıştır. Bu gibi hususlarda okunan kelimelerin yanına (?) işareti konulmuştur. Son olarak çalışmada okuyucuyu sıkmamak için idari, demografik ve iktisadi konulara ilişkin terimlerin uzun uzadıya açıklanmasından kaçınılmıştır.

Beni bu konuda çalışmaya yönlendiren, tez konusunu belirlememde yardımcı olan ve çalışma süresince desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İsmail BÜLBÜL’e; defterin okunmasında ve değerlendirilmesinde yardımlarını gördüğüm Dr. Öğr. Üyesi Mustafa IŞIK’a ve bu zor süreçte maddi ve manevi anlamda bana her zaman destek olan eşim ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

Esra NOĞAY BAYMIŞ

**483 NUMARALI TAPU TAHRİR DEFTERİNE GÖRE
TEKFURGÖLÜ KAZASI**

Tez Yazarı: Esra NOĞAY BAYMIŞ

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmail BÜLBÜL

ÖZET

Osmanlı Devleti, kuruluşundan kısa bir süre sonra Rumeli'ye geçerek Balkanlarda fütuhata başlamış ve uzun bir sürecin sonunda Balkanları hakimiyeti altına almıştır. Bu süreçte fethedilen yerlerden birisi de Dobruca Bölgesi'nde yer alan Tekfurgölü'dür. XV. yüzyılın ilk yarısında ele geçirilen Tekfurgölü, XVI. yüzyılda Tekfurgölü Kazası'nın kurulmasıyla bir idari merkez haline gelmiştir. Dobruca Bölgesi'ni ele alan çok sayıda çalışma mevcut ise de Tekfurgölü Kazası bu güne kadar incelenmemiştir. Bu çalışmada Tekfurgölü Kazası'nın XVI. yüzyıldaki idari, demografik ve iktisadi durumu ele alınmıştır.

Çalışmanın temelini Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 483 Numaralı Silistre Livası Mufassal Tapu Tahrir Defteri'nde yer alan Tekfurgölü Kazası'na ait demografik ve ekonomik veriler oluşturmaktadır. Bu veriler, yine Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde çeşitli tasniflerde bulunan defterlerdeki bilgilerle desteklenmiştir. Buna ilaveten seyyahların yazmış oldukları eserlerde Tekfurgölü Kazası'na ilişkin arşiv kayıtlarında bulunmayan bilgilere rastlanılmıştır. Bu yüzden yapılan çalışma için seyahatnameler arşiv materyalleri kadar önem arz etmiştir. Son olarak, arşiv materyalleri ve seyahatnamelerdeki bilgilerin yorumlanmasında konuyla alakalı tetkik eserlere başvurulmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda Tekfurgölü kırsalının Osmanlı Devleti egemenliğine girdikten sonra tamamen Türkleştiği ve mamur bir hale geldiği tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç kırsal yerleşiminin yaygınlığına bağlı olarak ekonominin temelinde tarımsal faaliyetlerin yer almasıdır. Bu noktada daha çok şehirlerde görülen sını ve ticari faaliyetlerinin kaza ekonomisinde çok fazla yer edinmediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Tekfurgölü, Dobruca Bölgesi, Silistre, Tapu Tahrir, Sosyal-İktisadi Hayat

**ACCORDING TO THE TAPU TAHRİR BOOK NUMBER 483
TEKFURGÖLÜ KAZASI**

**Master's Thesis, Author: Esra NOĞAY BAYMIŞ
Department of History, Master's Thesis, 2019
Supervisor: Dr. Academic Member İsmail BÜLBÜL**

ABSTRACT

Ottoman Empire, shortly after its foundation, crossed to Rumeli and began to conquer Balkans and after a long period of time took control of Balkans. One of the places conquered in this time period is Tekfurgölü which is located in the Dobrudja region. Tekfurgölü which was conquered in the first half of XVth century, became an administrative center with the establishment of Tekfurgölü sub-district in XVIth century. Although, there are many studies on the Dobrudja region, Tekfurgölü sub-district has not been studied to this day. In this study, administrative, demographic and economic situation of Tekfurgölü sub-district in XVIth century has been discussed.

The study is based on the demographic and economic data of the Tekfurgölü District in the Mufassal Tapu Tahrir Book, which is located in the Ottoman Archive of the Prime Ministry with the number 483. These data are also supported by the information in the books in various classifications in the Ottoman Archive of the Prime Ministry. In addition to this, there is information found in the works written by the travelers which doesn't exist in the archive records of the Tekfurgölü sub-district. For this reason, travel books are seen as important as archival materials. Finally, in the interpretation of the information in archival materials and travelogues, the relevant works have been consulted.

As a result of the study, it has been determined that the Tekfurgölü countryside became completely Turkish after it entered the sovereignty of the Ottoman State. Another result of the study is that agricultural activities take place on the basis of the economy due to the prevalence of rural settlement. At this point, it was seen that industrial and commercial activities which are seen more in cities, do not get much place in the sub-district economy.

KEY WORDS

Tekfurgölü, Dobrudja, Silistre, Tapu Tahrir, Social and Economic Life

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
483 NUMARALI TAPU TAHRİR DEFTERİNE GÖRE	I
TEKFURGÖLÜ KAZASI	I
ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLolar LİSTESİ.....	V
GRAFİKLER LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
1. Kaynaklar	1
2. Tekfurgölü İsmi nin Kökeni	2
3. Tekfurgölü Kazası'nın Coğrafyası	3
4. Tekfurgölü Kazası'nın Siyasi Tarihi	5
4.1. Türklerin Tekfurgölü'ne Yerleşmeleri ve Tekfurgölü'nün Osmanlı Hakimiyetine Girişi	5
4.2. Osmanlı Hakimiyetinde Tekfurgölü	8
I. BÖLÜM	
İDARİ TAKSİMAT	
1. GENEL TANIMLAR.....	12
2. TEKFURGÖLÜ KAZASI.....	13
2.1. Tekfurgölü Kaza Merkezi	14
2.2. Göncü Bazarı/Karasu Kasabası	16
2.3. Köyler ve Mahalleler	17
2.4. Mezralar	21
II. BÖLÜM	
DEMOGRAFİK YAPI	
1. ŞEHİRLER	25
1.1. Tekfurgölü Kaza Merkezi	26
1.2. Karasu Kasabası.....	28

2- KÖYLER VE MAHALLELER	31
-------------------------------	----

III. BÖLÜM

İKTİSADİ YAPI

1. TOPRAĞIN TASARRUF ŞEKLİ.....	42
2. TARIM	46
3. HAYVANCILIK	52
4. TİCARET	55
5. TARIM, HAYVANCILIK VE TİCARET KAPSAMI DIŞINDA KALAN VERGİLER	58
6. BALIKÇILIK, SAZ VE ÇAYIR GELİRLERİ	60
7. TUZ ÜRETİMİ.....	62
8. TEKFURGÖLÜ KAZASI'NIN GELİRLERİNE TOPLU BAKIŞ	63
SONUÇ	67
KAYNAKÇA.....	69
EKLER.....	77

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Tekfurgölu Kaza Merkezi'nin Mahalleleri	15
Tablo 2. Tekfurgölu Kazasında Görev Yapan İmamlar ve Görev Yerleri	19
Tablo 3. Tekfurgölu Kazası'ndaki Mezzalar	23
Tablo 4. Tekfurgölu Kaza Merkezi'nin Nüfusu.....	26
Tablo 5. Karasu Kasabası'nın Nüfusu	29
Tablo 6. Tekfurgölu Kazası'ndaki Köyler	31
Tablo 7. Tekfurgölu Kırsalındaki Bulunan Askeri Sınıf Mensupları.....	36
Tablo 8. Tekfurgölu Kırsalında Sunmuş Oldukları Hizmete Göre İmtiyazlı Gruplar	37
Tablo 9. Köylerde ve Mahallelerde Bulunan Seyyid ve Şerifler	38
Tablo 10. Tekfurgölu Kırsalındaki Dini Zümreler	39
Tablo 11. Tekfurgölu Kazası'nda Bulunan Çiftlikler	43
Tablo 12. Tekfurgölu Kaza Merkezi, Karasu Kasabası ve Kırsal Kesimdeki Zirai Ürünler	47
Tablo 13. Tekfurgölu Kaza Merkezi, Karasu Kasabası ve Kırsal Kesim Gelirleri ...	65

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki Müslim ve Gayrimüslim Nüfus	27
Grafik 2. Karasu Kasabası'ndaki Müslim ve Gayrimüslim Nüfus.....	30
Grafik 3. Kırsal Kesimdeki Müslim ve Gayrimüslim Nüfus	35
Grafik 4. Tekfurgölü Kazası'nda Hayvancılıktan Alınan Toplam Vergiler.....	54
Grafik 5. Tekfurgölü Kaza Merkezi, Karasu Kasabası ve Kırsal Kesimdeki Gelirlerin Yüzdelerlik Dağılımı	64

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. XVI. Yüzyılda Tekfurgölu Kaza 4

KISALTMALAR

AE.	Ali Emirî
bk.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
çev.	Çeviren
d.	Defter
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
D.MKF	Mevkufât Kalemî
dp.	Dipnot
EI	The Encyclopaedia of Islam
Haz.	Hazırlayan
H.	Hicrî
İA	İslam Ansiklopedisi
MAD	Maliyeden Müdevver Defterler
MD.	Mühimme Defterleri
M.	Milâdî
nr.	Numara
Nu.	Numara
OTAM	Osmanlı Tarih Araştırmaları Merkezi
s.	Sayfa
S.	Sayı
ss.	Sayfa Sayısı
SMST.II	Sultan II. Mustafa
SMST.III	Sultan III. Mustafa
TT.	Tapu Tahrir

T.T.K. Türk Tarih Kurumu
TS.MA.d Topkapı Müzesi Müfredât Defterleri
TESAM Türkiye Ekonomik Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi
vd. ve diğerleri
Vol. Volume

GİRİŞ

1. Kaynaklar

Bu çalışmanın temelini *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nde *Tapu Tahrir Defterleri* tasnifinde yer alan *483 Numaralı Silistre Livası Mufassal Tapu Tahrir Defteri* oluşturmaktadır. Defter H. 977 (M. 1569-1570) tarihini taşımaktadır. 760 sayfadan oluşan defterin 4. sayfadan 38. sayfaya kadar olan kısmında Silistre Livasına ve livaya bağlı çeşitli kazalara ait kanunnameler yer almaktadır. Bu kanunnamelerden sonra Silistre Livasının fihristi verilmiş, ardından sırasıyla Akkirman, Cankirman/Özi, Kili, Bender, Berail, Silistre, Hırsova ve Tekfurgölü kazalarına ait nüfus ve vergiye ilişkin bilgiler kaydedilmiştir. Tekfurgölü Kazası'na dair kayıtlar sayfa 666'dan 758'e kadar olan kısımda yer almaktadır.¹

483 Numaralı Silistre Livası Mufassal Tapu Tahrir Defteri'ndeki bilgileri desteklemek amacıyla Tekfurgölü Kazası'nı içeren diğer *Tapu Tahrir Defterlerine* de müracaat edilmiştir. Bunlar, yine *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nde *Tapu Tahrir Defterleri* tasnifinde yer alan H. 949 (M. 1542-1543) tarihli *215 Numaralı Silistre Livası İcmal Defteri*, H. 967 (M. 1559-1560) tarihli *325 Numaralı Silistre Livası Mufassal Tapu Tahrir Defteri*, H. 977 (M. 1569-1750) tarihli *475 Numaralı Silistre Livası İcmal Tapu Tahrir Defteri*, II. Selim Dönemine (1566-1574) ait *542 Numaralı Silistre Livası İcmal Tapu Tahrir Defteri*'dir.² Bunların dışında M. Tayyip Gökbilgin'in *Rumeli'nde Yürükler, Tatarlar ve Evlâdı-ı Fatihân* isimli çalışmasında kullanmış olduğu Kocacık Yörüklerine ait *222 Numaralı Mufassal Tapu Tahrir Defteri* ile Ayşe Kayapınar ve Emine Erdoğan Özünlü tarafından Mihaloğulları'na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri adıyla yayımlanan *625 Numaralı Tapu Tahrir Defteri*'nden de yer adlarını okuma amacıyla yararlanılmıştır.

Başvurulan diğer arşiv kayıtları *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nde bulunan *Bâb-ı Defteri* tasnifindeki *28243 ve 30031 Numaralı Mevkufât Kalemî Menzil Defterleri*, Ali Emîrî tasnifindeki II. Mustafa ve III Mustafa fonlarında yer alan *41/4082, 41/4084, 41/4086 ve 178/18996-1 Numaralı Menzil Defterleri*, *Maliyeden*

---

¹*370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937-1530)*, 2. Cilt, Haz. Ahmet Özkılınç-Ali Coşkun-Abdullah Sivridağ-Murat Yüzbaşıoğlu, Ankara 2002, s. 18; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Haz. Hacı Osman Yıldırım-Nazım Yılmaz-Yusuf İhsan Genç, İstanbul 2010, s. 142; BOA, TT. 483.

²*370 Numaralı ...*, s. 18-19.

Müdevver Defterler tasnifindeki çeşitli konuları ihtiva eden *4184 Numaralı Defter*, Tekfurgözü kadısına gönderilen hükümlerin yer aldığı *7, 15, 26, 27, 43, 97, 99 Numaralı Mühimme Defterleri* ile İsmet Binark'ın yönetimindeki bir ekip tarafından hazırlanıp yayımlanmış olan *6 Numaralı Mühimme Defteri* ve Topkapı Sarayı Müzesi'nden Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne devredilen defterlerden *9314 Numaralı Topkapı Sarayı Müfredât Defteri*'dir.

Başvurulan ana kaynaklardan bir diğeri seyahatnamelerdir. XVI. yüzyılda bölge hakkında bilgi veren bir seyyah tespit edilemediğinden XVI. yüzyıl sonrası bölgeden geçen seyyahların eserlerine başvurulmuştur. Bu eserlerden ilki XVII. yüzyıl seyyahlarından Evliya Çelebi'ye aittir. Evliya Çelebi Dobruca geneli, Köstence köyü ve Karasu kasabası hakkında arşiv dokümanlarında yer almayan bilgiler vermiştir. XVIII. yüzyılın ilk yarısında Dobruca sahasında bulunan İsveçli Gustavus Adlerfeld ile aynı yüzyılın ikinci yarısında bölgeden geçen Baron De Tott, eserlerinde bölgede sık sık karşılaşılan çekirge felaketini tasvir etmişlerdir. Seyahatnamesinden yararlanan son seyyah Edmund Spencer'dir. XIX. yüzyıl seyyahlarından olan Edmund Spencer de bölgedeki çekirge felaketine değinmiştir.

Çalışmada kullanılan araştırma eserlerini iki grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta, Osmanlı Devleti'nin sosyal, siyasi, iktisadi ve idari yapısını ele alan müstakil ya da genel çalışmalar, ikinci grupta ise yine sosyo-ekonomik konuları ele alan, ancak Rumeli coğrafyası odaklı yapılan çalışmalar yer almaktadır.

2. Tekfurgözü İsminin Kökeni

Tekfurgözü, tekfur ve göl kelimelerinin terkiibinden oluşmaktadır. Tekfur'un Ermenice "*haç taşıyan*" anlamına gelen "*taghavor*"dan ya da Yunanca'da muharip, mücahit, muzaffer manalarındaki "*Nicephoros*"dan türediği ileri sürülmüştür. Selçuklu ve Osmanlı tarihlerinde tekfur kelimesi, Bizans beylerini ve Bizans şehir ya da kale komutanlarını tanımlayan siyasi, idari ve askeri bir terim olarak kullanılmıştır.³ Göl kelimesi ise Türkçe'dir ve bir yer ismi olarak tekfur ile terkip oluşturması, Tekfurgözü Kazası'nın yakınında bulunan gölden ileri gelmiştir. Bu göl, kaza merkezi ile aynı adı taşımaktadır.

Tekfurgözü adı, gölün mülkiyetinin ya da tasarrufunun bir tekfura ait olduğunu göstermektedir. Bu tekfur muhtemelen Bizans'ın kuzey sınırlarını Avar,

³ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3. Cilt, İstanbul 1993, s. 443; A. Savvides, "Tekfur", *İE*, Vol. X, (2000), s. 413.

Macar, Slav, Peçenek, Uz ve Kıpçak akınlarına karşı korumada askeri bir üs vazifesi gören ve aynı zamanda bir idare merkezi olan Köstence'de oturmaktadır.⁴ Köstence ile Tekfurgölü arasındaki bağlantının tezahürünü XIX. yüzyıl tarihçi ve arkeologlarından P. L. İnciciyan'ın, *Dünya Coğrafyası* isimli eserinde⁵, Köstence hakkında verdiği bilgilerde bulmak mümkündür. İnciciyan, Köstence için şunları yazmaktadır: “Tekfurgölü dahi denilen bu şehir, Karahırman ve Sütgölü arasında Karadeniz sahilinde kurulmuştur. Şehrin Rumca adı olan Konstantza'nın eski şekli Konstantzia veya Konstantiya idi ki bu ad, Meletios'a nazaran Büyük Konstantin'in büyük hemşiresi Konstantia'ya izafeten verilmiştir.”⁶

3. Tekfurgölü Kazası'nın Coğrafyası

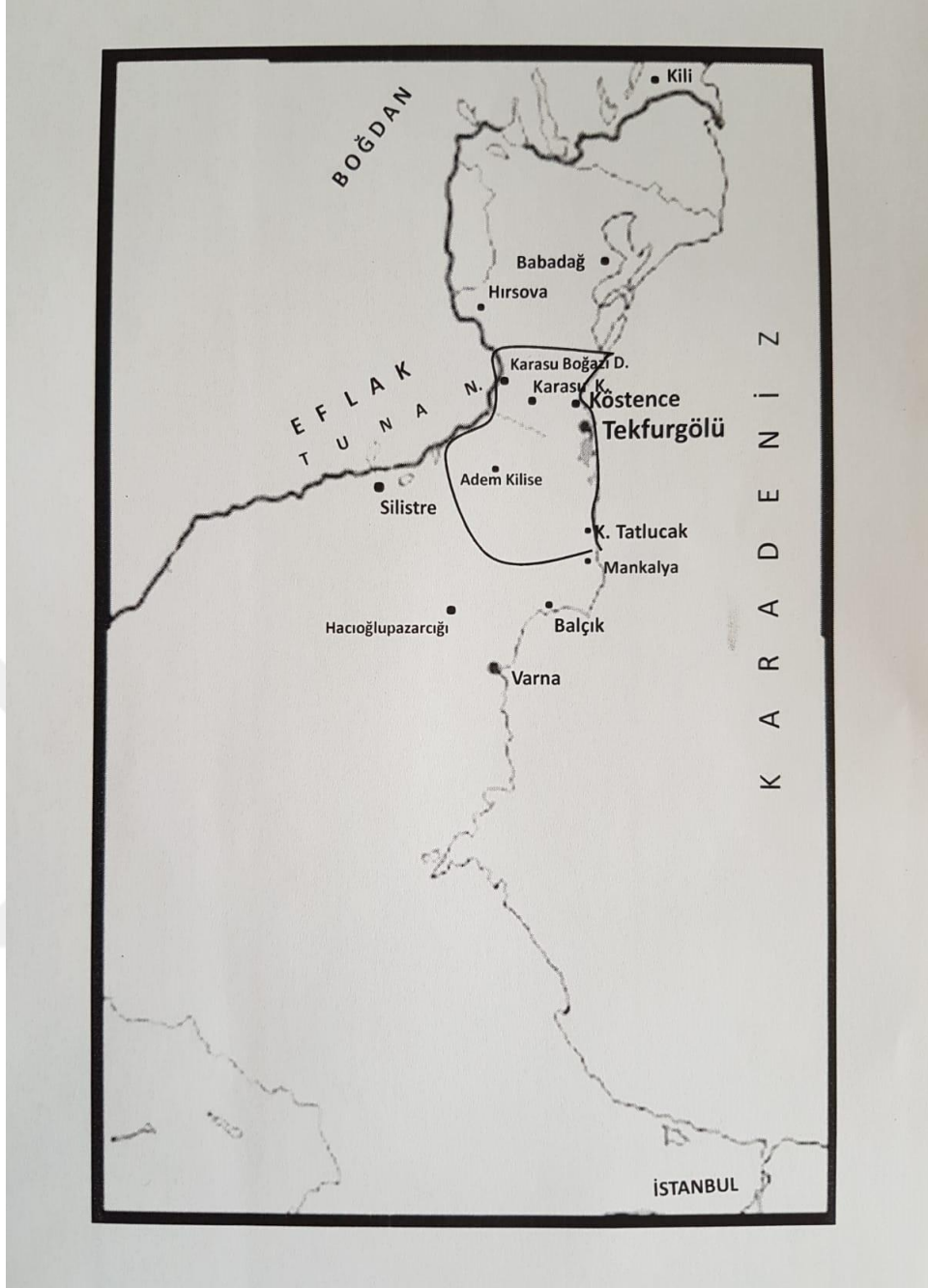
Tekfurgölü Kazası'nın doğusunda Karadeniz, kuzeyinde Babadağ kasabası ve Hırsova nahiyesi, batısında Eflak Voyvodalığı ile Silistre kazası, güneyinde ise Varna kazası ile Hacıoğlupazarcığı kasabası yer almaktadır.

---

⁴ Boğdan Murgescu, “Köstence”, *DIA*, 26. C., (2002), s. 276; Alexandru Madgearu, *Byzantine Military Organization on the Danube 10th-12th Centuries*, Leiden and Boston: Brill 2007, s. 7-15, 20, 23, 24; Mihai Bucovala, “Roman Glass Vessels Discovered in Dobruğa”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 26 (1984), s. 59- 60.

⁵ P. L. İnciciyan, eserini 11 cilt halinde 1804 yılında neşretmiştir. Eserin Rumeli Coğrafyası'na ait kısmı H. D. Andreasyan tarafından Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi'nin 2-3. ve 4-5. sayılarında “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası” adıyla iki bölüm halinde tercüme edilerek yayımlanmıştır. (P.L. İnciciyan, “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, Çev. H. D. Andreasyan, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 2-3, (1973-1974), s. 11).

⁶ P.L. İnciciyan, “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, Çev. H. D. Andreasyan, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 4-5, (1975-1976), s. 116.

Harita 1. XVI. Yüzyılda Tekfurgölü Kaza

(Harita <http://dobrucatonyms.blogspot.com/> (Erişim Tarihi: 18.05.2019) ve https://d-maps.com/carte.php?num_car=13447&lang=en (Erişim Tarihi: 18.05.2019) adreslerindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.)

Kaza merkezi olan Tekfurgölü, Karadeniz'in kıyısında yine aynı isimli gölün yanında bulunmaktadır. İnciciyan'ın belirttiğine göre burası çorak bir arazidir.⁷ Bunun sebebi Karadeniz kıyısının kış aylarında soğuk, yaz aylarında ise kuru ve

⁷ İnciciyan, a.g.m., S. 4-5, s. 116.

sıcak rüzgarlara maruz kalmasıdır.⁸ Büyük engebeler olmadığından rüzgarların etkisi nahiye'nin iç kesimlerinde de görülmektedir. Evliya Çelebi bu durumu Karasu kasabası'nı anlatırken şöyle dile getirmektedir: “*Ve açık diyar olduğundan kışının şiddeti katı olur.*”⁹ Bununla birlikte kaza'nın genel olarak verimli bir araziye sahip olduğu söylenebilir. Bu hususiyet yine Evliya Çelebi'nin anlatımında kendisini göstermektedir. Evliya Çelebi Dobruca Bölgesi'nin meşe, pelit ve ahlat ağaçlarından oluşan ormanlarla kaplı olduğunu beyan ederek “*Kulların Rabbi bunların malına Halil berekâtı verip bir kilesi altmış kile buğday verir*” demektedir.¹⁰

Tekfurgölü Kazası'nın en önemli su kaynakları kaza ile Eflak Voyvodalığı arasında sınır teşkil eden Tuna Nehri ile bu nehrin bir kolu olan Karasu'dur. Kaza'nın ikinci büyük yerleşim yeri olan Karasu kasabası ile yoğun bir nüfusa sahip olan Karasu Boğazı Derbendi ve Rasul (Balbanoğlu) köyleri Karasu Nehri kıyısında yer almaktadırlar. Bununla birlikte köyler muhtemelen zaman zaman meydana gelen taşkınlardan¹¹ ve sel afetlerinden¹² etkilenmemek için genellikle nehirlerin uzağında kurulmuşlardır. Bu köyler için Evliya Çelebi “*nehirleri yoktur, tamamen kuyulara muhtaçlardır*” demektedir.¹³ Bu kuyular muhtemelen içme suyunu temin etmek için açılmaktadır. Bu noktada kuyular iyi bir yaşam sürmek için hayati önem arz etmiştir. Bu hususiyet birleşik yer isimlerinde neden daha çok “*kuyu*” kelimesinin kullanıldığını da izah etmektedir.¹⁴

4. Tekfurgölü Kazası'nın Siyasi Tarihi

4.1. Türklerin Tekfurgölü'ne Yerleşmeleri ve Tekfurgölü'nün Osmanlı Hakimiyetine Girişi

Tekfurgölü, bugünkü Romanya ve Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Dobruca bölgesinde bulunmaktadır. Bu bölgenin ilk sakinleri Traklardır. Yunanlılar, MÖ. VII. yüzyılda, Trakların tarımda ve hayvancılıkta elde ettiği ürünlere ilgi duymuşlar ve Dobruca Bölgesi'ne yerleşmeye başlamışlardır. Köstence, Mangalya ve Balçık gibi bölgenin önemli şehirleri, bu Yunan kolonileşme çağında kurulmuştur.

⁸ Victor Spinei, *The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century*, Boston 2009, s. 15.

⁹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahâtname*, 3. Cilt, 2. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, İstanbul 2006, s. 482.

¹⁰ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahâtname*, 5. Cilt, 1. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, İstanbul 2010, s. 137.

¹¹ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 3. Cilt, 2. Kitap, s. 481.

¹² Spinei, *a.g.e.*, s. 46.

¹³ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 5. Cilt, 1. Kitap, s. 137.

¹⁴ Tekfurgölü Kazası'ndaki mevcut 139 köyün 40'ının adında “kuyu” geçmektedir (bk. Ek. 1).

Daha sonra bölgeye sırasıyla İskitler, Keltler, Roma İmparatorluğu, Hunlar, Avarlar, Bulgarlar ve Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu egemen olmuştur. XI. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinden gerçekleşen bir göç dalgası ile bölgeye sırasıyla Peçenekler, Uzlar ve Kıpçaklar gelmişlerdir.¹⁵

1187'de Kıpçakların desteğini alarak Bizans İmparatorluğu'na karşı bağımsızlık mücadelesine girişen Petro ve Asen kardeşlerin II. Bulgar Devleti'ni kurmalarıyla Dobruca Bölgesi bu devletin hakimiyeti altına girmiştir.¹⁶ Asen tarafından Dubrovnik tüccarına verilen 1230/31 tarihli imtiyaznamede bölgede idare merkezleri Balçık olan yoğun bir Türk zümresinden bahsedilmektedir.¹⁷ Bu zümre 1261'de veziri Muiniddün Pervane'nin hilesi ile tahtını kaybeden ve Bizans imparatoruna sığınarak Dobruca Bölgesi'ne gelen Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus ile yeniden teşkilatlandırılmıştır.¹⁸ Fakat İlhanlılardan çekinen Bizans imparatoru çok geçmeden II. İzzeddin Keykavus'u Edirne'de hapsettirmiştir. Bunun üzerine bir ordu gönderen Altın Orda Hanı Berke Han II. İzzeddin Keykavus'u esaretten kurtarıp Kırım'a getirmiştir.¹⁹ Atanos Manov, bu olaydan sonra bölgedeki Türklerin başında II. İzzeddin Keykavus ile birlikte gelen Sarı Saltuk'un bulunduğunu iddia etmişse de bunu doğrulayacak herhangi bir kaynak bulunmamaktadır.²⁰

1346 yılında, Hristiyanlaşmış bir Kuman ya da Uz beyi olan Balık, II. Bulgar Devleti'nin zayıflamasından yararlanarak 1346'da Balçık merkezli bir Türk devleti kurmuştur.²¹ Balık, Kantakuzen ile Anna arasında Bizans tahtı için yapılan mücadelede Anna'ya kardeşleri Teodor ve Dobrotiç komutasında 1.000 atlıdan oluşan bir kuvvet göndermiştir. Bunun dışında Balık, Tırnova'daki Bulgar Krallığı, Altın Orda Hanlığı ve Venedikliler ile siyasi ve ticari anlaşmalar imzalamıştır.²²

Balık'tan sonra yerine 1354 veya 1357'de kardeşi Dobrotiç geçmiştir. Dobrotiç, Bizans beylerinden Dük Apokavu'nun kızıyla evlenmiş, kendi kızını da

¹⁵ Kemal Karpat, "Dobruca", *DİA*, 9. Cilt, (1994), s. 482-483; Aurel Decei, "Dobruca", *İA*, 3. C., (1977), s. 629-631; Müstecap Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Ankara 1987, s. 29-30.

¹⁶ Ayşe Kayapınar, "Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)", *Türkler*, 2. C., Ankara 2002, s. 812-813; Decei, a.g.m., s. 631.

¹⁷ Atanas Manov, *Gagauzlar*, Çev. M. Türker Acaroğlu, Ankara 2001, s. 19.

¹⁸ Manov, a.g.e., s. 20; Faruk Sümer, "Keykâvus II", *DİA*, 25. C., (2002), s. 356.

¹⁹ Sümer, a.g.m., s. 356; Decei, a.g.m., s. 632.

²⁰ Manov, a.g.e., s. 21.

²¹ Manov, a.g.e., s. 22; Decei, a.g.m., s. 633; Harun Güngör-Mustafa Argunsah, *Gagauzlar*, İstanbul 1998, s. 33.

²² Manov, a.g.e., s. 23.

Bizans imparatoru V. Yunannis Paleologos'un oğlu Mihail ile evlendirmiştir. İdaresi altında bulunan yerleri Bulgar Kilisesi'nden ayırıp İstanbul Patrikliği'ne bağlamıştır. Daha sonra Karadeniz'de bir donanma oluşturarak Cenevizliler ile m¼cadeleye girişmiş, 1374'te Trabzon İmparatoru Andronikos Komnenos'u tahttan indirip yerine kendi damadı olan Mihail'i ge¼ermeye ¼alıřmıř, bu hususta Venedikliler ile anlaşmıştır. Gerek Cenevizliler ile m¼cadele etmesi, gerekse Trabzon İmparatorluğu'nu n¼fusu altına almak i¼in bulunduğu girişim, onun Karadeniz üzerinde hakimiyet kurmaya ¼alıřtıđının bir g¼stergesi olarak kabul edilebilir.²³

Dobroti¼, sadece Karadeniz'de değil aynı zamanda Balkanlar'da da n¼fusunu arttırmaya ¼alıřmıřtır. Dobroti¼, II. Bulgar Kralı Aleksandr'ın ¼l¼m¼yle başlayan taht m¼cadelelerine karışmış, Savua Kontu VI. Amadee'nin Macar kralının mektubu ve Papalığın ısrarıyla Osmanlı Devleti'ne karşı a¼tıđı sefere destek vermiştir.²⁴ İktidarının sonlarına doğru Cenevizliler ile m¼cadelesini sonlandıran Dobroti¼, dinamik yapısıyla b¼lge tarihinde derin izler bırakmış, ¼l¼m¼nden sonra hakim olduğu saha onun adına atfen "*Dobroti¼ Yurdu*" adıyla anılmıştır.²⁵

Dobroti¼'in 1386'da ¼l¼m¼nden sonra yerine oğlu Yanko ge¼miřtir. Babasının aksine barışçıl bir politika benimseyen Yanko, ¼lkesinin iktisadi alanda kalkınması i¼in ¼abalamıřtır. Bu kapsamda adına para bastırmış, Cenevizlilerle bir ticaret anlaşması imzalamıştır. Fakat onun iktidarı Eflak prensi Mircae tarafından tanınmamış, Mircae Dobruca üzerinde hak iddiasında bulunmuştur. Bu hadise, Yanko'nun Osmanlı Devleti ile yakınlaşmasına yol a¼mıřtır. Yanko, ¼ok ge¼meden bu siyasetinin meyvelerini toplamaya başlamıştır. Osmanlı Devleti, Lala şahin Paşa'nın 1387'deki, ¼andarlızade Ali Paşa'nın ise 1388'deki askeri harek¼t¼nda Yanko'ya ait yerleri yağmalamamıştır. Bunda şüphesiz, Cenevizlilerin Osmanlı Devleti nezdinde Yanko'nun topraklarına dokunulmaması y¼n¼ndeki girişimleri de etkili olmuştur.²⁶

---

²³ Manov, *a.g.e.*, s. 24; G¼ng¼r, *a.g.e.*, s. 33-34; İsmail Hakkı Uzun¼arřılı, *Osmanlı Tarihi*, 1. C., Ankara 1998, s. 190 dp 1; Nicolea Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, ¼ev. Nil¼fer Ep¼eli, 1. C., s. 240; Decei, *a.g.m.*, s. 633.

²⁴ Jorga, *a.g.e.*, s. 212-213, 216, 220-221; Uzun¼arřılı, *a.g.e.*, s. 140, 191.

²⁵ Uzun¼arřılı, *a.g.e.*, s. 190 dp 1; G¼ng¼r, *a.g.e.*, s. 34; Manov, *a.g.e.*, s. 24; Decei, *a.g.m.*, s. 633.

²⁶ Decei, *a.g.m.*, s. 633-634; Manov, *a.g.e.*, s. 24-25; Karpat, "Dobruca", s. 483; G¼ng¼r, *a.g.e.*, s. 34; Jorga, *a.g.e.*, s. 239, 240, 241; Uzun¼arřılı, *a.g.e.*, s. 190 dp 1, 251.

Aurel Decei, Yanko'nun Ali Paşa'nın seferi sırasında esir edilmiş veya öldürülmüş olabileceğini iddia etmişse de²⁷ Yanko'nun 1389'da I. Kosova Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne askerî destek verdiği bilinmektedir.²⁸ Öte yandan 1389'dan sonra Yanko'ya dair herhangi bir bilginin bulunmayışı ve 1390'da topraklarının Mircae tarafından ele geçirilmesi, Yanko'nun 1390'dan hemen önce ölmüş olabileceğini hatıra getirmektedir. Mircae'nin Dobruca Bölgesi'ni egemenliği altına alması üzerine Osmanlı Devleti harekete geçmiş ve 1394'te Mircae üzerine yürüyerek onu yenilgiye uğratmıştır. Osmanlı Devleti'nin egemenliğine giren Dobruca Bölgesi 1404'te yeniden Mircae tarafından ele geçirilmiş, ancak 1402'deki Ankara Savaşı sonrasında yaşanan taht mücadelesinden başarıyla çıkan ve Osmanlı topraklarında bütünlüğü sağlayan I. Mehmed'in 1417'deki Eflak Seferi'yle kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır.²⁹

4.2. Osmanlı Hakimiyetinde Tekfurgölü

Osmanlı Devleti 1417'de Dobruca Bölgesi'ni ele geçirmişti. Ancak bölgede henüz tam anlamıyla bir Osmanlı egemenliği söz konusu değildir. Nitekim fetihten birkaç yıl sonra Dobruca Bölgesi, etrafına kalabalık bir kitleyi toplamayı başaran Şeyh Bedreddin'in isyanına tanık olmuştur. Rumeli'nin fethinde rol oynayan gaziler zümresinden Abdülaziz isimli bir gazinin soyundan gelen Bedreddin Konya, Suriye ve Kahire'de eğitim gördükten sonra bir müddet Anadolu'da dolaşmış ve nihayet Çelebi Musa'ya intisap ederek onun kazaskeri olmuştur. 1413'te Çelebi Musa ortadan kaldırılınca Şeyh Bedreddin İznik'e sürülmüş, bir süre burada kaldıktan sonra Dobruca Bölgesi'ne geçmiştir. Şeyh Bedreddin Dobruca Bölgesi'nde etrafına kalabalık bir kitle toplayarak Düzmece Mustafa da denilen Çelebi Mustafa'yı hükümdar ilan etmiş ve Çelebi Mehmed ile mücadeleye girişmiştir. Sonunda 1420'de yakalanarak idam edilmiştir.³⁰

Bu olaydan 3 yıl sonra, Osmanlı Devleti'nin İsfendiyaroğullarıyla mücadelesini fırsat bilen Eflak Voyvodası II. Drakol, Silistre üzerine yürümüştür. Bunun üzerine II. Murad (1421-1451) ünlü akıncı ailesi Mihaloğullarından gelen Firuz Bey'i Eflak topraklarına akın düzenlemekle görevlendirmiştir. Bu akın

---

²⁷ Decei, a.g.m., s. 634.

²⁸ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 190 dp 1.

²⁹ Decei, a.g.m., s. 364-365; Güngör, a.g.e., s. 34; Jorga, a.g.e., s. 331-332.

³⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 361-365; Michel Balivet, *Şeyh Bedreddin*, Çev. Ela Gültekin, İstanbul 2011, s. 38- 43-48; Bilal Dindar, "Bedreddin Simavî", *DİA*, C. 5, (1992), s. 332-333.

çerçevesinde Silistre ve havalisinin Eflak Voyvodalığı'na karşı korunması vazifesi de Firuz Bey'e bırakılmıştır.³¹

Eflak Voyvodası, Firuz Bey'in akınından sonra Osmanlı Devleti'nin yüksek hâkimiyetini tanımıştır. Ancak her fırsatta Osmanlı Devleti'ne karşı mücadele etmekten de geri durmamıştır. Nitekim Eflak Voyvodası, Papalık tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturulan haçlı ordusuna dâhil olmuştur. Bu haçlı ordusu Tuna'yı geçtikten sonra Varna'ya kadar olan sahayı tahrip etmiştir. 10 Kasım 1444'te Varna'da II. Murad'ın komuta ettiği Osmanlı ordusu ile karşılan haçlılar ağır bir yenilgiye uğramıştır. Varna Savaşı, Osmanlı Devleti'nin Dobruca Bölgesi'ndeki egemenliğini pekiştirmiştir.³²

Eflak Voyvodalığı'nın Osmanlı Devleti'ne karşı olan düşmanca tutumunun Varna Savaşı'ndan sonra da devam ettiği görülmektedir. Kazıklı Voyvoda adıyla tanınan III. Vlad Tepeş, 1462'de Dobruca Bölgesi'ne taarruz etmiştir. Vlad'ın saldırıları neticesinde İshakçı, Yeni-Sale?, Hırsova ve Silistre ahalisinden olmak üzere yaklaşık 20.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu durum karşısında II. Mehmed (1451-1481) bizzat idare ettiği bir ordu ile Eflak üzerine yürümüş ve voyvodalığa Vlad'ın kardeşi Radul'u getirmiştir.³³

II. Bayezid (1481-1512) 1484'te Kili ve Akkirman'ı ele geçirdikten sonra III. Vlad Tepeş'in saldırılarıyla tahrip edilen Dobruca Bölgesi'nin imarına girişmiştir.³⁴ Buna ilaveten Silistre Malkoçoğlu Bâli Bey'e Eflak ve Boğdan üzerine akınlar tertip etmek koşuluyla tevcih edilmiştir. Aurel Decei, Silistre Livâsı'nın teşekkülünü bu tevcihe bağlamaktadır.³⁵

III. Vlad Tepeş'in saldırıları ile ıssızlaşan Dobruca Bölgesi'nin yeniden mamur bir hale gelmesi için 1502'de İtil Boyu'ndan gelen Türkler buraya yerleştirilmiştir.³⁶ Bu iskan faaliyeti aynı zamanda bölgenin muhafazası için de hayati öneme sahiptir. Zira Eflak Voyvodalığı Dobruca Bölgesi için hâlâ bir tehdit oluşturmaya devam etmektedirler. Bu yüzden Silistre valileri-ki Malkoçoğlu Bâli

³¹ Decei, a.g.m., s. 635; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 398; Fahamettin Başar, "Mihaloğulları", *DİA*, 30. C., (2005), s. 24.

³² Decei, a.g.m., s. 635; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 432-438.

³³ Decei, a.g.m., s. 635; Kemal Karpat, "Eflak", *DİA*, 10. Cilt, (1994), s. 468; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 2. C., Ankara 1995, s. 75-77.

³⁴ Decei, a.g.m., s. 636; Evliya Çelebi, a.g.e., 3. Cilt, 2. Kitap, s. 481.

³⁵ Decei, a.g.m., s. 636.

³⁶ Ülküsal, a.g.e., s. 34; Decei, a.g.m., s. 636.

Bey'den sonra yerine yine bir akıncı beyi olan Mihaloğlu Alibeyzâde Mehmed getirilmiştir- Eflak üzerine sık sık akın düzenlemişlerdir.³⁷

Dobruca Bölgesi'ne sınırı olan Boğdan Voyvodalığı'nın da Osmanlı Devleti'ne karşı tutumu pek farklı değildir. Boğdan Voyvodalığı, her ne kadar bazı imtiyazlar karşısında Osmanlı Devleti'nin yüksek hakimiyetini kabul etmişse de vergi ödeme ve gerektiğinde seferlere katılma gibi vassalık görevlerini yerine getirmede pek istekli davranmamış, zaman zaman da Kili ve Akkirman havalisinde sınır ihlallerinde bulunmuştur. 1527'de Boğdan Voyvodalığı'na getirilen Petru Rareş iktidarının ilk yıllarında Osmanlı yanlısı bir siyaset gütmüş, ancak daha sonra bu siyasetinden vazgeçmiştir.³⁸ Petru Rareş ilk önce Osmanlı Devleti'nin müttefiki olan Lehistan'a karşı düşmanca bir tavır sergilemiş, daha sonra Osmanlı Devleti aleyhinde olmak üzere Habsburglarla irtibata geçmiştir.³⁹ Bunun üzerine I. Süleyman (1520-1566) 1538'de Dobruca Bölgesi'nden geçerek Boğdan üzerine sefere çıkmıştır.⁴⁰ Bender'in Osmanlı hakimiyetine girmesi ve Boğdan Voyvodalığı'nda Osmanlı nüfusunun tam anlamıyla yerleşmesi bu seferin en önemli sonuçları arasında yer almaktadır.⁴¹

Dobruca Bölgesi, 1555'te Düzmece Mustafa İsyanı'na tanık olmuştur. I. Süleyman'ın saray entrikaları sonucunda oğlu Şehzade Mustafa'yı öldürtmesinin ardından Dobruca Bölgesi'nde kendisinin Şehzade Mustafa olduğunu iddia eden bir kişi ortaya çıkmış ve kısa sürede etrafına 14.000 kişilik bir ordu toplamıştır. Aslında bu olay, o dönemde Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu sosyal ve iktisadi bunalımla alakalıdır ve Düzmece Mustafa'nın destek görmesi Dobruca Bölgesi'ndeki ahalinin de durumunun pek iyi olmadığını göstermektedir.⁴²

1594'te Habsburg Kralı II. Rudolf ile Erdel Prensi Sigismund Bathory Osmanlı Devleti'ne karşı bir ittifak kurmuşlardır. Osmanlı Devleti'ne vergi ödemek istemeyen Eflak ve Boğdan voyvodaları bu ittifaka dahil olmuşlar ve Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmişlerdir. Bu isyan sırasında Eflak ve Boğdan kuvvetleri

---

³⁷ Decei, a.g.m., s. 636.

³⁸ Mihail Guboğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi (1538 M. 945 H.)", *Belleten*, C. L, S. 198, (1986), s. 747,749, 751.

³⁹ Robert Mantran, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 1. Cilt, Çev. Server Tanilli, İstanbul 2004, s. 188.

⁴⁰ M. Akif Erdoğan, "Kanuni Sultan Süleyman'ın 1538 Tarihli Karaboğdan Seferi Ruznâmesi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIX/2, (2014), s. 516-518.

⁴¹ Decei, a.g.m., s. 636.

⁴² Decei, a.g.m., s. 637; Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu*, 3. Cilt, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005, s. 116; Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*, 38. C., (2010), s. 69.

Dobruca Bölgesi'ne girerek bölgeye büyük bir zarar vermişler ve halkın önemli bir kısmının başka yerlere göç etmelerine neden olmuşlardır.⁴³

Dobruca Bölgesi'ndeki bir diğer önemli olay ise bir Nogay beyi olan Kantemir Mirza'nın 1621'de Özi Beylerbeyiliği'ne atanmasından sonra meydana gelmiştir. Kantemir Mirza'nın Eflak ve Boğdan'a yönelik askeri faaliyetleri Osmanlı Devleti tarafından desteklenmiş, nihayet Kantemir Mirza askeri başarıları neticesinde Özi Beylerbeyiliği'ni elde etmiştir. Kantemir Mirza Lehistan'a seferler düzenlemiş ve 1624'te Kırım Hanlığı'nda yaşanan taht mücadelesine karışmıştır. Bu taht kavgası sırasında Kırım kuvvetleri ile Dobruca Türkleri arasında Tuna Nehri kıyısında şiddetli bir çatışma yaşanmıştır.⁴⁴ Bu olay, Rus Çarlığı'nın bölgeye ilk defa adım attığı 1769 yılına kadar Dobruca Bölgesi'nde meydana gelen son mühim hadise olarak kabul edilebilir. 1769'dan sonra ise Dobruca Bölgesi, Rus Çarlığı'nın saldırılarına maruz kalmış ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti bölge üzerindeki hakimiyetini tamamen kaybetmiştir.⁴⁵

---

⁴³ Decei, a.g.m., s. 637; Karpat, "Eflak", s. 468; Abdülkadir Özcan, "Boğdan", *DİA*, 6. C., (1992), s. 270.

⁴⁴ Decei, a.g.m., s. 638; Alper Başer, *Bucak Tatarları (1550-1700)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Afyon 2010, s. 76, 98, 105.

⁴⁵ Decei, a.g.m., s. 638-639.

I. BÖLÜM

İDARİ TAKSİMAT

1. GENEL TANIMLAR

Beylerbeyileri tarafından idare edilen eyaletler, Osmanlı taşra teşkilatının en büyük idari birimleridir.⁴⁶ Eyaletlerin alt birimleri ise sancaklardır. Sancaklarda birisi askeri sınıftan gelen bey unvanlı, diğeri ilmiye sınıfından gelen kadı unvanlı iki yönetici bulunmaktadır. Beyler “*hükümdarın idari ve siyasi otoritesini; kadılar ise hukuki otoritesini temsil*” etmektedirler.⁴⁷ Görünüşte iki uygulama söz konusuysa da beylerin idaresi daha çok askeri, kadıların idaresi ise tamamıyla sivil karakterlidir.⁴⁸ Yine erken dönemlerde tımar sistemi içerisinde küçük veya büyük bir askeri üniteyi ifade etmek için kullanılan nahiye terimi de kadının yetki sahası içerisinde kalarak XVI. yüzyıldan itibaren kazanın bir alt birimi haline gelmiştir.⁴⁹ Nahiyelerin alt birimlerini ise kasabalar, köyler, mahalleler ve mezralar oluşturmaktadır. Kasabalar, taşınmış oldukları sosyal ve hukuki özelliklerden dolayı köylerden ayrılmakta ve şehir olarak addedilmektedirler. Birkaç mahalleden oluşması, her hafta bir pazarının kurulması ve cuma namazı kılınabilir bir veya birden fazla ibadethanenin bulunması kasabaların belli başlı özelliklerindedir.⁵⁰ Köyler ise bir veya iki mahalleden oluşan ve kasabalardan daha küçük olan yerleşim yerleridir.⁵¹

Kelime anlamı bir yere “*konmak, inmek, yerleşmek*” olan mahalle, “*devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimidir*”.⁵² Mahalle hem kırsalda hem de şehirde idari bir ünite olduğundan bu kavram üzerinde biraz daha ayrıntılı durmak gerekecektir. Şehirdeki mahallelerin merkezinde bir ibadethane, bir pazar, bir çeşme ya da ağaçlık bir meydan bulunmaktadır. İbadethaneler mahallenin dini, sosyal ve kültürel hayatının merkezini oluşturmaktadır. Mahalle imamları merkezi otorite ile mahalle ahalisi arasında

⁴⁶ Halil İnalçık, “Eyalet”, *DİA*, 11. C., (1995), s. 548.

⁴⁷ İlhan Şahin, “XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Taşra Teşkilatının Özellikleri”, *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1999, s. 123.

⁴⁸ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta 2002, s. 248.

⁴⁹ Şahin, “XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı...”, s. 124; İlhan Şahin, “Nahiye”, *DİA*, 32. C., (2006), s. 307.

⁵⁰ Tuncer Baykara, “Kasaba”, *DİA*, 24. C., (2001), s. 525.

⁵¹ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul 2012, s. 3.

⁵² Ali Murat Yel-Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Mahalle”, *DİA*, 27. C., (2003), s. 323.

iletişimi sağlarlar. Bu açıdan imamlar hem merkezi otoritenin hem de mahalle ahalisinin temsilcisi konumundadırlar. Her bir mahallenin, mahalle ahalisinin gündelik ihtiyaçlarına cevap veren dükkan ve işyerleri bulunmaktadır. Bu bağlamda mahalle, küçük bir ticaret merkezidir. Kırsaldaki mahalleler ise nadiren ibadethanelere sahip olmakla birlikte yukarıda sayılan özelliklerden yoksundurlar. Buna karşılık tarım ve hayvancılık kırsaldaki mahallelerin en önemli ekonomik uğraşdır ve belki de bu hususiyet ön plana çıkan tek özelliğidir.⁵³

Birer idari birim olan ve “*ekilen yer, tarla*” anlamına gelen mezzalar, Osmanlı idari taksimatında “*sürekli bir yerleşim yeri olmayan, ekinlik olarak kullanılan küçük toprak parçalarını niteleyen malî bir terim özelliğine*” sahiptirler. Bu yüzden mezzalar “*genellikle çevrede yer alan köyler ya da konar-göçerler tarafından*” ekilmektedirler ve yakınlarında bulunan köylerin birer parçası olarak görülmektedirler.⁵⁴ Öte yandan bazı mezzaların, dönemsel sakinlerinden küçük bir bölümünün mezzaya yerleşmesi ile kalıcı yerleşim yerlerine dönüştükleri, köy ve mahallelerdeki fazla nüfusun bunlara eklenmesiyle zamanla mahalle ya da köy statüsüne kavuştuğu bilinmektedir.⁵⁵

2. TEKFURGÖLÜ KAZASI

1542-1543 (H. 949) tarihli 215 Numaralı Tapu Tahrir Defteri’nde Tekfurgölü “*karye*” yani köy olarak kaydedilirken,⁵⁶ aynı tarihi taşıyan 222 Numaralı Tapu Tahrir Defteri’nde Tekfurgölü için nahiye terimi kullanılmıştır.⁵⁷ Buradan hareketle Tekfurgölü’ne 1542-1543 yılında nahiye statüsü verildiği anlaşılmaktadır.

483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri’ne göre Tekfurgölü Kazası’nın idare merkezi Tekfurgölü’dür. İdari merkez olduğu için kadı burada oturmaktadır. Ancak bazı kaynaklarda geçen “*nahiye-i Göncü Bazarı –Karasu dirler- nâm-ı diğer Tekfurgölü*”⁵⁸, “*Karasu nâm-ı diğer Tekfurgölü*”,⁵⁹ “*Tekfurgölü dahi denilen bu*

⁵³ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 9-11.

⁵⁴ İlhan Şahin, “Mezra”, *DİA*, 29. C., (2004), s. 546-547.

⁵⁵ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, 1. C., İstanbul 2000, s. 210.

⁵⁶ BOA.TT. 215, s. 13.

⁵⁷ BOA.TT. 222’den naklen Tayyip Gökbilgin, *Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İstanbul 2008, s. 218.

⁵⁸ BOA.TT.625, s. 172’den naklen Ayşe Kayapınar-Emine Erdoğan Özünlü, *Mihaloğulları’na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri*, Ankara 2015, s. 650.

⁵⁹ BOA.D.MKF.d., 30031, s. 31; BOA.D.MKF.d. 28243, s. 1; BOA. AE.SMST.III 178/13996-1; BOA. AE.SMST.II. 41/4086; BOA. AE.SMST.II. 41/4084; BOA. AE.SMST.II. 41/4082; BOA. MAD, 4184, s. 7, 88.

şehir(e)...yanındaki gölden dolayı Karasu...denir”⁶⁰, “Özi livası...35 kadılığa ayrılmıştır...1- Silistre 2- Tekfurgölü (Köstence) ve Karasu...”⁶¹, “...Köstence...Karadeniz kıyısında Karasu hükmünde...kazadır.”⁶² gibi ifadeler, kadının zaman zaman kaza'nın ikinci önemli yerleşim yeri olan Göncü Bazarı'nda ya da yaygın olarak kullanılan ismi ile Karasu kasabası'nda oturduğu izlenimini vermektedir. Evliya Çelebi'nin Karasu kasabası'nda sipah kethüdayerinin⁶³, yeniçeri serdarının, şehir bâcdarının ve şehir muhtesibinin bulunduğuna dair verdiği bilgi, burasının bir idare merkezi olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁶⁴

483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'ne göre idari açıdan Tekfurgölü, Tekfurgölü Kaza Merkezi ve Karasu kasabası ile 139 köy, 40 mahalle⁶⁵ ve 26 mezradan oluşmaktadır. Mevcut yerleşim birimlerinden Ali, Sefer ve Hamid köyleri,⁶⁶ defterde “*karye-i mahalle-i ....*”, İlbiz Gölü (Topçular) ve Saru Nasuh (Uzunoğulları) ise⁶⁷ “*karye-i mezraa-i...*” şeklinde kaydedilmişlerdir. Bunların dışında mezralarla birlikte verilen ve büyük bir ihtimalle mezra olan “*mukataa-i Kuru*” isimli bir yerleşim yeri bulunmaktadır.⁶⁸

Tekfurgölü Kazası'nda şehir statüsünde olan yerleşim yerleri mevcut idari üniteler içerisinde % 0,9'luk bir orana sahiptir. Köyler ve mahallelerinin oranı % 86,6'dır. Mezraların oranı ise % 12,5'tir. Bu yüzdeler dilimler Tekfurgölü Kazası'nda kırsal yerleşim yerlerinin çoğunluğu oluşturduğunu göstermektedir.

2.1. Tekfurgölü Kaza Merkezi

483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'ne göre Tekfurgölü Kaza Merkezi'nde 12 mahalle bulunmaktadır (bk. Tablo 1). Bunların 1'i Müslüman, 11'i ise Hristiyan mahallesidir. Defterde Hristiyanlara ait mahallelerin isimleri belirtilmesine rağmen Müslümanlar “*havâss-ı hümayûn-ı atike*” başlığı altında tek kalemde topluca

⁶⁰İnciciyan, a.g.m., S. 4-5, s. 116.

⁶¹İnciciyan, a.g.m., S. 4-5, s. 113.

⁶² Evliya Çelebi, a.g.e., 3. Cilt, 2. Kitap, s. 465.

⁶³ “Kethüda yeri, yeniçeri ocağı zabıtlarından birine verilen addır. Yeniçerilerin bulunduğu yerlerde mahalli hükümet ile ocağın işlerini tesviye ederdi”. (Mehmed Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 2. C., İstanbul 1993, s. 252). Evliya Çelebi'nin bu terimi sipahi kelimesi ile birlikte kullandığı görülmektedir. Bu yüzden terimde yüklü olan anlamları sipahi teşkilatı içerisinde değerlendirmek gerekir.

⁶⁴ Evliya Çelebi, a.g.e., 3. Cilt, 2. Kitap, s. 482.

⁶⁵ Nahiye merkezi ile Karasu Kasabası'ndaki mahalleler bu rakama dâhil edilmemiştir. Burada sadece kırsalda köylerin alt birimini oluşturulan mahalleler esas alınmıştır.

⁶⁶ BOA.TT. 483, s. 725, 745, 748.

⁶⁷ BOA.TT. 483, s. 687-743.

⁶⁸ BOA.TT. 483, s. 741.

verilmiştir.⁶⁹ Bu genel başlıktan hareketle Müslümanların oturduğu mahalleyi “Müslüman Mahallesi” ismiyle tanımlamak mümkündür. Müslümanların oturduğu mahalle için herhangi bir özel adın bulunmayışı muhtemelen şehirdeki tek Müslüman mahallesi olmasından ileri gelmiştir.

Tablo 1. Tekfurgölü Kaza Merkezi'nin Mahalleleri

Nu	Mahalle Adı	Nu	Mahallenin Adı
1	Müslüman Mahallesi	7	Sillo
2	Monco veled-i Yanko	8	Nidelko?
3	Malika veled-i Kostiyen	9	Boduran
4	Grigor	10	Belo?
5	İstanko	11	Badko?
6	Çarbad	12	Pavel

İdari anlamda mahallelerin temsilcilerinin imamlar olduklarından daha önce bahsedilmişti. Tabii bu durum sadece Müslüman mahalleleri için geçerlidir. Gayrimüslim mahallelerinde bu işi, mensup oldukları dinin temsilcileri üstlenmiştir.⁷⁰ Ancak bazen temsilciler mahalle sakinleri tarafından seçilen kişiler de olabilmektedir.⁷¹

Defterde Müslüman Mahallesi'ne ya da Gayrimüslim mahallelerine kaydedilmiş bir din görevlisi tespit edilememiştir. Ancak Müslüman Mahallesi'nin kadı nezdinde temsil edildiği söylenebilir. Gayrimüslim mahallelerin temsilcileri ise her mahallenin ilk sırasında kaydedilmiş olan ve aynı zamanda mahalleye ismini veren şahıslar olabilir. Buna göre Monco veled-i Yanko Mahallesi'nin temsilcisi Monco Oğlu Yanko, Malika veled-i Kostiyen Mahallesi'nin temsilcisi Malika Oğlu Kostiyen, Grigor Mahallesi'nin temsilcisi Grigor Oğlu Yorgi, İstanko Mahallesi'nin temsilcisi İstanko veled-i Gergi?, Çarbad Mahallesi'nin temsilcisi Çarbad veled-i Nudor?, Sillo Mahallesi'nin temsilcisi Sillo veled-i Niko, Nidelko? Mahallesi'nin temsilcisi Nidelko? veled-i Estemad?, Boduran Mahallesi'nin temsilcisi Boduran veled-i Kuvad?, Belo? Mahallesi'nin temsilcisi Belo? veled-i Baden?, Badko?

⁶⁹ BOA. TT. 483, s. 666.

⁷⁰ Mehmet Canatar, “1009/1600 Tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri'ne Göre Nefs-i İstanbul'da Bulunan Mahalleler ve Özelliklerine Dair Gözlemler”, *Osmanlı İstanbulu I*, Ed. Feridun Emecen-Emrah Safa Gürkan, İstanbul 2014, s. 293.

⁷¹ Celalettin Uzun, “Osmanlı Devleti'nde Reaya Temsilcilerinden Olan Melikler”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXXVII, 2018, s. 241.

Mahallesi'nin temsilcisi Badko? veled-i Bukad?, Pavel Mahallesi'nin temsilcisi Pavel veled-i Base?'dir.⁷²

Mahalle isimleriyle mahallede yer alan ilk isimlerin örtüşmesi, mahallelerin tahrir sırasında yeniden teşkilatlandırılmış olabileceğini akla getirmektedir.

2.2. Göncü Bazarı/Karasu Kasabası

1542-1543 (H. 949) tarihli 215 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde "*karye-i Karasu nâm-ı diğer Göncü Bazarı*" şeklinde geçen⁷³ Karasu'nun statüsü muhtemelen Tekfurgölü ile aynı dönemde değişmiştir. 483 Numaralı Tapu Tahrir Defter'inde "*Kasaba-yı Göncü Bazarı nâm-ı diğer Karasu...*"⁷⁴ şeklinde kullanılan ifade, Göncü Bazarı ismini ön plana çıkarmışsa da Karasu ismi daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.⁷⁵

Evliya Çelebi, Karasu adının kökenine dair iki farklı hikaye anlatmaktadır. Birinci hikayede Tuna Nehri'nin taşmasıyla oluşan bataklıkların, suyun rengini siyaha dönüştürdüğüne değinerek sularının renginden dolayı buraya Karasu isminin verildiğini; ikinci hikayede ise Gökçe köyü yakınlarında çıkan ve "*Kara su*" olarak isimlendirilen kaynak suyuna atfen Karasu denildiğini beyan etmektedir.⁷⁶

Karasu kasabası'nda 3'ü Müslüman, 1'i Hristiyan olmak üzere toplamda 4 mahalle bulunmaktadır. Müslüman mahalleleri Cami-i İvaz Bey, Mescid-i Hacı Süleyman ve Mescid-i Hacı Sinan mahalleleridir.⁷⁷ Hristiyan mahallesinin özel bir adı bulunmamaktadır ve Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki Müslüman mahallesinde olduğu gibi genel bir ad ile isimlendirilmiştir. Buna göre mahallenin adı "*Cemaat-i Gebran*"dır.⁷⁸ Gebr kelimesi bilindiği üzere sözlükte ateşe tapan, zerdüş anlamına gelse de bu kelimenin burada kullanılmasının amacı bu değildir. Ayrıca burada, mahalle yerine cemaat teriminin kullanılması dikkat çekicidir. Cemaat kelimesi "*bir yere toplanmış insanlar, bir imama uyup namaz kılan Müslümanlar heyeti, bir mezhebe tâbi' ve bir heyet teşkil eden ahâlî*" anlamlarına gelmektedir.⁷⁹ Bu

⁷² BOA.TT. 483, s. 666-669.

⁷³BOA.TT. 215, s. 13.

⁷⁴BOA.TT. 483, s. 671.

⁷⁵ Bu konu "Tekfurgölü Kaza Merkezi" başlığı altında ele alınmıştır.

⁷⁶ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 3. Cilt, 2. Kitap, s. 481.

⁷⁷ BOA.TT. 483, s. 671-672.

⁷⁸ BOA.TT. 483, s. 672.

⁷⁹ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Haz. Raşit Gündoğdu, Niyazi Adıgüzel, Abul Faruk Önal, İstanbul 2014, s. 378.

anlamlardan hareketle cemaat kelimesinin Hristiyan inancına mensup olanları belirtmek için kullanıldığı söylenebilir.

Karasu kasabası'nın idari yapılanmasında cemaat kelimesinin geçtiği bir başka yer daha vardır. Bu kelime Mescid-i Hacı Sinan Mahallesi başlığı altında kaydedilen Tatar zümresini tanımlamakta kullanılmıştır.⁸⁰ Tatarların ayrı bir grup olarak ele alınması onların hukuki statülerindeki farklılıktan ileri gelmiştir.⁸¹ Benzer bir ayırım Cemaat-i Gebran Mahallesi'nde de görülmektedir. Hristiyan olmalarına karşılık ayrı bir hukuki statüsü bulunan Kıptiler "*Hâymanegân-ı Kıptiyan*" (konar-göçerler) başlığı altında verilmiştir.⁸²

Karasu kasabası'ndaki Müslüman mahallelerinde geçen cami ve mescid kelimeleri Osmanlı şehir anlayışı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bilindiği gibi Osmanlılarda şehirlerin kuruluşu mahallelerin teşekkülüne bağlıdır ve her mahallenin merkezinde bir cami ya da mescid bulunmaktadır. Bu yapıların bânîleri Osmanlı seçkinleridir. İvaz'daki "*bey*" ve Süleyman ile Sinan'daki "*hacı*" unvanları, bu ibadethaneleri inşa ettirenlerin Osmanlı seçkinleri olduğunu ortaya koymaktadır.⁸³ Bunlar Tekfurgölü'nün Osmanlı hakimiyetine girişinde rol oynayan kişiler veya "*şenlendirme politikası*" çerçevesinde Tekfurgölü'nün kalkınması için devlet tarafından teşvik edilmiş zengin hayırseverler olabilir. Nitekim 1566-1574 tarihli 542 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde gelirlerinin bir kısmının Hacı İvaz Bey Camii'ne tahsis edildiği Hacı İvaz tarafından kurulmuş bir vakfın kaydı yer almaktadır.⁸⁴ Bey unvanından da anlaşılacağı gibi Hacı İvaz bir idarecidir ve mamur hale gelmesi için Karasu'da yatırım yapmıştır. Ancak Hacı İvaz kuruluşunda rol oynadığı mahallenin idarecisi sayılmaz. Zîrâ Osmanlı Devleti'nde mahallelerin idarelerinden imamlar sorumludur.⁸⁵

2.3. Köyler ve Mahalleler

483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde köyler için kullanılan kelime "*karye*"dir. Bu kelime Arapça kökenlidir ve köy ya da küçük kasaba anlamına gelmektedir. Karye, büyüklük ifade eden bir sıfatla kullanıldığında şehir anlamına

---

⁸⁰BOA.TT. 483, s. 672.

⁸¹Tataran zümresi Yörükler gibi ayrı hukuki statüye ve mali yükümlülüğe sahiptirler. (Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 38-40.

⁸²BOA.TT. 483, s. 673.

⁸³Yücel Öztürk, *Osmanlı Hakimiyetinden Keefe 1475-1600*, Ankara 2000, s. 202- 204.

⁸⁴BOA.TT. 542, s. 219.

⁸⁵Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 11.

gelmesine rağmen Osmanlı literatüründe her zaman köy ya da kasaba büyüklüğündeki yerleşim yerlerini tanımlamakta kullanılmıştır.⁸⁶ Karyenin büyüklük açısından herhangi bir ölçütü bulunmamaktadır. Nitekim defterde karye olarak nitelendirilen en küçük yerleşim yerinin 11 kişinin yaşadığı Ferhad,⁸⁷ en büyük yerleşim yerinin ise 431 kişinin yaşadığı Karasu Boğazı Derbendi⁸⁸ olduğu görülmüştür. Diğer köylerin bu ikisi arasında değişen nüfusu bulunmaktadır.

Defterde eski tahrirlere yapılan atıflardan, daha önce Varna Nahiyeye'sine bağlı olan Şah Farisi⁸⁹ ve Kızıl Kara,⁹⁰ Silistre Nahiyeye'sine bağlı olan Uran Kuyusu (Cemaat-i Bostancıoğulları)⁹¹ ve Karaağaç⁹² köyleriyle, Süleyman Nahiyeye'sine bağlı olan Kara Dede⁹³ köyünün Tekfurgölü'ne bağlandığı anlaşılmaktadır. Yine daha önce mezra olan Topçuların⁹⁴, Derdlü Kuyusu'nun mahallesi olan Gavgacı'nın⁹⁵, Eberci Hayreddin'in mahallesi olan Kucak'ın⁹⁶, Karluk'un mahallesi olan Murad Han'ın⁹⁷ ve Acıca'nın mahallesi olan Sarıkulu'nun⁹⁸ karye statüsünü kazandıkları tespit edilmiştir.

Deftere göre Küçük Tatlucak, Köse Mehemed Kuyusu, Mahmud Kuyusu, Göklü, Burunluca İlyas, Divane Karagöz Kuyusu, Polofçı Danişmend, Öksüz Kuyusu (Mürüvvetler), Mürüvvet, Ahmed Topçu, Murad Han, Arabacıoğlu Kuyusu, Tursun Bey, Uran Kuyusu, Kadı Düvelkulu, Sarıkulu, Uzunca Kuyu, Sinanca Kuyusu, Balban (Mahmud Halife/Alakuyu) olmak üzere toplamda 19 köyde imam bulunmaktadır.⁹⁹ Adı geçen köylerin idaresinde imamların söz sahibi olduğu söylenebilir (bk. Tablo 2).

---

⁸⁶ T. W. Haig, "Karye", *İA*, 6. Cilt, İstanbul 1977, s. 372; Mustafa Işık, *701 Nolu Tapu Tahrir Defterine Göre Akkırman Sancağı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2008, s. 23.

⁸⁷BOA.TT. 483, s. 677.

⁸⁸BOA.TT. 483, s. 682-683.

⁸⁹BOA.TT. 483, s. 715.

⁹⁰BOA.TT. 483, s. 750.

⁹¹BOA.TT. 483, s. 748.

⁹²BOA.TT. 483, s. 751.

⁹³BOA.TT. 483, s. 732.

⁹⁴BOA.TT. 483, s. 743.

⁹⁵BOA.TT. 483, s. 726.

⁹⁶BOA.TT. 483, s. 730.

⁹⁷BOA.TT. 483, s. 739.

⁹⁸BOA.TT. 483, s. 757.

⁹⁹BOA.TT. 483, s. 670, 691, 697, 701, 711, 714, 719, 726, 729, 730, 733, 735, 738, 741, 742, 748, 755, 757.

Tablo 2. Tekfürgölü Kazasında Görev Yapan İmamlar ve Görev Yerleri

Nu	Görev Yapan İmamlar	Görev Yerleri
1	Ibrahim veled-i Mustafa	Küçük Tatlucak
2	Hasan veled-i Osman	Köse Mehmed Kuyusu
3	Bostan veled-i İvaz	Mahmud Kuyusu
4	Belirtilmemiş	Göklü
5	Tuğrul veled-i Azim	Burunluca İlyas
6	İdris veled-i Turan	Divane Karagöz Kuyusu
7	Kara Memed veled-i Hasan	Polofçi Danişmend
8	Kara Hasan veled-i Ömer	Ökstüz Kuyusu (Mürüvvetler)
9	Şamil Efe veled-i Nazar	Mürüvvet
10	Halil veled-i Mürsel	Ahmet Topçu
11	Ahmed Hoca bin Tatar	Murad Han
12	Osman veled-i Ali	Arabacıoğlu Kuyusu
13	Belirtilmemiş	Tursun Bey
14	Hasan Fazlı veled-i Fuad	Uran Kuyusu
15	Mehmed veled-i Mehmed	Kadı Düvelkulu
16	Belirtilmemiş	Sarıkulu
17	Veli veled-i Yusuf	Uzunca Kuyu
18	Ihsan veled-i Hasan	Sinanca Kuyusu
19	Alemşah veled-i Turgud	Balban (Mahmud Halife/Alakuyu)

Köylerde nüfusu bulunan bir diğer zümre yüksek vergi gelirlerini toplayan voyvodalardır.¹⁰⁰ Defterde bu zümreye dair bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak Tekfürgölü kadısına gönderilen 1571 tarihli bir emirde Boğaz (Karasu Boğazı Derbendi) ve Rasul (Balbanoğlu) köylerinin voyvodası olan Sinan isimli bir kişiden bahsedilmektedir ki bu emir nahiyedeki voyvodaların mevcudiyetini göstermektedir.¹⁰¹

¹⁰⁰ Erol Özvar, "Voyvoda", *DİA*, 43. C., (2013), s. 129.

¹⁰¹BOA. MD. 15, H. 401.

Defterdeki kayıtlarda bazı köylerin birkaç isme sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, tekrarlanan tahrirlerden ya da söz konusu köylere farklı dönemlerde yapılan iskândan ileri gelmiş olabilir. Yine bazı köy isimlerinde “*kuyu*” ve “*pınar*” kelimelerine oldukça fazla tesadüf edilmiştir. Bu kelimelerin yer adlarına neden dahil olduğu 1559-1560 (H. 967) tarihli 325 Numaralı Tapu Tahrir Defteri’nde Silistre’ye bağlı Küçük Ahmed Pınarı (diğer adı Çerkes Hasan Fakih) isimli köyün yanına düşülen kayıttaki “...Çerkes Hasan nam kimesne bir pınar kazmak...” ifadesinden anlaşılmaktadır.¹⁰²

Bazı köylerin bir veya birden fazla mahalleye sahip olduğu görülmüştür. Buna göre 1 köyün 10, 1 köyün 9, 3 köyün 2 ve 16 köyün 1’er mahallesi bulunmaktadır. Köylere bağlı mahallelerin toplam sayısı 41’dir. Bu mahallelerden yalnızca Şükrü veled-i Hüseyin, Cihanşah ve Davud Fakih mahallelerinde imam bulunmaktadır. Şükrü veled-i Hüseyin Mahallesi’ndeki imam, mahalle ile aynı adı taşımaktadır.¹⁰³ Dolayısıyla mahalleye ismini veren Şükrü veled-i Hüseyin’dir. Cihanşah Mahallesi’nde ise 3 veled-i Cihanşah bulunmaktadır ki, mahalle adı burada zikredilen Cihanşah’tan gelmektedir.¹⁰⁴ Davud Fakih Mahallesi’ndeki imamın adı Davud veled-i Satılmış’tır -ki mahallenin adı bu isimden gelmiş olmalıdır-.¹⁰⁵ Bu olgu diğer mahalleler için de geçerlidir. Buna göre Ali Bey ismi, sipahi olan Ali veled-i Avdil?’den, Musa ismi Musa veled-i Mehemed’den, Muradca ismi Ömer veled-i Murad’dan, Eynel ismi Eynel veled-i Muhammed’den, İnebey ismi Bektemür veled-i İnebey’den, Salihçe ismi Memi veled-i Salihçe’den, Ferhad ismi Ferhad Hevace’den, Bereket ismi Bereket veled-i Yusuf’tan, Nazırca ismi Nazırca veled-i Ömer’den, Seyfettin ismi Veled-i Seyfettin’den, Uzun Memi ismi Uzun Memi veled-i Hayreddin’den, Tuğrulca ismi Sekban-ı Tuğrulca’dan, Koçak Divane ismi Koçak Rüstem’den gelmektedir.¹⁰⁶

Yine Karasu Boğazı Derbendi’ne bağlı Lazar veled-i Petro, Vladislav veled-i Hilko?, Bahan veled-i İstiyko?, Nekos veled-i Delino?, Rosin veled-i Konstendin?, Base veled-i Velo, Nikol veled-i Dulko, Duna veled-i Huşad mahalleleriyle Rasul (Balbanoğlu) köyüne bağlı İslav veled-i Deravmad?, Lulu veled-i Dosa?, Niko veled-i Ladin, Karaca veled-i Yıvan, Duna veled-i Dane, İstefas veled-i David, Estoban

¹⁰²BOA. TT. 325, s. 68.

¹⁰³BOA. TT. 483, s. 697.

¹⁰⁴BOA. TT. 483, s. 688.

¹⁰⁵BOA. TT. 483, s. 725.

¹⁰⁶BOA. TT. 483, s. 677, 685, 688, 697, 701, 703, 705, 728, 732, 740, 742.

veled-i Yuvan, Yorgi veled-i Bodur, Dabad veled-i Yaldon mahalleleri, mahalle başlıklarından sonra ilk sırada kaydedilmiş olan şahıs adlarıyla aynıdır.¹⁰⁷ Bu durum daha önce de belirtildiği üzere tahrir sırasında yapılmış bir teşkilatlandırmadan ileri gelmiş olabilir.

2.4. Mezralar

Dönemsel bir yerleşim yeri olarak kabul edilen mezraların kırsaldaki fazla nüfusun buralara yerleşmesiyle kalıcı yerleşim yerlerine dönüşebildiklerinden yukarıda bahsedilmiştir. İlbiz Gölü (Topçular) ile Saru Nasuh (Uzunoğulları) köyleri bu dönüşümün örnekleridirler. Defterde kayıtlı olan 26 mezranın (bk. Tablo 3) hiçbirinde nüfusa ilişkin bir veri bulunmadığından bunların dönemsel yerleşim yerleri olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Mevcut mezralardan Mehmed bin Cemal mezarası Gedük Rahman'a, Kasım Yurdu mezarası Abdullah Kuyusu'na, Kumral Yurdu (Karakuş Pınarı) mezarası Öksüz Kuyusu'na bağlıdır. İlk iki mezra, bağlı buldukları köy ile birlikte verilirken Kumral Yurdu (Karakuş Pınarı), Öksüz Yurdu'ndan sonra kaydedilmiştir. Söz konusu mezralar bağlı buldukları köylerin sakinleri tarafından tasarruf edilmektedirler.¹⁰⁸

Geriye kalan 23 mezra ise herhangi bir köyün alt birimi değildir ve doğrudan Tekfurgölü Kazası'na bağlıdır. Bununla birlikte defterden, Odacı Kuyusu (Abdürrezzak/Urgancı İskender Pınarı)¹⁰⁹, Terakki Gölü (Saruca Gölü/Yüncü Pınarı)¹¹⁰ ve Kara Balçık Ormanı¹¹¹ dışındaki mezraların kimler tarafından tasarruf edildiği veya hangi yerleşim yerinin yakınlarında bulunduğu tespit edilebilmektedir. Buna göre Küçük Rasul mezarası Rasul (Balbanoğlu) civarındaki köprünün yakınlarında bulunmaktadır.¹¹² Tuğrul Fakih'in Eski Yurdu mezarasını Karlu Köyü ve Tekfurgölü sakinleri tasarruf etmektedirler. Bu mezra için yapılan açıklamada mezranın önceden bir köy olduğu belirtilmiştir.¹¹³ Abdi Kuyusu (Derviş) mezarası Karasu kasabası yakınlarında bulunmakta ve Karasu sakinleri tarafından tasarruf

---

¹⁰⁷BOA.TT. 483, s. 682-684.

¹⁰⁸BOA.TT. 483, s. 706, 710, 731.

¹⁰⁹BOA.TT. 483, s. 687.

¹¹⁰BOA.TT. 483, s. 743.

¹¹¹BOA.TT. 483, s. 749.

¹¹²BOA.TT. 483, s. 681.

¹¹³BOA.TT. 483, s. 681.

edilmektedir.¹¹⁴ Helvacı Durmuş (Yayla Kulağı) mezarını Uşak Göçeri (Anadolu) sakinleri ekip biçmektedir.¹¹⁵ Çıracılar yakınlarında bulunan Aşık Hamza mezarının büyük bir araziye sahip olduğu, arazisinin Çıracılar, Büryan Hasan, Arabalar, Kasımcılar ve Divane Oruç sakinleri tarafından tasarruf edilmesinden anlaşılmaktadır.¹¹⁶ Karabey Yurdu mezarı Palas köyü (Helvacı Durmuş) yakınlarında bulunmaktadır. Bu mezra Helvacı Durmuş ve Súd Gölü sakinleri tarafından ekilip biçilmektedir.¹¹⁷ Kara İlyas Yurdu mezarını Akbaş ve Kopuzca Murad köylüleri,¹¹⁸ Yahşi Suvad (Rumoğulları) mezarını İlbiz Gölü (Bazarluoğulları) köylüsü,¹¹⁹ Rasul köyü yakınlarında bulunan Hızır Fakih Cemaati mezarını Rasul köylüsü,¹²⁰ Sinanca Kuyusu (Çavuş Mustafa) mezarını Ahurca ve Hasan köylüleri,¹²¹ İlbiz Gölü (Abdi Bey Yurdu/Çavuş Yurdu) yakınlarında bulunan Hızır Fakih mezarını Evrenos köylüsü,¹²² Arabacı Mustafa köyü yakınlarındaki Kabil Fakih mezarını Arabacı Mustafa ve Palas köylüleri,¹²³ İlbiz Gölü yakınlarındaki Can Paşa Yurdu mezarını Evrenos köylüsü¹²⁴ ekip biçmektedir. Odacı Kuyusu mezarını¹²⁵ Osman Fakih köylüsü ekmektedir.¹²⁶

Hüseyin veled-i Ali mezarı Alakapu köyü yakınlarında,¹²⁷ Hacı Evhor Kuyusu mezarı Büyük Tatlucak yakınlarında,¹²⁸ Nasuh Kuyusu mezarı Divce köyü yakınlarında,¹²⁹ Köle Bazergân mezarı Osman Fakih köyü yakınlarında¹³⁰ bulunmaktadır.

Defterde ismi belirtilmeyen bir mezra bulunmaktadır. Bu mezrayı tasarruf edenler için “*Liman Polofçi Yurdundan otururlarmış*” açıklaması yapılmıştır. Bu

---

¹¹⁴BOA.TT. 483, s. 681.

¹¹⁵BOA.TT. 483, s. 687.

¹¹⁶BOA.TT. 483, s. 694.

¹¹⁷BOA.TT. 483, s. 699.

¹¹⁸BOA.TT. 483, s. 703.

¹¹⁹BOA.TT. 483, s. 704.

¹²⁰BOA.TT. 483, s. 727.

¹²¹BOA.TT. 483, s. 739.

¹²²BOA.TT. 483, s. 741.

¹²³BOA.TT. 483, s. 743.

¹²⁴BOA.TT. 483, s. 733.

¹²⁵ Bu mezra daha önce zikredilen Odacı Kuyusu (Abdürrezzak/Urgancı İskender Pınarı) mezarısıyla karıştırılmamalıdır.

¹²⁶BOA.TT. 483, s. 748.

¹²⁷BOA.TT. 483, s. 741.

¹²⁸BOA.TT. 483, s. 741.

¹²⁹BOA.TT. 483, s. 737.

¹³⁰BOA.TT. 483, s. 738.

mezra Bâkî Kuyusu, Hakbâlî? ve Polofçi Danişmend köylüleri tarafından ekilip biçilmektedir.¹³¹

Tablo 3. Tekfürgölü Kazası'ndaki Mezralar

Nu	Mezranın Adı	Nu	Mezranın Adı
1	Küçük Rasul	14	Mukataa-i Kuru
2	Tuğrul Fakih'in Eski Yurdu	15	Hızır Fakih
3	Abdi Kuyusu (Derviş)	16	Hacı Evhor Kuyusu
4	Helvacı Durmuş (Yayla Kulağı)	17	Kabil Fakih
5	Odacı Kuyusu (Abdürrezzak/Urgancı İskender Pınarı)	18	Terakki Gölü (Saruca Gölü/Yüncü Pınarı)
6	Aşık Hamza	19	Odacı Kuyusu
7	Karabey Yurdu	20	Kasım Yurdu
8	Kara İlyas Yurdu	21	Adı Belirtilmemiştir.
9	Yahşi Suvad (Rumoğulları)	22	Kumral Yurdu (Karakuş Pınarı)
10	Mehmed bin Cemal	23	Can Paşa Yurdu
11	Hızır Fakih Cemaati	24	Nasuh Kuyusu
12	Sinanca Kuyusu (Çavuş Mustafa)	25	Köle Bazergân
13	Hüseyin veled-i Ali	26	Kara Balçık Ormanı

¹³¹BOA.TT. 483, s. 723.

II. BÖLÜM

DEMOGRAFİK YAPI

Birisi reayanın yerel askeri unsurlara karşı korunması, diğeri ise vergi kaynaklarının tespit edilmesi olmak üzere iki ana amaç doğrultusunda hazırlanan Tapu Tahrir Defterleri, tahriri yapılan bölgeye has kanunlar, tespiti yapıp hukuki statüleri belirlenen yerleşim birimlerinin isimleri, vergi mükelleflerinin isimleri, üretilen mahsuller ile bu mahsullerden alınacak vergi miktarları, vergi muafiyetleri gibi çeşitli konularda bilgiler sunmaktadır.¹³² Bu bilgiler tahriri yapılan bölgenin demografik yapısının anlaşılmasına büyük katkı sağlamakla birlikte Tapu Tahrir Defterleri'nde “yaş, cinsiyet, nişan, nikah, evlenme, boşanma, doğum oranı gibi durumlara ilişkin bilgiler bulunmamaktadır.”¹³³ Bununla birlikte vergi mükellefleri üzerinden tahmini nüfusa ilişkin sonuçlara varmak mümkündür. Ancak elde edilen sonuçların tahriri yapılan bölgenin nüfusunu net bir şekilde yansıtmadığını, sonuçlardan sadece büyüklük-küçüklük açısından ortalama bir değere ulaşabileceğini belirtmek gerekir. Bunun belli başlı sebepleri defterlere sadece vergi mükelleflerinin kaydedilmesi, vergi ünitesi olarak esas alınan *hane* teriminin kaç kişiyi temsil ettiğinin bilinmemesi, zaman zaman vergi mükelleflerinin tahrirden kaçmaları, bazen vergiden muaf olanların defterlere kaydedilmemesi, bazen de ayrıntıya girilmeden yalnızca toplam gelirlerin yazılmasıdır.

Tapu Tahrir Defterleri'nde vergi ünitesi olarak esas alınan “*hane*”deki kişi sayısı, aile yapılarının bölgeden bölgeye ya da ailenin sosyal statüsüne ve meşguliyetine göre değişiklik göstermesinden dolayı farklılık göstermektedir. Bu yüzden hanenin kaç kişiyi temsil ettiği tartışmalı bir konudur.¹³⁴ Bu konuda Ömer Lütfi Barkan hanenin ortalama 5, Josiah C. Russel, 3,5, M. A. Cook 4,5, Bruce McGowan 3,57-6, M. Mehdi İnan 5,5, Bernard Lewis 5-8, Faruk Sümer 7, Halil İnalçık Bursa için 9, İstanbul için 3-4,¹³⁵ Yunus Koç ise 4 kişi olabileceğini ileri

¹³² İnalçık, *a.g.e.*, s. 175; Ünal, *Osmanlı Müesseseleri...*, s. 142-143; Ömer Lütfi Barkan, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyat Mecmuası*, X, s. 9-10; Adnan Gürbüz, *XV.-XVI. Yüzyıl Osmanlı Sancak Çalışmaları*, İstanbul 2001, s. 15-16.

¹³³ Gürbüz, *a.g.e.*, s. 40.

¹³⁴ Nejat Göyünç, “Hane Deyimi Hakkında”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, (1979), s. 332-333; Yunus Koç, “Ömer Lütfi Barkan'ın Tarihsel Demografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları”, *Bilgi*, Bahar 2013/Sayı 65, s. 185.

¹³⁵ Nejat Göyünç, “Hâne”, *DİA*, 15. C., (1997), s. 552-553.

sürmüştür.¹³⁶ Bu çalışmada hanedeki ortalama kişi sayısı olarak 5 rakamı esas alınmıştır.

Vergi ünitesi olarak esas alınan, ancak “*hane*”de olduğu gibi sorun teşkil etmeyen bir diğer terim “*mücerred*”dir. Mücerred “*kendi geçimini temin edebilen*” bekar erkekleri ifade etmektedir.¹³⁷ Mücerred ile 1 kişi kastedilmekle beraber, mücerred olarak kaydedilen kişinin aynı zamanda bir hanenin mensubu olma ihtimali de bulunmaktadır.¹³⁸

1. ŞEHİRLER

Şehir, nüfusun çoğunluğunun “*ticaret, sanayi ve yönetim işleriyle uğraştığı büyük yerleşim yerleri olarak tanımlanmaktadır*”.¹³⁹ Bu tanımlama XX. yüzyıl şehirleri için uygun görünmektedir. Ancak geçmişte şehir olarak nitelendirilen bazı yerler bu tanımlamanın dışında kalmaktadır. Suraiya Faroqhi’ye göre XVI. ve XVII. yüzyıllarda bir yerin şehir olarak kabul edilebilmesi için o yerde en azından bir sancakbeyi ya da kadının oturması ve pazar etkinliklerinin bulunması gerekmektedir.¹⁴⁰ Özer Ergenç, Osmanlı şehrini “*bazar durur, cuna kalınur*” yerler olarak tabir etmektedir.¹⁴¹ Yücel Özkaya’nın, şehir ile ilgili tabiri de bu tanımlamaya uymaktadır.¹⁴² Emine Erdoğan Özünü, tarım ve hayvancılığın sanayi öncesi Osmanlı şehir ekonomisinin önemli unsurlarından olduğunu ifade etmektedir.¹⁴³ Özer Ergenç, şehrin işlevsel özelliklerine ek olarak fiziki açıdan da mahallelere bölünmüş olmasını şehrin ayrı bir hususiyeti olarak değerlendirmektedir.¹⁴⁴ Mehmet Ali Ünal ise “*Osmanlılarda şehir ‘nefs’ tabiriyle ifade edilir*” demektedir.¹⁴⁵ Tekfurgözü Kazası’nda yapılan bu tanımlara uyan birisi Tekfurgözü Kaza Merkezi, diğeri ise Karasu kasabası olmak üzere iki yerleşim yeri bulunmaktadır.

¹³⁶ Koç, a.g.m., s. 186.

¹³⁷ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri...*, s. 161.

¹³⁸ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 2004, s. 13.

¹³⁹ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, “Şehir”, *DİA*, 38. Cilt, (2010), s. 441.

¹⁴⁰ Faroqhi, *Osmanlı’da Kentler...*, s. 12.

¹⁴¹ Özer Ergenç, “Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerinde Bazı Düşünceler”, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, (VIII/2), Türk Tarih Kurumu, 1981, s. 1265.

¹⁴² Yücel Özkaya, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, İstanbul 2007, s. 67.

¹⁴³ Emine Erdoğan Özünü, “XVI. Yüzyıl Osmanlı Kentlerinin Ekonomik Nitelikleri Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18. Cilt, S. 1, Ocak 2010, s. 258.

¹⁴⁴ Özer Ergenç, *Osmanlı Tarih Yazıları (Şehir, Toplum, Devlet)*, İstanbul 2012, s. 25.

¹⁴⁵ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 4.

1.1.Tekfurgözü Kaza Merkezi

483 numaralı Tapu Tahrir Defteri'ne göre 12 mahalleden oluşan Tekfurgözü Kaza Merkezi'nin toplam tahmini nüfusu 1240'tır (bk. Tablo 4). Bu nüfusun % 11'ini Müslümanlar, % 89'unu ise Gayrimüslimler oluşturmaktadır (bk. Grafik 1). İdari merkez olmasına karşılık Müslümanların azınlıkta kalması, Osmanlı Devleti'nin takip etmiş olduğu iskan siyaseti ile açıklanabilir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti, Rumeli'de fethettiği topraklara "Hristiyanlar nezdinde emniyeti temin etme" amacıyla Anadolu'dan gelenleri yerleştirmiştir. Ancak bu durum iskanın temel sebebi ve amacı değildir. Rumeli'deki iskana dair örnekler Osmanlı Devleti'nin temel amacının boş ve metruk arazilerin içtimai açıdan kalkındırmak olduğunu ortaya koymuştur.¹⁴⁶ Bu noktada iskan, Tekfurgözü şehir merkezinden ziyade, boş ve ıssız olan Tekfurgözü kırsalına yönelik gerçekleştirilmiş olabilir.

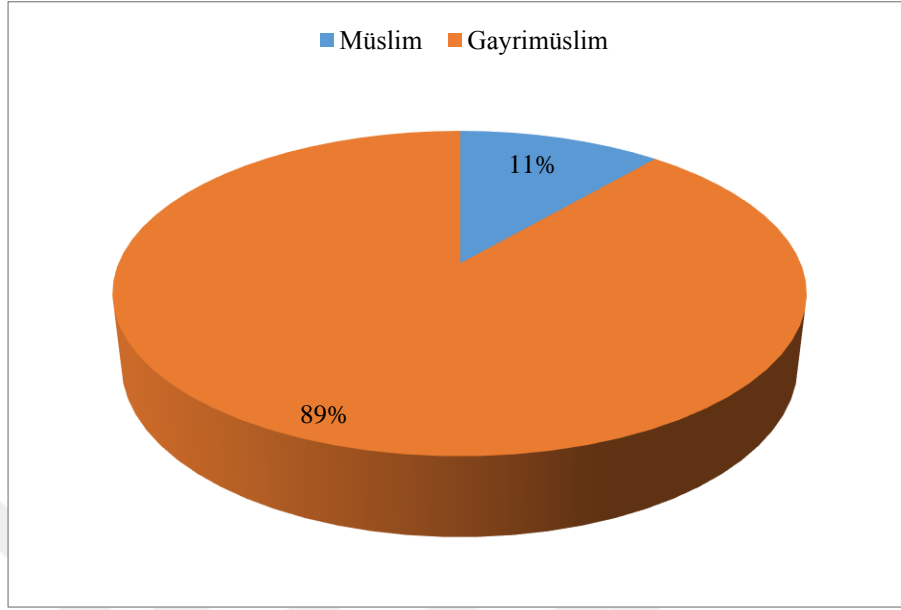
Tablo 4. Tekfurgözü Kaza Merkezi'nin Nüfusu

Nu	Mahalle Adı	Hane ¹⁴⁷	Mücerred	X5
1	Müslüman Mahallesi	27	5	140
2	Monco veled-i Yanko	28	18	158
3	Malika veled-i Kostiyen	19	1	96
4	Grigor	21	11	116
5	İstanko	17	2	87
6	Çarbad	14	1	71
7	Sillo	21	6	111
8	Nidelko?	20	1	101
9	Boduran	23	1	116
10	Belo?	15	-	75
11	Badko?	15	1	76
12	Pavel	18	3	93
Genel Toplam		238	50	1.240

¹⁴⁶ Münir Aktepe, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânına Dair", *Türkiyat Mecmuası*, 10. Cilt, (1953), s. 308.

¹⁴⁷ Hane verileri defterde (ح) harfi ile gösterilenlerden elde edilmiştir. Buradaki (ح) harfi ev anlamına gelen hanenin (خانه) değil, evli anlamına gelen müzavvecenin (مزوجه) kısaltmasıdır. (Ömer Lütfi Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları*, 1. C., İstanbul 1943, s. 279). Tapu Tahrir Defterlerine dayanılarak yapılan çalışmalarda yaygın olarak hane terimi kullanıldığından burada hane terimi tercih edilmiştir.

Şehrin 12 mahallesinden 1'i Müslümanlara, 11'i Gayrimüslimlere aittir. Gayrimüslim mahallelerinin birer adı olmasına karşılık Müslüman mahallesinin bir ismi bulunmamaktadır.

Grafik 1. Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki Müslim ve Gayrimüslim Nüfus

Tahrir defterlerinde din esas alınarak yapılan tasniflerde Müslim-Gayrimüslim sınıflandırmasından sonra Gayrimüslimlerin genellikle Rum, Ermeni, Yahudi gibi alt gruplara ayrılarak kaydedildiği görülmektedir.¹⁴⁸ Bu durum Tekfurgölü Kaza Merkezi için geçerli değildir. Bu yüzden kaza merkezinin etnik yapısı ile ilgili herhangi bir yorum yapılamamaktadır.

Mücerred olarak kaydedilen 50 kişi, nüfusun genel toplamı içerisinde % 4'lük bir dilim oluşturmaktadır. Bu rakam tam anlamıyla genç nüfusu yansıtmamakla birlikte toplumdaki bekâr erkeklerin oranı olarak kabul edilebilir. Mahalleler esas alındığında mücerredlerin en yoğun olduğu mahalle % 12,8 ile Monco veled-i Yanko Mahallesi'dir. Buna karşılık Belo Mahallesi'nde bu oran % 0'dır. Müslüman-Gayrimüslim ayrımı esas alındığında Müslümanlardaki oran 3,7, Gayrimüslimlerdeki oran 4,1'dir.

Mahallelerdeki ortalama kişi sayısı 103,3'tür. En büyük mahalle 158 kişinin yaşadığı Monco veled-i Yanko Mahallesi'dir.¹⁴⁹ En küçük mahalle olan Çarbad'da

¹⁴⁸ Gürbüz, *a.g.e.*, s. 39.

¹⁴⁹BOA.TT. 483, s. 666-667.

ise 71 kişi yaşamaktadır.¹⁵⁰ Müslüman Mahallesi 140 kişilik nüfusuyla şehrin ikinci büyük mahallesidir.¹⁵¹

Şehirdeki Gayrimüslimlerin önemli bir kısmının tuzcıyan/veled-i tuzcıyan olarak kaydedildiği görülmüştür. Tuzcular, bazı vergilerden muaf tutulmuşlardır ve bu açıdan devlet ile sözleşmeleri olan imtiyazlı bir zümre teşkil ederler. Tuzcuların nüfus içerisindeki oranı % 11,6 iken vergi mükellefi olarak kaydedilen hane/mücerred'ler içerisindeki oranı % 50'dir. Mahalleler tek tek ele alındığında ise tuzcuların vergi mükelleflerine oranı şu şekildedir: Monco veled-i Yanko'da % 34,7, Malika veled-i Kostil'de % 75, Grigor'da % 40,6, İstanko'da % 63,1, Çarbad'da % 60, Silo'da % 62,9, Nidelko'da % 71,4, Boduran'da % 58,3, Belo'da % 60, Badko'da % 75, Pavel'de % 57,1'dir. Bu rakamlar, tuzculukla ilişkili nüfusu yansıtmaktadır.

Defterde, nüfusu dışında Müslüman Mahallesi'nin demografik yapısına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak defterdeki şahıs isimlerinden hareketle bazı çıkarımlarda bulunmak mümkün görünmektedir. Defterde kayıtlı olan "*Halil Anadolu*" ismi¹⁵², adı geçen kişinin Anadolu'dan geldiğini göstermektedir. "*Turhan veled-i Evrenos*", "*Temürhan veled-i Akıncı*", "*Abdülkerim veled-i Malkoç*" ve "*Malkoç veled-i Hamza*" isimleri¹⁵³ ise şayet Rumeli'nin fethinde rol oynayan akıncıların halk nezdindeki hatırasının birer tezahürü değilse şehirdeki akıncı zümresinin bir delili olarak kabul edilebilirler.¹⁵⁴

1.2. Karasu Kasabası

Karasu kasabası'nın mevcut 4 mahallesinin toplam tahmini nüfusu 1.010'dur (bk. Tablo 5). Bu nüfusun % 82,2'sini Müslümanlar, % 17,3'ünü Gayrimüslimler oluşturmaktadır (bk. Grafik 2). Müslümanlar Cami-i İvaz Bey, Mescid-i Hacı Süleyman ve Mescid-i Hacı Sinan mahallelerinde, Gayrimüslimler ise Cemaat-i Gebran Mahallesi'nde yaşamaktadırlar.

---

¹⁵⁰BOA.TT. 483, s. 667.

¹⁵¹BOA.TT. 483, s. 666.

¹⁵²BOA.TT. 483, s. 666.

¹⁵³BOA.TT. 483, s. 666.

¹⁵⁴ Akıncıların isimlerinin kaydedildiği 625 numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde Tekfurgölü şehir merkezinde ikamet eden akıncı bulunmamaktadır. Ancak bu defterin 1585-1586 (H. 994) tarihini taşıdığı ve 483 numaralı defterden 17 yıl sonra kaleme alındığı unutulmamalıdır. (*370 Numaralı ...*, s. 18).

Tablo 5. Karasu Kasabası'nın Nüfusu

Nu	Mahalle Adı	Hane	Mücerred	Durumu Belirtilmeyen	X5	Yüzdelik Oran %
1	Cami-i İvaz Bey	66	12	-	342	% 82
2	Mescid-i Hacı Süleyman	33	20	1	186	
3	Mescid-i Hacı Sinan	59	8	-	303	
4	Cemaat-i Gebran	34	9	-	179	% 18
Genel Toplam		192	49	1	1.010	100

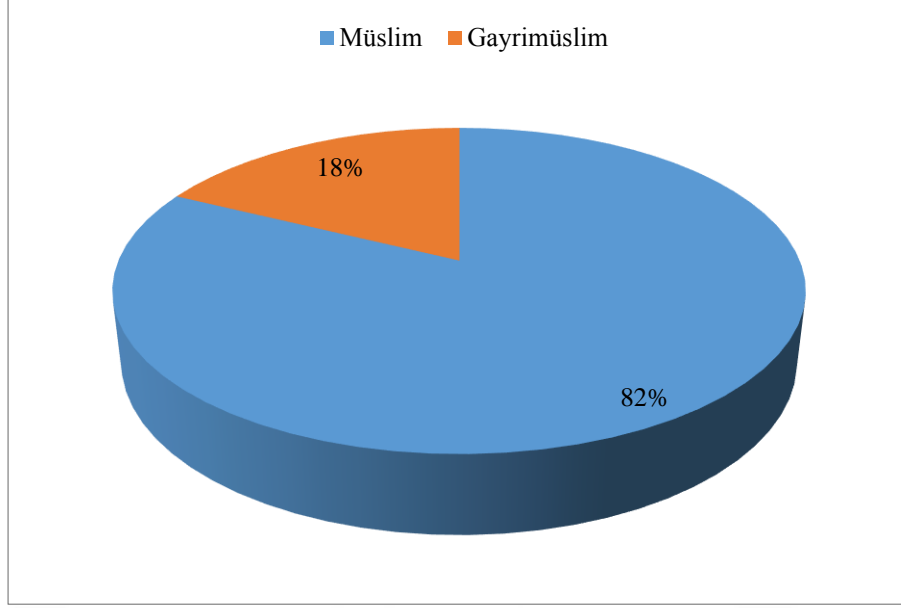
Defterde Müslüman-Gayrimüslim ayrımından başka millet esaslı bir tasnifin de yapıldığı görülmüştür. Ancak bu tasnifin çok fazla teferruatlı olmadığı söylenebilir. Nitekim sadece Tatarlar ve Kıptiler¹⁵⁵ ele alınmış, Gayrimüslimlerin kökenine değinilmemiştir. Tatarlar 30 kişi ile kasaba nüfusunun % 2,9'unu, Kıptiler ise % 1,6'sını oluşturmaktadırlar. Tatarlar inanç açısından Müslüman, Kıptiler ise Hristiyan'dırlar. Defterde Kıptilerin aynı zamanda göçebe oldukları belirtilmiştir.

Mahallelerdeki ortalama kişi sayısı 252,5'tir. En büyük mahalle 342 kişinin yaşadığı Cami-i İvaz Bey Mahallesi'dir. En küçük mahalle olan Cemaat-i Gebran Mahallesi'nde ise 179 kişi yaşamaktadır.¹⁵⁶

Mücerred olarak kaydedilen 49 kişi toplam nüfus içerisinde %4,8'lik bir orana sahiptir. Mahalleler esas alındığında mücerredlerin en yoğun olduğu mahalle %10,7'lik bir oranla Mescid-i Hacı Süleyman Mahallesi, en az olduğu mahalle % 2,6'lık bir oranla Mescid-i Hacı Sinan Mahallesi'dir. Gayrimüslim mahallesindeki mücerred oranı ise % 5,1'dir.

¹⁵⁵BOA.TT. 483, s. 672-673.

¹⁵⁶BOA.TT. 483, s. 671-673.

Grafik 2. Karasu Kasabası'ndaki Müslim ve Gayrimüslim Nüfus

Karasu kasabası halkı, avarız vergilerinden muaf tutulmak koşuluyla Karasu Nehri üzerindeki köprünün bakım ve onarımıyla görevlendirilmiştir.¹⁵⁷ Bu ayrıcalık kasaba ahalisini Osmanlı yol sisteminin bir parçası haline getirmektedir ki bu sistem dâhilinde Karasu ahali'sinin bölgedeki “*ticari ve ekonomik faaliyetlerin, nakliyatın, haberleşmenin ve askeri hizmetlerin*” sağlıklı bir şekilde yürütülmesine katkı sağladığı söylenebilir.¹⁵⁸

Deftere göre Karasu kasabası'nda Cami-i İvaz Bey Mahallesi'nde Muslihiddin Hızır,¹⁵⁹ Mescid-i Hacı Sinan Mahallesi'nde ise Sinan veled-i Ali¹⁶⁰ imam olarak görev yapmaktadırlar. Bunlar kuşkusuz ayan ve eşraf denilen kasabanın seçkinleri arasında yer almaktadırlar.¹⁶¹ Bunların dışında sosyal ve bazen de iktisadi açıdan itibarlı kabul edilen *hacı* ve *hoca* unvanlı kişiler de bulunmaktadır. Defterdeki verilere göre bunların Müslüman nüfus içerisindeki oranı % 3'tür.

Mescid-i Hacı Süleyman Mahallesi'nde oturan Hacı Yusuf isimli şahıs için hane, mücerred, muaf gibi bir tanımlama yapılmamıştır. Mescid-i Hacı Sinan

¹⁵⁷BOA.TT. 483, s. 671.

¹⁵⁸ Almıla Gökçen Özcan, “Mühimme Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Vergi Muafiyeti: Köprücülük Örneği”, *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, Vol 11, October 2018, s. 66-67.

¹⁵⁹BOA.TT. 483, s. 671.

¹⁶⁰BOA.TT. 483, s. 672.

¹⁶¹ Ergenç, *a.g.e.*, s. 98.

Mahallesi'nde ise 1 muaf, 1 çiftlik sahibi ve 1 ehl-i berat sahibi bulunmaktadır.¹⁶² Ehl-i berat, askeri sınıftan sipahiler için kullanılan bir tanımlama ise de¹⁶³ defterde sipahiler ayrıca belirtildiğinden, burada ehl-i berat o kişiye tanınmış herhangi bir muafiyete karşılık olarak yazılmış olabilir.¹⁶⁴

2- KÖYLER VE MAHALLELER

Tekfurgölü Kazası'nın kırsal nüfusunu köy ve köylerin idari sınırları içerisinde kalan mahalle sakinleri oluşturmaktadır. Mahalleler köylerin idari sınırları içerisinde kalmakla beraber her zaman fiziki anlamda köyün bir parçasını teşkil etmeyebilirler. Nitekim bazı köylerin daha önce mahalle olduklarına dair verilen malumat bunun bir delili olarak kabul edilebilir. Fakat köylerin eski statüsünün her zaman net bir şekilde ifade edilmediğini belirtmek gerekir. Bu durum Ali, Sefer, Hamid, İlbiz Gölü (Topçular) ve Saru Nasuh (Uzunoğulları) için geçerlidir. Bunlardan ilk üç köy "*karye-i mahalle-i...*", son iki köy ise "*karye-i mezraa-i...*" şeklinde verilmiştir. Bu köyler iki farklı statüye sahip gibi görünseler de aslında mahalle ya da mezraa iken zamanla gelişme göstermiş ve köy haline gelmiş yerleşim yerleridir.

Tablo 6. Tekfurgölü Kazası'ndaki Köyler

Nu	Köyler	Nu	Köyler	Nu	Köyler
1	Rahman (Osmanca)	48	Karakule	95	Vilçova
2	Küçük Tatlucak	49	Beş Dere	96	Polofçı Danişmend
3	Süleyman (Tekinoğulları)	50	İlbiz Gölü (Bazarlu)	97	Ayrıcı Hayreddin Pınarı
4	Büyük Tatlucak	51	Deli İlyas	98	Kucak
5	Pir Veli	52	Ali Kuyusu	99	Mürüvvet
6	Komaroba	53	İkiz	100	Beştaş
7	Uşak Göçeri (Anadolu)	54	Gedük Rahman	101	Bahadır Kuyusu
8	Evrenos Kuyusu	55	Akarca	102	Bülbüller

¹⁶²BOA.TT. 483, s. 671.

¹⁶³ Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, İstanbul 2007, s. 47.

¹⁶⁴ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, İstanbul 1971, s. 205.

Tablo 6'nın devamı

9	Şaban	56	Adil Kuyusu	103	Odacı Kuyusu
10	Ferhad	57	Karasu Boğazı (Kuru Geçid/Celebce)	104	Ahmed Topçu
11	Polofçı Cemaati	58	Gölpınar	105	Sofular
12	Adem Kilise	59	Ali Bazergan (Çayır Mahallesi)	106	Pınar (Oğulbeyi)
13	İsa Kuyusu	60	Abdullah Kuyusu	107	Öksüz Kuyusu
14	Kara Turak	61	Karlı Deresi	108	Tuğrul Yurdu
15	Akarca	62	Divane Abdi Yurdu	109	Kopuzcu Murad
16	Köstence	63	Balban	110	Kara Dede
17	Karasu Boğazı Derbendi	64	Sevindik Kuyusu (Çoban İsa)	111	İskender Bey (Oğuzlu Gölü)
18	Rasul (Balbanoğlu)	65	Göklü	112	Deli Adil
19	İbrahim Bazergan Kuyusu (Davudlu/Yenice)	66	Kadem Kuyusu (Kaşıkçı)	113	Arık Oğuzlu
20	Yakup Kuyusu (Derdlü Kuyusu)	67	Uzun Ahmed Pınarı	114	Murad Han
21	Hasanca	68	Burunluca İlyas	115	İdris Kuyusu
22	Gök Davudoğulları	69	Karaağaç Kulağı Pınarı	116	Divane Mehmed
23	Göylük	70	Şah Farisi Kuyusu	117	Derdlü Kuyusu
24	Kovancı (Çıracılar)	71	Ömer Bey	118	Yusuflu
25	Muharrem Tunca Kuyusu	72	Kokarca (Divane Mustafaoğulları)	119	Arabacıoğlu Kuyusu
26	Büryan Hasan (Kancık Mehmed)	73	Hızır Kuyusu	120	Tursun Bey

Tablo 6'nın devamı

27	Sinanca Kuyusu	74	Gök Davudlar (Yenice)	121	Kara Yahşi Kuyusu
28	Kasab Kuyusu	75	Kara Baki	122	Kara İlyas Kuyusu
29	Veli Sufi	76	Çırac Derzi	123	Ayu Kemal
30	Abdi Kuyusu	77	Uzunca Kuyu	124	Toprakhisar
31	Ishakça	78	Süleyman Kuyusu	125	Uran Kuyusu
32	Çıracılar	79	Evrenos Pınarı	126	Ali Bey Geçidi
33	Adil Kuyusu	80	Kudbeddin	127	Kavlak Hasan
34	Uzunca Kuyu	81	Lataca	128	Kızıl Kara
35	Osman Fakih Kuyusu	82	Uzunoğulları	129	Karaağaç
36	Koçak Bey Kuyusu	83	Cebe Aydın	130	Dokuzoğulları
37	Nusretçe	84	Hilmiddin	131	Kadı Düvel Kulu
38	Köse Mehmed Kuyusu	85	Rahman Kuyusu (Delibey)	132	Şidak
39	Köse Mehmed	86	Aşçıoğlu	133	Acıca
40	Göylük Cemaat-i .....?	87	Yılanlık Cemaat-i Oğulbey (Kokarca)	134	Sarıkulu
41	Helvacı Durmuş	88	Salık Kuyusu	135	Karye-i Mahalle-i Ali
42	Arabacı Mustafa	89	Kula Doğan'ın Eski Yurdu (Akbaş)	136	Karye-i Mahalle-i Sefer
43	Divce Deli Köpek	90	Gavgacı	137	Karye-i Mahalle-i Hamid
44	Küçük Hızır	91	Divane Karagöz Kuyusu	138	Karye-i Mezraa-i İlbiz Gölü
45	Mahmud Kuyusu	92	Kara Kuyusu	139	Karye-i Mezraa-i Saru Nasuh
46	Muhyiddin Halife Kuyusu	93	İbrahimce		
47	Sofular (Cemaat-i Musa)	94	Karaca Kasab		

Köstence, Tekfurgölü kırsalındaki Müslümanlarla Gayrimüslimlerin birlikte oturduğu iki köyden birisidir. Her bir dini grubun kendine ait mahallesi bulunmaktadır. Köyün toplam nüfusu 175'tir.¹⁶⁵ Bu nüfusun % 41,7'sini Müslümanlar, % 58, 3'ünü Gayrimüslimler oluşturmaktadır. Mücerredlerin genel nüfus içerisindeki oranı % 5,7'dir. Mahalle esas alındığında mücerredlerin oranı, Müslüman Mahaltesinde % 4,1, Gayrimüslim mahaltesinde (Cemaat-i Gebran) % 6,8'dir.

Müslim-Gayrimüslim unsurların birlikte yaşadığı bir diğer köy Uşak Göçeri'dir. Bu köyün iki *hanesi* Gayrimüslimdir ve köyün Müslüman nüfusu içerisindeki yüzdelik oranları % 2,4'tür. Gayrimüslimlerin yanına düşülen "köle" kaydı, bunların köye daha sonradan yerleştiklerini göstermektedir.¹⁶⁶

Karasu Boğazı Derbendi ve Rasul (Balbanoğlu) köylerinde oturanların tamamı Gayrimüslim'dir. Defterden bu iki köyün sadece mahallelerden oluştuğu, köylerin merkezinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Karasu Boğazı Derbendi, adından da anlaşılacağı üzere bir derbend köyüdür. Köylü, derbencilik hizmeti karşılığında öşürden ve avarız vergilerinden muaf tutulmuştur. Köyün 10 mahallesi bulunmaktadır ve toplam nüfusu 431'dir. En büyük mahalle 96 kişilik nüfusu ile Lazar veled-i Petro'dur. Mahallelerdeki ortalama kişi sayısı 43,1'dir. Mücerredlerin genel nüfusa oranı % 1,3'tür.¹⁶⁷ Rasul (Balbanoğlu) da bir derbend köyüdür. Buna ilaveten köy sakinleri köyün yakınlarında bulunan boğazdaki köprünün bakım ve onarımından sorumlu tutulmuşlardır. Bu iki hizmet karşılığında Rasul köylüleri avarız vergilerinden muaf tutulmuşlardır. Rasul'ün 9 mahaltesinde 361 kişi yaşamaktadır. Mahallelerdeki ortalama kişi sayısı 40,1'dir. En büyük mahaltesi 62 kişinin yaşadığı İslav veled-i Deravmad'dır. Mücerredler toplam nüfus içerisinde %3'lük bir orana sahiptir.¹⁶⁸

Tekfurgölü kırsalındaki 139 köy ve bu köylere bağlı olan 40 mahallede 17.098 kişi yaşamaktadır (bk. Ek 1). Toplam nüfus içerisinde Müslümanlar % 95'lik bir oranla çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Gayrimüslimlerin nüfus içerisindeki oranı ise % 5'tir (bk. Grafik 3). Kırsal nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı % 88,38'dir.

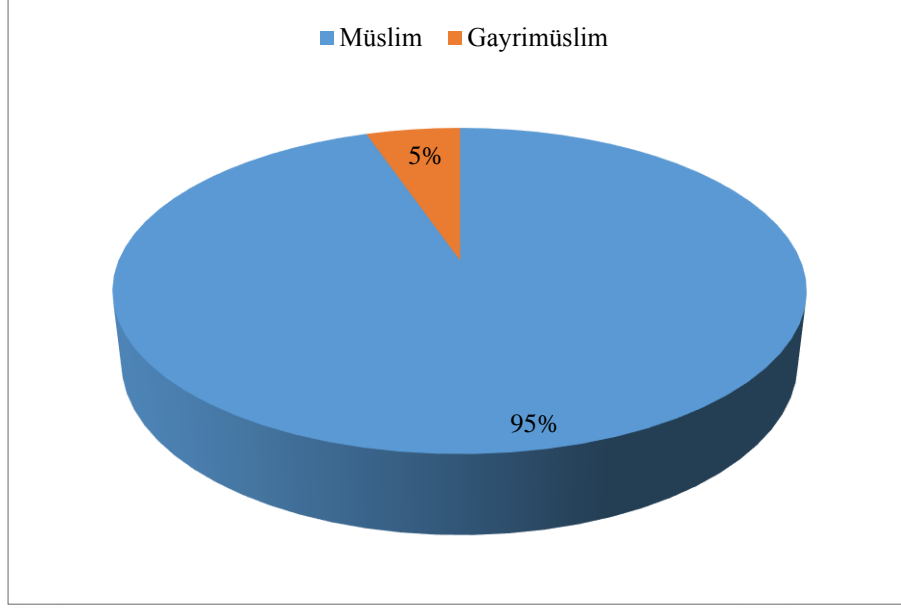
---

¹⁶⁵BOA.TT. 483, s. 681-682.

¹⁶⁶BOA.TT. 483, s. 675-767.

¹⁶⁷BOA.TT. 483, s. 682-683.

¹⁶⁸BOA.TT. 483, s. 683-684.

Grafik 3. Kırsal Kesimdeki Müslim ve Gayrimüslim Nüfus

Kırsalın en büyük yerleşim yeri 431 kişi ile genel nüfus içerisinde % 2,53'lik bir orana sahip olan Karasu Boğazı Derbendi'dir. Onu 362 kişi ile % 2,12'lik bir oranla Rasul (Balbanoğlu) ve 331 kişi ile % 1,94'lük bir oranla Uşak Göçeri (Anadolu) takip etmektedirler. En küçük yerleşim yeri ise 11 kişi ile % 0,06'lık bir oranla Ferhad'dır. Köylerdeki ortalama kişi sayısı 122,5'tur. Mevcut köylerin % 57,55'i bu ortalamanın altında kalmaktadır.

Kırsalda mücerred olarak kaydedilenler toplam nüfus içerisinde % 7,7'lik bir orana sahiptirler. Karaca Kasab köyü % 22,2, Hilmiddidin (Beşirkoçu) köyü % 17,64, Gök Davudlar köyüne bağlı Musa Mahallesi % 18,03, Vilçova köyüne bağlı Eynel Mahallesi % 16,6 ve Nusretçe % 15,58'lik bir oranla mücerredlerin en yoğun olduğu ilk beş yerdir.

Kırsal kesimde yaptıkları hizmetlerden dolayı bazı vergilerden muaf olan imtiyazlı gruplar da vardır. Bu grupların kırsaldaki genel nüfusa oranları % 1,2'dir (bk. Tablo 7). Bu gruplardan olan askeri zümrenin Tapu Tahrir Defterlerine her zaman kaydedilmediği bilindiğinden, bu oranın bölgedeki gerçek askeri nüfusu yansıtmadığını da belirtmek gerekir.¹⁶⁹ Nitekim 1585-1586 (H. 994) 625 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'ndeki verilerden hareketle¹⁷⁰ bölgede yoğun bir nüfusa sahip

¹⁶⁹ Erhan Afyoncu, "Türkiye'de Tahrir Defterlerine Dayalı Olarak Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bazı Görüşler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S. 1, 2003, s. 270.

¹⁷⁰ Ayşe Kayapınar-Emine Erdoğan Özünlü, *a.g.e.*, s. 315-317.

olduğu anlaşılan akıncıların 483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde yer edinmediği görülmüştür.

Tablo 7. Tekfürgölü Kırsalındaki Bulunan Askeri Sınıf Mensupları

Nu	Askeri Sınıflar	Sayısı	Yüzelik Oran %
1	Yeniçeri	1	0,005
2	Doğancı ¹⁷¹	9	0,05
3	Ma'zûl Doğancı	2	0,01
4	Veled-i Doğancı	10	0,05
5	Veled-i Çeribaşı	2	0,01
6	Sipahi	15	0,08
7	Sipahizâde	32	0,18
8	Ma'zûl Sipahi	10	0,05
9	Topçu	5	0,02
10	Veled-i Topçu	2	0,01
11	Küreci ¹⁷² ve Topçu	1	0,005
12	Eşkinci	88	0,51
13	Veled-i Eşkinci	24	0,14
14	Gedik ¹⁷³	14	0,08
Toplam		215	1,2

Sunmuş oldukları hizmetlere göre muafiyet tanınanların kırsal nüfus içerisindeki oranı % 3,7'dir (bk. Tablo 8). Bu gruptakileri tuzcular, küreciler ve muaf olarak kaydedilenler oluşturmaktadır.

Kırsaldaki genel nüfus içerisinde tuzcuların oranı % 0,08, maden işlerinde çalışan kişiler olan kürecilerin oranı ise % 0,005'tir. Tuzcular avarız-ı divaniye ve tekâlif-i örfiye vergilerinden muaf tutulmuşlardır.¹⁷⁴ Kürecilerin herhangi bir vergi muafiyeti bulunmamaktadır.¹⁷⁵ Ancak küreciler devlet mekanizmasının işleminde

¹⁷¹ Doğancı, "Av ve avcılıkla ilgili olan sınıfın adıdır. Doğancıardan müslüman olanlar "çiftlik", hristiyan olanlar ise "başına" denilen mülk topraklarını ekip biçerek geçimlerini sağlamaktadırlar." (Abdülkadir Özcan, "Doğancı", *DİA*, 9. C., (1994), s. 487-489).

¹⁷² Küreci, "Maden hizmetinden sorumlu görevlidir."

¹⁷³ Gedik, "Osmanlı hukukunda imtiyaza dayanan tasarruf hakkını" tanımlayan bir terimdir ve "askeri, idari, hukuki ve iktisadi manaları ifade etmektedir." Gedik terimi idari alanda daha çok Osmanlı sarayında, iktisadi alanda ise esnaf teşkilatında kullanılmaktadır. Bu iki alanın kırsalda herhangi bir yeri bulunmadığında geriye sadece askeri alan kalmaktadır. Askeri alanda gedik, savaşçı sınıftan olmayıp başarıları mukabilinde "terfi ederek zâbit olabilen topçu ve kale muhafızları" için kullanılmaktadır. (Ahmet Akgündüz, "Gedik", *DİA*, 13. C., (1996), s. 541).

¹⁷⁴BOA.TT. 483, s. 669.

¹⁷⁵Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı...*, s. 279.

ayrı bir yere sahip olan geri hizmetlerde bulunan zümreler arasında yer almaktadır ve bu açıdan ayrı bir sosyal grup olarak nitelendirilebilirler.¹⁷⁶

Muaflar bir diğer ayrıcalıklı grubu oluşturmaktadır. Defterde muaflar birisi muaf, diğeri veled-i muaf olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Muaf ile kişilere sağlanan vergi muafiyeti kastedilmekle beraber, defterde bu kişilere muafiyetin neden verildiğine dair bir kayda rastlanmamıştır. Muafların genel nüfus içerisindeki oranı % 3,8'dir.

Tablo 8. Tekfürgölü Kırsalında Sunmuş Oldukları Hizmete Göre İmtiyazlı Gruplar

Nu	Muafiyet Tanınan Gruplar	Sayısı	Yüzdeler Oran %
1	Tuzcu	14	0,08
2	Veled-i Tuzcu	1	0,005
3	Küreci	79	0,4
4	Veled-i Küreci	18	0,1
5	Muaf	405	2,3
6	Veled-i Muaf	133	0,7
Toplam		650	3,8

Demografik açıdan farklılık gösteren bir diğer grup dini zümrelerdir (bk. Tablo 10). Bu zümrelerin başında seyyidler ve şerifler gelmektedir. Hz Muhammed'in soyundan gelen seyyidler ve şerifler, Osmanlı Devleti'nde toplumun ileri gelenleri arasında sayılmışlar, başta avarız vergileri olmak üzere her türlü vergiden muaf oldukları gibi çeşitli kalemlerin gelirlerinden de pay almışlardır. Bunlara ilaveten Osmanlı Devleti'nde seyyid ve şeriflerin "*üst düzey görevlerde bulunmalarına öncelik verilmiştir.*"¹⁷⁷ Defterde Kara Baki köyüne kayıtlı ²¹⁷⁸, Arık Oğuzlu köyüne kayıtlı ¹¹⁷⁹, Tursun Bey köyüne kayıtlı ¹¹⁸⁰ seyyid, Şükrü veled-i Hüseyin mahallesine kayıtlı ² seyyid ve ¹¹⁸¹ şerif bulunmaktadır.

¹⁷⁶ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilâtı*, İstanbul 1967, s. 34.

¹⁷⁷ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Seyyid", *DİA*, 37. C., (2009), s. 40- 42.

¹⁷⁸BOA.TT. 483, s. 718.

¹⁷⁹BOA.TT. 483, s. 738.

¹⁸⁰BOA.TT. 483, s. 742.

¹⁸¹BOA.TT. 483, s. 697.

Tablo 9. Köylerde ve Mahallelerde Bulunan Seyyid ve Şerifler

Nu	Bulunduğu Yer	Seyyid	Şerif
1	Kara Baki	2	-
2	Arık Oğuzlu	1	-
3	Tursun Bey	1	-
4	Şükrü veled-i Hüsayin	2	1
Toplam		6	1

Dini zümreler içerisinde ikinci sırada imamlar ve her türlü din görevlileri gelmektedirler. İmamların raiyyet rüsûmu ve avârız vergilerinden muaf oldukları bilinmektedir. Muhtemelen aynı muafiyetler diğer din görevlileri için de geçerlidir.¹⁸²

Dini zümreler içerisinde son grubu tarikat mensupları ile tekke ve zaviye hizmetlileri oluşturmaktadır. Bunların genel nüfus içerisindeki oranı % 0,2'dir. Defterde 5 kişinin yanına “*nesl-i Şeyh Timur Hân*”, 1 kişinin yanına “*hizmetkâr-ı zâviye-i Timur Dede*”, 1 kişinin yanına da “*zâviyedâr*” notu düşülmüştür. Şeyh Timur Hân'ın ve Timur Dede'nin kim olduğu konusunda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte Dede unvanı, Timur Dede'nin bir Heterodoks dervişi olduğunu ortaya koymaktadır. Dobruca Bölgesi'nde XIII. yüzyılın ikinci yarısında Sarı Saltuk ile başlayan Heterodoks İslam anlayışının, Timurtaş Paşa ve oğlu Ali Bey ile birlikte gazalara katılan çok sayıdaki Kalenderi dervişi ile yaygınlık kazandığı düşünülebilir.¹⁸³ XVI. yüzyılda Dobruca Bölgesi'nde Heterodoks Müslümanlara ait olan tekke ve zaviyelerin dikkate değer bir miktarda oluşu, ancak bu durum ile izah edilebilir.¹⁸⁴ Bu noktada Şeyh Timur Hân'ın da bir Heterodoks dervişi olma ihtimalinin bulunduğunu belirtmek gerekir.

¹⁸² Mefail Hızlı, “Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair”, *TESAM, Akademi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2014), s. 44; Kemal Beydilli, “İmam”, *DİA*, 22. Cilt, (2000), s. 184-185.

¹⁸³ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar (Makaleler-İncelemeler)*, İstanbul 2010, s. 12; Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik; Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992, s. 99.

¹⁸⁴ Ayşe Kayapınar, “Dobruca Yöresinde XVI. Yüzyılda Gayr-i Sünnî İslam'ın İzleri”, *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, S. 1, s. 88-90.

Şeyh Timur Hân neslinden gelenlerden 1 kişi Sofular (Cemaat-i Musa) köyünde¹⁸⁵, 2 kişi Adil Kuyusu köyünde¹⁸⁶, 1 kişi Kadem Kuyusu (Kaşıkçı) köyünde¹⁸⁷, 1 kişi Hilmiddin (Beşirkoçu) köyünde¹⁸⁸ oturmaktadır. Timur Dede Zaviyesi, Burunluca İlyas köyünde bulunmaktadır.¹⁸⁹ Bir diğer zaviye hizmetkârı ise Vilçova'ya bağlı Eynel mahallesinde yaşamaktadır.¹⁹⁰

Her ne kadar Silistre Livası Kanunu'nda Şeyh Timur Hân neslinden gelenlerin oğullarından 6 akçe resm-i mücerred alınacağı belirtilmişse de¹⁹¹ bu durum *haneler* için geçerli değildir. Ayrıca tekke ve zaviyelerin, boş ve metruk arazilerin ekilip biçilmesinde ve bina olundukları yerlerin mamur hale gelmesinde mühim bir rol oynadıkları,¹⁹² bu yüzden Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinden itibaren tekke ve zaviyelerin desteklendikleri, tekke ve zaviye inşa edenlerin de vergiden muaf tutuldukları bilinmektedir.¹⁹³ Bu hususiyetlerden hareketle Şeyh Timur Hân neslinin de dahil olduğu sufi gruplar ayrı birer zümre olarak değerlendirilebilir.

Tablo 10. Tekfurgölü Kırsalındaki Dini Zümreler

Nu	Dini Zümreler	Sayısı	Yüzdellik Oran %
1	Seyyid	4	0,02
2	Şerif	1	0,005
3	Imam	22	0,1
4	Hatib	1	0,005
5	Nesl-i Şeyh Timur Han	5	0,02
6	Timur Dede Zâviyedârı	1	0,005
7	Zâviyedâr	1	0,005
Toplam		35	0,2

Defterde bazı kişilerin yaş ve servet durumunu gösteren birkaç ayrıntı bulunmaktadır. Bu ayrıntıları oluşturanlar “*müflis*”, “*pîr-i fâni*” ve “*müflis-pîr-i fâni*” kayıtlarıdır. Müflis, ekonomik anlamda iflas etmiş, batmış manalarına

¹⁸⁵BOA.TT. 483, s. 703.

¹⁸⁶BOA.TT. 483, s. 707.

¹⁸⁷BOA.TT. 483, s. 713.

¹⁸⁸BOA.TT. 483, s. 722.

¹⁸⁹BOA.TT. 483, s. 714.

¹⁹⁰BOA.TT. 483, s. 728.

¹⁹¹Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı...*, s. 278.

¹⁹² Ömer Lüfti Barkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, İstanbul 1993, s. 47-49

¹⁹³ Rifat Özdemir, “Osmanlı Devleti'nin Tarikat, Tekye ve Zaviyelere Karşı Takip Ettiği Siyaset”, *OTAM*, S. 5, (1994), s. 267-269.

gelmektedir. Defterde 1 kişi müflis olarak belirtilmiştir. Pîr-i fâni ise yaşı geçkin anlamındadır ve müflisle birlikte kullanıldığında kırsalda maddi gücü bulunan ve bulunmayan ihtiyaçların mevcut olduğunu göstermektedir. Bunlardan 3 kişi müflis pîr-i fâni, 5 kişi pîr-i fânidir. Müflis-pîr-i fâni ve pîr-i fânilerin genel nüfus içerisinde oranı % 0,04'tür.

Bunların dışında kişilerin fiziksel durumunu ortaya koyan bazı ifadelere de rastlanmıştır. Bu bağlamda Tekfurgölü kırsalında 4 kötürüm, 1 ma'lûl, 1 kör bulunmaktadır. Sakatlık durumunun kötürüm ve ma'lûl olmak üzere iki farklı terimle izah edilmesi bu terimler arasında farklılıkların olabileceğini akla getirmektedir. Kötürüm, “yaşlılık veya sakatlık sebebiyle yürüyemeyen, ayağa kalkamayan; yürüyemeyecek derecede sakat (bacak); işlemeyen, iş yapamayan”,¹⁹⁴ ma'lûl ise “bir illeti olan, illet sahibi, hasta, sakat, kötürüm” manalarına gelmektedir.¹⁹⁵ Kelimelerin anlamlarından hareketle birinci kelimedede yaşlılığa veya sakatlığa bağlı yürüyememe, ikinci kelimedede ise yürüyememe ile birlikte bir hastalık durumunun mevcudiyetinden bahsedilebilir.

Defterde kırsaldaki etnik yapıya ilişkin tek net ifade İlbiz Gölü (Bazarlu) köyünde rastlanmıştır. Burada Bâkî veled-i Kâsım, Kıptiyân-ı Müslimin olarak kaydedilmiştir. Bâkî veled-i Kâsım için kullanılan *hane* terimi, köydeki Müslüman Kıpti sayısının 5 kişiden ibaret olduğunu göstermektedir.¹⁹⁶

Son olarak bazı köy isimlerinden hareketle etnik yapıya dair bir şeyler söylemek mümkündür. Mesela Pir Veli, Veli Sufi, Divane Abdi Yurdu, Balban (Mahmud Halife/Alakuyu), Şah Farisi Kuyusu, Kokarca (Divane Mustafaoğulları/Çelebi Gölü), Kara Dede, Divane Mehmed, Koçak Divane (Koçak Mehmedce), Sofular köyleri Heterodoks Müslümanlara çağrışım yapmaktadırlar. XVII. yüzyıl seyyahlarından Evliya Çelebi'nin Deliorman Bölgesi'ni “*halkı için 'Şahseven' ve 'Şah pabucundan su içen' derler, ama görmedim. Bir alay ehl-i sünnet ve cemaat adamlardır*” şeklindeki betimlemesi Heterodoks Müslümanların bir izi olarak değerlendirilmelidir.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1999, s. 1239.

¹⁹⁵ Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 1063.

¹⁹⁶BOA.TT. 483, s. 704.

¹⁹⁷ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 5. Kitap, 1. Cilt, s. 137.

Kır nüfusunun önemli bir unsuru olan konar-göçerlerden defterde sadece iki yerde doğrudan bahsedilmektedir.¹⁹⁸ Bunun dışında resm-i otlak, resmi kışlak, âdet-i ağnâm gibi vergi türleri ve sık sık geçen haymâneğân ifadesi dolaylı yoldan konar-göçerlerin mevcudiyetini ortaya koymaktadır.¹⁹⁹ Buna ilaveten bazı köy adları, köy sakinlerinin geçmişteki konar-göçer yaşantısına ışık tutmaktadır. Uşak Göçeri (Anadolulu), Polofçi Cemaati, Sofular (Cemaat-i Musa), Yılanlık Cemaat-i Oğulbey, Pınar (Oğulbeyi), Arık Oğuzlu, Gavgacı (Saruhan Yurdu) bu köylere örnek gösterilebilir.²⁰⁰

Köy adları, aynı zamanda köylünün daha önceki yurtları hakkında da bilgi vermektedir. Mesela Uşak Göçeri, diğer adıyla Anadolulu, adından da anlaşılacağı üzere Uşak civarından gelen konar-göçerleri ifade etmektedir. Gavgacı'nın, diğer adı olan Saruhan Yurdu'nun, Manisa'dan gelenler tarafından kurulan bir köy olabileceği akla gelmektedir.

---

¹⁹⁸ İlk kayıt Karasu Kasabası'nda yer almaktadır. Burada "resm-i çadır ma' yörük 62 akçe" denilmiştir. (BOA.TT. 483, s. 673). İkinci kayıt ise Kula Toğan'ın Eski Yurdu (Akbaş) köyünde bulunmaktadır. Burada ise "ma' salâriyye ve hâssha-i çayır rüsumu haymâneğân-ı evkâf 2.200 akçe" denilerek konar-göçerlerin gelirlerinin bir kısmının vakfa verildiği belirtilmiştir. (BOA.TT. 483, s. 725).

¹⁹⁹ İlhan Şahin, "Göçebeler", *Osmanlı*, IV. C, Ankara 1999, s. 135.

²⁰⁰ Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki ilk iskan faaliyetleri Gelibolu'ya geçişin hemen ardından başlamıştır. Bu bağlamda Karesi Vilayetinden getirilen Türk unsurlar Trakya'ya yerleştirilmiştir. 1374-75'te Manisa'da tuz yasağını ihlal eden konar-göçerler (Yörükler) Kavala, Drama, Serez ve Karaferye'ye yerleştirilmiştir. (Aktepe, a.g.m., s. 300-301). Öte yandan iskan faaliyetleri sadece fetihle doğru orantılı değildir. 1530'da Pravadi Nahiyesi'ne yerleştirilen 1784 hanenin sürgüne tabi tutulduğu bilinmektedir. (Ayşe Kayapınar, "Osmanlı Döneminde Rumeli'nde Bir Nahiyeye Merkez: Pravadi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXX/1, 2015, s. 127-129). İskan faaliyetleri çerçevesinde Tekfurgözü'ne Selanik, Tanrıdağı, Kocacık ve Naldöken Yörüklerinin yerleştirildiği, 1543'te bunların her bir ocak 24 ya da 25 kişiden oluşmak üzere 12 ocaktan ibaret oldukları görülmektedir. (Gökbilgin, a.g.e., s. 57, 71, 76; Sema Altun, *XVI ve XVII Yüzyıllarda Rumeli Yürükleri ve Naldöken Yürük Grubu*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir 1999, s. 67, 76, 84, 110).

III. BÖLÜM

İKTİSADİ YAPI

1. TOPRAĞIN TASARRUF ŞEKLİ

Osmanlı Devleti'nde toprak *mirî, mülk, vakıf, mevat ve metruk* olmak üzere beşe ayrılmaktadır. Mirî araziler devlete ait topraklardır ve satılamazlar, hibe edilemezler ve vakfedilemezler. Miri arazi kendi içerisinde *tapulu arazi* ve *mukataalı arazi* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.²⁰¹ Tapulu arazi “*tapu düzenlemeleri çerçevesinde köylülere verilen bütün toprakları, mukataalı arazi basit bir kira sözleşmesi çerçevesinde kiralanan toprakları kapsamaktadır. Tapulama... usulü toprağa özel bir statü kazandırmakta ve topraklar çift-hane kapsamına alınmaktadır.*”²⁰² Çift-hane, “*aile emeğine dayalı köylü çiftliği sistemi*” olarak değerlendirilebilir. Bu sistem tarımsal üretimin ve kırsal toplumun temelini oluşturmaktadır. Tahripler çift-hane birimleri esas alınarak yapılmaktadır. Standart bir çift-hane birimi “*bir çift öküzle işlenebilecek büyüklükte bir çiftlik olarak tanımlanan belirli bir toprak birimine tasarruf eden evli bir köylü aile*”den oluşmaktadır.²⁰³ Ancak daha sonraki dönemlerde çiftlik “*büyük zirai işletmeleri ve malikaneleri ifade eden bir anlam kazanmıştır.*”²⁰⁴ Tekfurgözü Kazası'nda bu türden 8 çiftlik tespit edilmiştir (bk. Tablo 11).

---

²⁰¹ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 90.

²⁰² İnalçık, *a.g.e.*, s. 150-151.

²⁰³ İnalçık, *a.g.e.*, s. 189-190.

²⁰⁴ Halil İnalçık, “Çiftlik”, *DİA*, 8. C., (1993), s. 313.

Tablo 11. Tekfurgözü Kazası'nda Bulunan Çiftlikler

Nu	Bulunduğu Yer	Çiftlik Sahibi	Çiftliği Tasarruf Eden	Akçe Cinsinden Toplam Gelir
1	Karye-i Küçük Tutlucak	Mustafa Topal?	-	22
2	Mahalle-i Mescid-i Hacı Sinan	Mirî veled-i Yusuf	-	22
3	Karye-i Komaroba	Cihan Bey	Mihal veled-i Dimitri	22
4	Karye-i Uşak Göçeri	Hasan Yeniçeri	-	22
5	Karye-i Gök Davutlar	Yevmhayr? Toviç	Kılıç Daviç veled-i Yevmhayr?	60
6	Karye-i Bülbüller	Ali Miri Bey	-	22
7	Karye-i Deli Adil	Adil Bey	-	22
8	Karye-i Karaağaç	Topal veled-i Odiç	-	246
Toplam				438

Çiftlikler *reaya çiftliği* ve *hasşa çiftliği* olmak üzere iki türdür. Reaya çiftliği köylü tarafından işletilmektedir.²⁰⁵ Hasşa çiftliği ise sipahinin/askeriyye mensuplarının tasarrufundadır. Bu tür çiftliklerde hububat ekilen arazinin yanı sıra çiftliğe ait bağ, çayır, meyve ağaçları veya un değirmeni bulunmaktadır. Hasşa çiftliklerinde çiftlik sahipleri askeri hizmetlerinden dolayı çiftlikleriyle yeterince ilgilenememektedirler. Bu gibi durumlarda çiftliklerini kiraya verdikleri görülmektedir.²⁰⁶ Bu bağlamda Cihan Bey Çiftliği'nin bir hasşa çiftlik olduğu söylenebilir. Çünkü Cihan Bey Çiftliği Mihal veled-i Dimitri tarafından kiralanmıştır.²⁰⁷ Ayrıca çiftliğin hububat ekilen arazisi dışında meyve ağaçları, sazlığı ve çayırı bulunmaktadır.²⁰⁸ Yevmhayr? Toviç Çiftliği de kiraya verilmiştir. Çiftlikten alınan vergiler arasında bulunan *resm-i*²⁰⁹ *giyâh*²¹⁰ çiftliğin bir çayırının olabileceğini düşündürmektedir.²¹¹ Topal veled-i Odiç Çiftliği kirada değildir.

²⁰⁵ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 91.

²⁰⁶ İnalçık, *a.g.e.*, s. 160.

²⁰⁷ BOA.TT. 483, 483, s. 675.

²⁰⁸ BOA.TS.MA.d. 9314, s. 1.

²⁰⁹ Resm-i, "Osmanlıda malî alanda genel olarak vergi anlamında kullanılan bir terimdir." (Ahmet Tabakoğlu, "Resim", *DİA*, 34. C., (2007), s. 582-584).

²¹⁰ Resm-i Giyâh, "Biçilen ottan alınan vergidir." Bu verginin oranı da bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir.

²¹¹ BOA.TT. 483, s. 718.

Ancak bu çiftlikten de *resm-i giyâh* alınmaktadır.²¹² Dolayısıyla Topal veled-i Odiç Çiftliği de hassa çiftliği olabilir. Bunun dışında adında askeri mensubiyeti ifade eden Hasan Yeniçeri Çiftliği hassa çiftliğine dâhil edilebilir.²¹³

Tekfurgözü Kazası'nda mukataalı iki yer bulunmaktadır. Bunlardan birisi Kuru mezrası, diğeri Toprakhisar köyüdür. Kuru mezrası, 100 akçelik bir gelire sahiptir ve Temür, Mustafa ve Evhor veled-i Mîrî Bey'in tasarrufundadır.²¹⁴ Toprakhisar köyü ise Silistre Kalesi'nde görev yapan ve Silistre'ye bağlı Kayacık Pınarı (Ramazan Mahallesi) köyünde oturan *hisar erine*²¹⁵ tımar olarak verilmiştir. Daha önceki tahrirde 150 akçe olarak tespit edilen kira bedeli, ikinci tahrirde 250 akçe olarak yazılmıştır. Bu durum köydeki üretimin arttığı şeklinde yorumlanabilir. Köyden elde edilen gelir ise 400 akçedir.²¹⁶

Mîrî araziler, tımar sistemi dahilinde de "*dirlik denilen çeşitli büyüklükteki parçalara ayrılarak kişilerin rütbe ve hak edişine göre hass, zeamet ve tımar olarak tevcih edilmektedir*".²¹⁷ Bu taksimata göre Tekfurgözü Kaza Merkezi, Karasu kasabası ile 16 köy ve 3 mezra padişah hassı, Karasu Boğazı Derbendi ile Rasul (Balbanoğlu) köyleri Veziriazam Mehmed Paşa hassı, İbrahim Bazergan Kuyusu köyü Ferhad Paşa hassı ve Yakub Kuyusu köyü Arpalık Emîni Bâlî hassı olarak kaydedilmiştir.²¹⁸ 1569-1750 (H. 977) tarihli *475 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde* bunlardan Veziriazam Mehmed Paşa hassı, daha sonra bölünerek gelirlerinden bir kısmı İsmihan Sultan'ın Paşa Sancağı'ndaki temliklerine aktarılmıştır.²¹⁹ Zeamet olarak 22 köy ve 4 mezra kaydedilmiştir. Tımar olarak kaydedilen 98 köy ve 18 mezra bulunmaktadır. Bunlardan 86 köy ve 16 mezra *sipahi* tımarı, 4 köy ve 2 mezra *müstahfazân-ı kale* tımarı, 3 köy *çakırcıyân-ı dergâh-ı âli* tımarı, 5 köy *cemaat-i tatarân-ı cebeliyân* tımarı olarak kaydedilmiştir.²²⁰

---

²¹²BOA.TT. 483, s. 751.

²¹³BOA.TT. 483, s. 675.

²¹⁴BOA.TT. 483, s. 741.

²¹⁵ Kale muhafazasında görev alanlar için kullanılan bir tabirdir.

²¹⁶BOA.TT. 483, s. 748.

²¹⁷Ünal, *Osmanlı Müesseseleri...*, s. 182.

²¹⁸BOA.TT. 483, s. 662.

²¹⁹BOA.TT. 475, s. 35. Silistre sancağını tahrir eden Varna kadısına gönderilen bir emirde İsmihan Sultan'a Tekfurgözü Nahiy'e'ne bağlı Migalye köyü ile bu köyün tuzlası olan Karaahmed'in ve Çukurorman mezrasının da temlik olarak verildiği ifade edilmektedir. (BOA. MD.7, H. 2698).

²²⁰BOA.TT. 483, s. 662-665.

Mülkiyeti şahıslara ait olan mülk arazi hibe edilebilir, vakfedilebilir ya da satılabilir. ²²¹ Bunların mirî araziye oranını tespit etmek eldeki verilerin yetersizliğinden dolayı güçtür. Ancak özel mülkten sayılan bağ ve bahçelerden elde edilen ürünlerden alınan *öşr-i bağat* ve *besâtin* gibi vergilerin hemen hemen her köyde bulunması, mirî arazilerin yanında mülk arazilerinde mevcut olduğunu göstermektedir. ²²²

Üçüncü toprak türü olan vakıf araziler, “*mülk sahiplerinin arazilerini herhangi bir hayır kurumu yararına vakf etmesiyle arazinin mülkiyetinin vakfa geçmesi*” sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu tür arazileri ekip biçenler vergilerini devlete ödemektedirler. ²²³ Defterde vakıf arazisine örnek oluşturabilecek tek kayıt Kula Toğan’ın Eski Yurdu (Akbaş) köyünde yer almaktadır. Köyün çayırından istifade eden konar-göçer Yörükler vakıf Yörükleri’dir ve bunlardan alınan 2.200 akçelik verginin bir kısmı Yanbolu, Rus Kasrı ve Aydos’taki toplamda 5 vakfa aktarılmaktadır. ²²⁴ Fakat bu durum Tekfurgözü Kazası’nda başka herhangi bir vakfin bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim, II. Selim dönemine (1566-1574) ait *542 Numaralı Tapu Tahrir Defteri*’nde Tekfurgözü Kazası’ndan 17 köy, mahalle ve mezranın Sultan Selim Han Vakfı’na kaydedildiği görülmüştür. Bu vakfin geliri 84.056 akçedir. Bunun dışında aynı defterde başta Karasu kasabası olmak üzere çeşitli köylerinde kurulmuş olan 64 vakıf daha bulunmaktadır. Bunların toplam geliri ise 64.770 akçedir. ²²⁵

Dördüncü toprak türü olan “*mevat*” topraklara ölü araziler de denilmektedir. Bu topraklar kimseye tahsis edilmemiş olup, terk edilmiş ya da ziraata elverişsiz topraklardır. Bunlar köy ve kasabalara uzakta olan yerlerde bulunmaktadır. Beşinci toprak türü olan “*metrûk*” topraklar ise tarım arazisi olmayıp devlet tarafından köylünün ya da kasabalı’nın istifadesine sunulan topraklardır. Defterde her iki toprak türüne de rastlanmamıştır. ²²⁶

---

²²¹ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 91.

²²² Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 94-95.

²²³ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 91.

²²⁴BOA.TT. 483, s. 725.

²²⁵BOA.TT. 542, s. 207-221.

²²⁶ Halil Cin, “Osmanlı Toprak Hukukunda Miri Arazinin Hukukî Rejimi ve Bu Arazinin TMK. Karşısındaki Durumu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22. C., S. 1, (1966), s. 751.

2. TARIM

Osmanlı toplumunun “yaklaşık olarak % 80-90’ı tarımsal faaliyetlerle” uğraşmaktadır.²²⁷ Yetiştirilen ürünlerin başında ise çeşitli tahıllar gelmektedir. Vazgeçilmez bir ürün olarak görülen tahıllar temel gıda maddesi olmasının yanı sıra stratejik bir öneme sahiptirler. Sefer sırasında askerler için buğdaya, atlar için de arpaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden Osmanlı Devleti tahıl üretimini yüksek düzeyde tutmak için özel bir çaba sarf etmektedir.²²⁸ Bu çabanın, aynı zamanda Osmanlı iktisadi zihniyetinin bir ürünü olduğu da söylenebilir. Osmanlıların iktisat anlayışının temelini genel bir ifadeyle “ihtiyaçların karşılanması” oluşturmaktadır. Bu doğrultuda üreticiler öncelikle “kendi ihtiyaçlarını karşılamalı, ondan sonra da kademe kademe tüm toplumun ihtiyaçlarına cevap vermelidirler”.²²⁹ Tekfurgölü kadısına bölgedeki fazla tahılın başta İstanbul olmak üzere çeşitli bölgelere nakledilmesine yönelik gönderilen emirler bu anlayış çerçevesinde ele alınmalıdır.²³⁰

---

²²⁷ Mehmet Öz, “Osmanlı Klasik Döneminde Tarım”, Osmanlı, 3. C., Ankara 1999, s. 66.

²²⁸ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri...*, s. 152; Öz, a.g.m., s. 70.

²²⁹ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2003, s. 68. Üretim, ihtiyacı karşılayamayacak düzeyde düşük olursa, hububatın ihracı devlet tarafından yasaklanıyordu. Tabii bu durum stratejik olarak kabul edilen pamuk, barut, at, silah, deri, gön, balmumu vs. ürünler için de geçerli idi. (Zeki Arıkan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, s. 283) .

²³⁰ BOA.MD.26, H. 684; BOA.MD.7, H. 395; BOA.MD. 7, H. 480; BOA.MD.97, H. 89; BOA.MD.99, H. 374.

Tablo 12. Tekfurgözü Kaza Merkezi, Karasu Kasabası ve Kırsal Kesimdeki Zirai Ürünler

Vergi Türü	Tekfurgözü Kaza Merkezi						Karasu Kasabası					Kırsal Kesim					
	Miktar			Birim Değeri (Akçe)	Toplam (Akçe)	%	Miktar		Birim Değeri (Akçe)	Toplam (Akçe)	%	Miktar			Birim Değeri (Akçe)	Toplam (Akçe)	%
	Keyl	Araba	Dönüm				Keyl	Araba				Keyl	Araba	Dönüm			
Hınta	651			7	4.557	25,18	639		7	4.473	54,6	28.396			6,8	195.712	52,40
Şa'ir	543			4	2.172	12	300		4	1.200	14,6	18.351,5			4,1	75.534	20,22
Alef ma çavdar	100			3	300	1,65	120		4	480	5,86	10.914			3	32.837	8,79
Erzen	90			4	360	1,98	200		4	800	9,77	12.861			4,5	53.268	14,2
Grah ma mercimek	5			7	35	0,19	5		7	35	0,42	344,5			7,3	2.518	0,67
Giyah	-	-	-	-	-	-				420	5,13		318			5.096	1,36
Hime ve giyah		14			860	4,75				408	4,98	-	-	-	-	-	-
Giyah ve saz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		20			256	0,06
Giyah ve hime miruç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		48			1980	0,53
Giyah ve ketân	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		10			834	0,22
Dönüm-ü bağat (Müslim)			4		326	1,80	-	-	-	-	-			128		844	0,22
Dönüm-ü bağat (Gebran)			10		8.520	47,08	-	-	-	-	-			12		60	0,01
Keten ve kendir					510	2,81				50	0,61					6	0,001
Besatin ma meyve					400	2,21				136	1,66					3.893	1,04
Bostan	-	-	-	-	-	-				15	0,18					516	0,13
Fuçı					55	0,30				168	2,05					107	0,02
Şire	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					5	0,001
Toplam	1.389	14	14	25	18.095	100	1.264	12	26	8.185	100	70.867	396	138	25,7	373.466	100

Yetiştirilen tahıl türleri arasında buğday ilk sırada yer almaktadır. Bu durum Tekfurgözü Kazası için de geçerlidir. Nitekim kaza genelinde zirai üretimden alınan vergiler içerisinde buğdaydan alınan vergi % 51,46'lık bir orana sahiptir. Buğdayın diğer zirai ürünlere oranı Karasu kasabası'nda % 54,6, kırsalda ise % 52,40'tır. Tekfurgözü Kaza Merkezi buğday için yapılan genellemenin dışındadır. Burada bağcılık ön plana çıkmıştır ve buğday % 25,18'lik bir oranla bağcılıktan sonra gelmektedir (bk. Tablo 12).

Köylü ürettiği buğdayın yaklaşık olarak % 20-30'unu vergilere ayırmaktadır.²³¹ Öşür olarak zikredilen bu hisse, köyün ortak anbarında muhafaza edilmektedir. Şayet köyün öşürün konulacağı bir anbarı yoksa köylü imece usulüyle bir anbar inşa etmek zorundadır.²³² Üretilen buğdaydan tohumluk payı da çıkarıldıktan sonra köylünün elinde % 50-65 oranında bir ürün kalmaktadır.²³³ Köylü, elinde kalan ürünün 2/3'ünü tüketime ayırmakta, 1/3'ü ile de ihtiyaç duyduğu yiyecek ve giyecek gibi ürünleri satın almaktadır.²³⁴

1549-1554 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde buğday üretimi yüksek miktarlardadır. Ancak 1555'ten itibaren Osmanlı Devleti buğday sıkıntısı yaşamaya başlamıştır. Bu durum ülke genelinde görülen kuraklıkla alakalıdır. Kuraklık 1558-1559'da Ege bölgesinde, 1560'ta ise Silistre, Akkırman, Boğdan ve Eflak'ta görülmüştür.²³⁵ 1564'te Anadolu'da halkın ot yemek zorunda kaldığı büyük bir kıtlık yaşanmıştır. Bu süreçte bütün Ege ahalisi Rumeli'den buğday satın alabilmek için İstanbul'dan izin istemiştir.²³⁶ Bu istek, Rumeli'de kuraklığın sona erdiğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Dolu ve don gibi olaylar Tuna bölgesinde her zaman karşılaşılabilen doğal hadiselerdir.²³⁷ Ancak bu doğa olaylarının zirai üretime etkileri çekirge istilalarıyla boy ölçüşebilecek düzeyde değildir. 1709'da Özi'deyken bir çekirge istilasına tanık olan İsveçli Gustavus Adlerfeld, seslerinin fırtınayı andırdığı çekirge sürüsünün bir bulut gibi bütün gökyüzünü kaplayarak ortalığı karanlığa çevirdiğini, evlerin kapılarına varıncaya kadar her şeyi tükettiğini ve yemyeşil olan toprakları kuru ve

---

²³¹ Öz, a.g.m., s. 68.

²³² Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı...*, s. 275.

²³³ Öz, a.g.m., s. 68.

²³⁴ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 100.

²³⁵ Arıkan, a.g.m., s. 285; Zafer Karademir, *İmparatorluğun Açlıkla İmtihanı*, İstanbul 2014, s. 46.

²³⁶ Arıkan, a.g.m., s. 396-400.

²³⁷ Spinei, a.g.e., s. 45.

kumlu bir araziye dönüştürdüğünü anlatmaktadır.²³⁸ 1769'da bölgeden geçen Baron De Tott, çekirge sürülerinin bir bulut gibi güneşi kapattığından, her şeyi bir anda yok ettiklerinden ve arkalarında tamamen yok olmuş bir bitki örtüsü bıraktıklarından bahsetmektedir.²³⁹ XIX. yüzyıl seyyahlarından Edmund Spencer, Dobruca'yı da kapsayan Karadeniz kıyısındaki bölgede çekirgelerin birkaç gün içinde bitkileri yok ettiklerini ifade etmektedir.²⁴⁰ Seyyahların anlatıları XVI. yüzyıldan sonrasına ait olsa da bölgede çekirge istilalarının sık sık görüldüğü bir gerçektir. Bu bağlamda çekirge sürülerinin Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki başta buğday olmak üzere diğer zirai ürünlere büyük bir zarar verdiği söylenebilir.

Buğdaydan sonra ikinci sırada arpa (şa'ir) gelmektedir. Arpanın genel zirai üretim içerisindeki yüzdelik oranı % 19,73'tür. Arpa, Karasu kasabası'nda % 14,6'lık , kırsalda da % 20,22'lik oranla (bk. Tablo 12) yine buğdaydan sonra gelmektedir. Arpanın Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki durumu istisnai bir örnek teşkil eder ve burada arpa % 12'lik bir oranla bağcılıktan sonra gelmektedir. Arpa, özellikle atların ve büyükbaş hayvanların beslenmesinde kullanılmaktadır. Bunun dışında çok fazla yaygın olmamakla birlikte buğday gibi temel besin maddesi olarak da tüketilebilmektedir.²⁴¹

Üçüncü sırada hem yiyecek, hem de hayvan yemi olarak tüketilen darı (erzen) gelmektedir.²⁴² Tekfurgölü Merkezi'nde darı genel zirai üretim içerisinde % 13,6'lık bir orana sahiptir. Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki oranı % 1,98, kırsalda ise % 14,2'dir. Karasu kasabası'nda % 9,77'lik bir oranla (bk. Tablo 12) darı üretimi küçük bir farkla giyâhtan (taze ot) sonra gelmektedir.

Dördüncü sırada hayvan yemi olarak kullanılan alef ve buğdaya katılarak ekme yapımında kullanılan çavdar bitkileri gelmektedir.²⁴³ Bu iki ürünün genel toplam içerisindeki yüzdelik oranı % 8,45'tir. Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki oranı % 1,65, Karasu kasabası'ndaki oranı % 5,86, kırsaldaki oranı ise % 8,79'dur (bk. Tablo 12).

---

²³⁸ Gustavus Adlerfeld, *The Military History of Charles XII*, Vol III, London 1740, s. 276-277.

²³⁹ Baron De Tott, *Türkler ve Tatarlara Dair Hatıralar*, Tercüman Yayınları, Tarihsiz, s. 108.

²⁴⁰ Edmund Spencer, *Türkiye, Rusya Karadeniz ve Çerkezistan*, Çev. Dilek Cenkçiler, Ankara 2014, s. 247.

²⁴¹ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 100.

²⁴² Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 101.

²⁴³ Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 397-735.

Tekfurgözü Kaza Merkezi'nde bakliyat olarak yetiştirilen ürünler fasulye (grah), mercimek ve bakladır. Bunlar, temel besin maddelerinden olmasına rağmen kaza genelinde % 0,64'lük bir oranla tahıllarla kıyaslanamayacak miktarda az üretilmektedir. Bu durum bakliyat üretimi için tahıllara kıyasla daha fazla emek sarf ediliyor olmasından ileri gelebilir. Devletin mirî arazi üzerinde bakliyat üretimini sıkı kontrol altına alması belki de emeğin tahıllara sarf edilmesi çabasıından kaynaklanmış olabilir.²⁴⁴

Hububat üretimine elverişli olmayan arazilerde hemen hemen her iklim ve toprak türünde kolaylıkla yetişebilen asma dikilir. Asmadan elde edilen üzüm yaş olarak tüketildiği gibi kurutulup kışlık yiyecek olarak da saklanabilmektedir. Ayrıca Hristiyanlar üzümünden şarap, Müslümanlar sirke ve pekmez yapmaktadırlar. Bu hususiyetler üzümü cazip bir ürün haline getirmektedir.²⁴⁵

Tekfurgözü Kaza Merkezi'nde bağcılıktan elde edilen gelirlerden hareketle bağcılığın zirai üretim içerisinde % 2,45'lik bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Tekfurgözü Kaza Merkezi'nde zirai üretimde bağcılıktan elde edilen gelirlerin diğer ürünlere oranı % 1,80'i Müslümanlara, % 47,08'i ise Gayrimüslimlere ait olmak üzere toplamda % 48,88'dir. Burada oranın yüksek oluşu Gayrimüslim nüfusu ile ilişkilidir. Kırsaldaki üretim % 0,24 gibi oldukça düşük bir seviyededir. Bunun % 0,23 Müslümanlara, % 0,01'i Gayrimüslimlere aittir. Karasu kasabası'nda ise "dönüm-ü bagat" adı altında bağcılıktan alınan bir vergi bulunmamaktadır (bk. Tablo 12). Bununla birlikte Karasu kasabası'ndaki vergiler içerisinde yer alan "resm-i fiçı" -ki üzümünden yapılan şarap için alınan bir vergidir- kasabada bağcılığın yapıldığını göstermektedir. Resm-i fiçının tahsil edildiği yerler arasında Karasu kasabası 168 akçe ile ilk sırada yer almaktadır. Karasu kasabası'nı sırasıyla 100 akçe ile Köstence köyü, 55 akçe ile Tekfurgözü Kaza Merkezi, 5 akçe ile Rasul (Balbanoğlu) köyü ve 2 akçe ile Karasu Boğazı Derbendi köyü takip etmektedir. Resm-i fiçı dışında üzümle ilişkilendirilebilecek bir diğer vergi *öşr-i şıradır*. Bu vergi sadece Karasu Boğazı Derbendi köyünde mevcuttur ve elde edilen şıradan 5 akçelik vergi alınmıştır (bk. Tablo 12).

---

²⁴⁴ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 101.

²⁴⁵ Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 104.

Kaza Merkezi'nde üzüm dışında yetiştirilen belli başlı meyveler kiraz, elma, armut ve incirdir.²⁴⁶ Ancak defterde bunlar hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Üstelik meyvecilikten alınan vergiler bostandan yani sebzeçilikten²⁴⁷ alınan vergilerle birlikte verilmiştir. Bu vergiler Kaza Merkezi'ndeki meyve ve sebze üretimini tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti'nde meyve ve sebzelerden ancak pazara sunulduğu takdirde vergi alınmaktadır. Dolayısıyla ahalinin evlerinin bahçelerinde ya da tarlalarında kendileri için yetiştirdikleri ürünler vergiye tabi değildir.²⁴⁸

Tekfurgölü Kaza Merkezi'nde meyve ve sebzeçilikten alınan vergilerin zirai ürünlerden alınan vergiler içerisindeki oranı % 1,24'tür. Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki oran % 2,21, Karasu kasabası'ndaki oran % 1,84, kırsaldaki oran ise % 1,17'dir (bk. Tablo 12). Tekfurgölü Kaza Merkezi ile Karasu kasabası'ndaki oranların kırsala göre yüksek oluşu kuşkusuz nahiyeye merkezi ile kasaba ahalisinin yetiştirdikleri ürünleri şehir merkezlerindeki pazarlara daha kolay nakledebilmelerinden ileri gelmiştir. Bu noktada, bir yerde sebzeçiliğin önemli bir uğraş olarak kabul görmesi o yerin pazara olan yakınlığı ile alakalı olmalıdır.

Sebze yetiştiriciliği kaza'nın bütün yerleşim yerlerinde görülmektedir. Sebzedden alınan vergiler genellikle meyveden alınan vergilerle birlikte kaydedilmiştir. Buna ilaveten şahıslara ait bostanlar ve bunlardan alınan vergiler ayrıca belirtilmiştir. Şahıslara ait bostanların ilki Tekfurgölü yakınlarındaki İskender Bey köyündedir. Buradaki bostanın adı Oğuzlu'dur.²⁴⁹ Karasu kasabası'nın hemen güneyinde yer alan Sofular köyünde Mustafa adlı bir şahsa ait bostan mevcuttur.²⁵⁰ Coğrafi konumu tespit edilemeyen Uşak Göçeri (Anadolu) köyünde ise Veli veled-i Hasan, Hacı İbrahim, Ali Şah, Hasan bin Abdullah ve İmam Yusuf'a ait olmak üzere 5 bostan bulunmaktadır.²⁵¹ Bu köyde sebzeçiliğe verilen önem muhtemelen köyün Tekfurgölü ya da Karasu kasabası gibi pazarı olan bir yerin yakınlarında bulunmasından ileri gelmiştir.

---

²⁴⁶BOA.TT. 483, s. 19-26.

²⁴⁷ Silistre Livası Kanunnamesinde sebze olarak sadece soğan, sarımsak, salatalık, kavun ve karpuz zikredilmektedir. (BOA.TT. 483, s. 21-31).

²⁴⁸ İbrahim Solak, "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Meyve ve Sebze Üretimi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 24, (2008), s. 220.

²⁴⁹BOA.TT. 483, s. 737.

²⁵⁰BOA.TT. 483, s. 736.

²⁵¹BOA.TT. 483, s. 676.

Kazada sanayiye yönelik ekimi yapılan bitkiler keten ve kendirdir. Bunlardan gemiler için halat ve bez ile çadır, branda ve yazlık elbiselerde kullanılmak üzere kumaşlar yapılmaktadır. Ayrıca keten bitkisinden elde edilen bezir yağının boyacılıkta kullanım alanı bulunmaktadır.²⁵² Tekfurgözü Kaza genelinde üretilen zirai ürünler içerisinde keten ve kendirin oranı % 0,14'tür. Fakat bazı yerlerde bu ürünler giyah ile birlikte verildiğinden bu oranın biraz daha yüksek olması gerekir. Tekfurgözü Kaza Merkezi'nde keten ve kendirin diğer ürünler içerisindeki oranı % 2,81, Karasu kasabası'nda % 0,61, kırsalda ise % 0,001'dir (bk. Tablo 12).

Osmanlı Devleti'nde odun için alınan vergiye “*öşr-i hime*” denilmektedir. Bu ürünün tarımla hiçbir alakası bulunmamaktadır. Ancak bu vergi genellikle *resm-i giyah* ile birlikte verilmiştir. Resm-i giyah ise taze ot için alınan vergidir. Resm-i giyah hayvancılıkla ilgili gibi görünse de taze otun hasadı geleneksel tarım yöntemleri ile yapıldığından tarımsal üretim içerisinde değerlendirilebilir. Resm-i giyahın bazı yerlerde sazdan alınan vergi ile birlikte verildiği de görülmektedir. Bu yüzden resm-i giyah, “*hime ve giyah*”, “*giyah*”, “*giyah ve saz*” olmak üzere üç grupta değerlendirilecektir. Bu vergiler odun ve otluk, mera ve orman kullanımı karşılığında alınırdı. “*Hime ve Giyah*”ın nahiye genelindeki oranı % 0,81, Tekfurgözü Kaza Merkezi'ndeki oranı % 4,75, Karasu kasabası'ndaki oranı % 4,98, kırsaldaki oranı 0,53'tür. “*Giyah*”ın nahiye genelindeki oranı % 0,18, Karasu kasabası'ndaki oranı % 5,13, kırsaldaki oranı % 1,36'dır. “*Giyah ve saz*” sadece kırsalda kaydedilmiştir ve oranı % 0,005'tir (bk. Tablo 12).

3. HAYVANCILIK

Karasu pazarına ait kanunnameden Tekfurgözü Kazası'nda at, katır, karasığır, susığır, koyun ve keçi yetiştirildiği anlaşılmaktadır.²⁵³ Bu hayvanların tahmini sayısını ve birbirlerine olan oranlarını ortaya koyabilecek herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber Tekfurgözü kadısına gönderilen emirlerden koyun yetiştiriciliğinin bölgede daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır.²⁵⁴ Bu emirlerden birisinde geçen “*kadılığınızda olan Deli Orman ve Dobruca ve Kıvırcık ve Sağmallı*

²⁵² Ünal, *Osmanlı Sosyal...*, s. 102-103.

²⁵³ BOA.TT. 483, s. 30.

²⁵⁴ *Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565)*, 2. C., Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik, Murat Cebecioğlu, Muhammed Safi, Mustafa Serin, Osman Uslu ve Numan Yekeler, Ankara 1995, s. 75-76; BOA.MD. 27, H. 855; BOA.MD. 43, H. 52.

koyunu” ifadesinden bölgede en az 4 farklı koyun türünün bulunduğu varsayılabilir.²⁵⁵

Birkaç istisna haricinde defterde konar-göçerlere dair doğrudan bilgiye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla konar-göçerlerin mi yoksa köylülerin mi daha fazla hayvana sahip olduğu tespit edilememektedir. Üstelik *resm-i ganem* ve *resm-i ağıl* gibi tahmini hayvan sayısını ortaya çıkarabilecek vergi türlerinin²⁵⁶ *cürm ü cinayet*, *resm-i arûsane*, *bâd-ı hevâ*, *yâve akçesi* gibi vergilerle birlikte verilmesi bu konuda ulaşılabilecek sonuçları daha az güvenilir kılmaktadır.²⁵⁷

Benzer bir sorun domuz vergisi olan “*bidât-ı hânâzır*” için de geçerlidir. 1569 tarihli *Silistre Livası Kanunnamesi*’ne göre *bidât-ı hânâzır* ya da diğer adıyla *resm-i hınzır* “*yabanda güdülen*” 2 domuzdan 1 akçe, evlerde beslenildiğinde ise 1 domuzdan 1 akçe olarak alınmaktadır. Domuzların kesiminden alınan “*resm-i bojik*”in²⁵⁸ durumu ise daha karışıktır. Çünkü kanunnamenin bir yerinde kesilen her domuz için 2 akçe, başka bir yerinde ise 1 akçe alınması öngörülmüştür.²⁵⁹ *Bidât-ı hanazırın* kendi içerisinde gösterdiği ayrılığa ilaveten *bojik* resmindeki belirsizlik ve *bidât-ı hanazır* ile *bojik* resminin birlikte verilmesi domuz sayısının tespit edilmesini engellemektedir.

Son olarak hayvancılık içerisinde değerlendirilebilecek bir diğer uğraş arıcılıktır. Arı kovanlarından elde edilen baldan alınan vergi “*kovan resmi*”, “*öşr-ü asel*”, “*öşr-ü petek*”, “*resm-i kivare*” gibi isimler taşımaktadır.²⁶⁰ 1569 tarihli *Silistre Livası Kanunnamesi*’nde *kovan resmi* 10 kovanda 1 *kovan* olarak belirlenmiştir. Şayet *kovanlar* başka bir sipahinin toprağına götürülürse o sipahiye 3 kovanda 1 *kovan* olarak vergi ödenmektedir. Kanunnamede “*ondan (on kovandan) eksik olıycak kıymete tutulub on akçede bir akçe alına*” cümlesinden başka nakdî

²⁵⁵BOA.MD. 43, H. 52.

²⁵⁶ Adet-i ağnam da denilen *resm-i ganem* küçükbaş hayvanlardan alınan bir vergidir. Bu vergi bölgeden bölgeye değişmekle beraber Fatih Kanunnamesinde vergi miktarı 3 koyundan 1 akçe iken daha sonraları 2 koyundan 1 akçe tespit edilmiştir. 300 koyun bir sürü kabul edilir ve sürü başına Silistre’de 6 akçe, İbrail’de ise 5 akçe ağıl resmi alınırdı. (Feridun Emecen, “Ağnam Resmi”, *DİA*, C. 1 s. 478; Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1998, s. 112) Bu oranlardan hareketle mevcut koyun sayısını hesaplanabilmektedir.

²⁵⁷ Halaçoğlu, *a.g.e.*, s. 113.

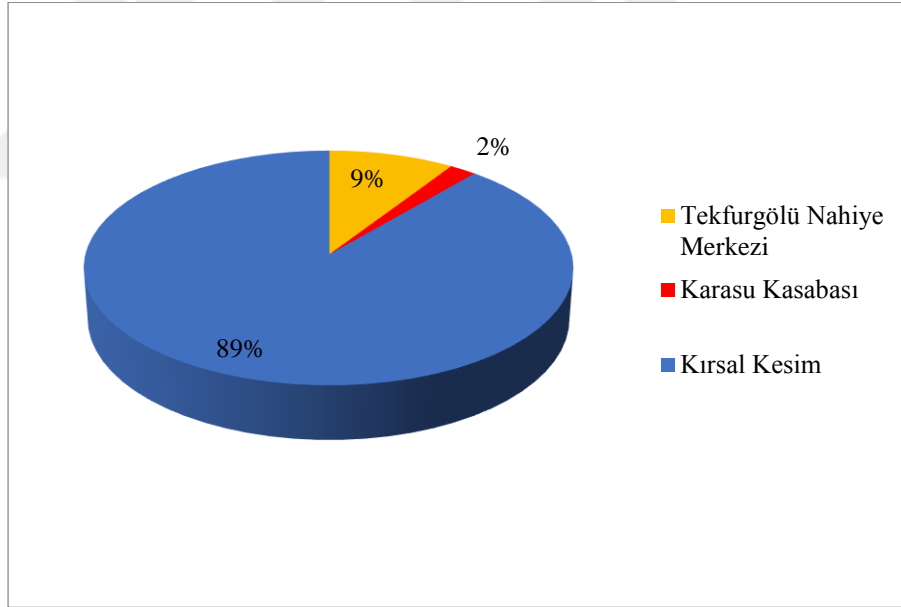
²⁵⁸ Neşet Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5. C., S. 5, (1947), s. 493.

²⁵⁹ Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı...*, s. 285, 290.

²⁶⁰ Çağatay, *a.g.m.*, s. 284.

durumu ifade eden bir anlatım bulunmamaktadır.²⁶¹ 483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde kovan resmi akçe olarak verildiğinden kovan sayısı saptanamamıştır.

483 Numaralı Deftere göre Tekfurgölü Kaza Merkezi'nden 2.050 akçe, Karasu kasabası'ndan 520 akçe ve kırsaldan 19.457 akçe olmak üzere nahiye genelinde 22.027 akçe kovan resmi alınmıştır. Domuz vergisi Tekfurgölü Kaza Merkezi'nde 350 akçe, kırsalda 61 akçedir. Toplam domuz vergisi ise 411 akçedir. Büyükbaş/küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinden alınan adet-i ağnam, yave ve kaçgun gibi vergiler genellikle arazi vergilerle birlikte verildiğinden büyükbaş/küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinden ne kadar vergi alındığı tespit edilememiştir.²⁶² Bununla birlikte kırsalda bazı köy ve mahallelerde "ağnam ve ağıl" vergilerinin ayrı ayrı verildiği görülmüştür. Buna göre kırsaldan "ağnam ve ağıl" vergisi olarak 459 akçe vergi alınmıştır. Kır nüfusunun fazlalığı ve bölgedeki konar-göçerlerin varlığı dikkate alındığında bu rakamın büyükbaş/küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin gerçek boyutlarını yansıtmaktan uzak olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 4. Tekfurgölü Kazası'nda Hayvancılıktan Alınan Toplam Vergiler

Kaza genelinde hayvancılıktan alınan vergiler 22.987 akçedir. Bunun 2.400 akçesi Tekfurgölü Kaza Merkezi'nden, 520 akçesi Karasu kasabası'ndan, 22.987 akçesi ise kırsaldan toplanmıştır. Kaza genelinde hayvancılıktan elde edilen gelirlerin % 9'u Tekfurgölü Kaza Merkezi'ne, % 2'si Karasu kasabası'na, % 89'u ise kırsala aittir (bk. Grafik 4).

²⁶¹Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı...*,s. 284.

²⁶² Bu vergiler arazi vergiler bahsinde ele alınmıştır.

4. TİCARET

Tekfurgözü Kazası'nda ticaretin yapıldığı belli başlı yerler Tekfurgözü Kaza Merkezi, Karasu kasabası ve Köstence köyüdür. Tekfurgözü Kaza Merkezi olmasına rağmen şehir merkezindeki ticari hayata dair tek bilgi “*bâc-ı bazar*”²⁶³ vergisinden ibarettir. Ancak bu vergi de *cürm ü cinâyet*,²⁶⁴ *resm-i arûs*,²⁶⁵ *Müslümân-ı haymânegân*²⁶⁶, *yâve-kaçgun*²⁶⁷, *beytü'l-mâl-ı mefkûd ve mâl-ı gâib*²⁶⁸ vergileri ile birlikte kaydedilmiştir. Bu yüzden bu kategorideki 5.061 akçelik verginin ne kadarının ticarettten elde edildiğini tespit etmek mümkün değildir.²⁶⁹

Karasu kasabasında pazardan alınan vergiler “*bâc-ı bazar ma' bâc-ı araba ve ihtisâb*”²⁷⁰ ve *ihzâriye*²⁷¹ başlığı altında verilmiştir ve toplam miktar 10.000 akçedir.²⁷² Bu miktar, Karasu'daki pazarın büyüklüğü hakkında bir bilgi vermektedir. Karasu kasabası'nın pazarına ait bir kanunname mevcuttur. Bu kanunnameye göre dört öküzün çektiği araba ile pazara getirilen tereke²⁷³ ve pirinçten 8 akçe, dört öküzün çektiği arabayla gelen bal, yağ, kuru soğan, sarımsak, kuru üzüm, kuru balık, yaş balık, örtü kebesi²⁷⁴ ve sarı kürkten 8 akçe, at ve deve ile

²⁶³ Bâc-ı Bazar, pazara getirilen “birkaç istisna dışında”, her türlü maldan alınan bir vergidir. Bu verginin miktarı, bölgeye, malın türüne ve malı satan kişinin “yerli veya “taşralı” oluşuna göre değişiklik gösterebilmektedir. (Celal Yeniçeri, “Bâc”, *DİA*, 4. Cilt, (1991), s. 411, 412).

²⁶⁴ Cürm ü cinâyet “tımara topraklarında yaşayanların işledikleri suça karşılık alınan bir vergidir.” (Yusuf Halaçoğlu, “Cürm ü Cinâyet Resmî”, *DİA*, 8. Cilt, (1993), s. 138).

²⁶⁵ Resm-i Arûs, düğün veya gerdek için alınan bir vergidir. Bu verginin miktarı gelinin bakire, dul ve gayrimüslim olmasına göre değişmektedir. (Halil Sahillioğlu, “Arûs Resmî”, *DİA*, 3. Cilt, (1991), s. 422-423).

²⁶⁶ Konar-göçerler Müslümanlardan alınan bir vergidir.

²⁶⁷ Kaynaklarda birlikte geçen bu vergiler, başıboş olarak bulunan sahipsiz hayvanların satışından veya daha sonra tespit edilen sahiplerinden ceza olarak alınmaktadır. (Pakalın, *a.g.e.*, 2. Cilt, s. 118; Pakalın, *a.g.e.*, 3. Cilt, s. 697).

²⁶⁸ Bu vergiler miras hukuku ile ilgili olup, mirasçısı ülke içinde olan tereke için mâl-ı gâib, başka bir ülkede olup yeri bilinmeyene ise mâl-ı mefkûd denilmektedir. (Halil Sahillioğlu, “Bâd-ı Hevâ”, *DİA*, 4. Cilt, (1991), s. 417).

²⁶⁹ BOA.TT. 483, s. 669.

²⁷⁰ İhtisâb vergisi, tüccar ve esnaftan alınan bir vergi olup miktarı tüccar ve esnafı gelir durumuna ve bölgelere göre değişmektedir. (İbrahim Erdoğan, “Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisâb Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11, (2000), s. 132); Bu vergi “iktisadi konularda kadının yardımcı olarak vazife gören muhtesibe verilir. (Ziya Kazıcı, “Hisbe”, *DİA*, 18. Cilt, (1998), s. 144).

²⁷¹ Mübaşir ya da muhızırın aleyhte açılan dava dolayısıyla getirilen kişilerden aldıkları para için kullanılan bir tabirdir. (Pakalın, *a.g.e.*, 2. Cilt, s. 45).

²⁷² BOA.TT. 483, s. 673.

²⁷³ Tereke, mahsul, ürün anlamına gelmekle birlikte burada hububat kastedilmiştir. Ömer Asım Aksoy-Dehri Dilçin, *Tarama Sözlüğü*, 5. Cilt, Ankara 2009, s. 3792.

²⁷⁴ Kebe, çobanların ve köylülerin giydikleri ve yere serdikleri yünden kaba aba anlamına gelmektedir. (Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 884).

gelen kumaş, demir ve kavaf esbâbından²⁷⁵ 2 akçe, bir dükkanlık yere serilmiş mal için yer hakkı olarak 1 akçe, heybe ile aba, bal, yağ, kaliçe,²⁷⁶ çuval vesair satılan ürünlerin her 40 akçesinden 1 akçe, at, bârgîr²⁷⁷ ve katır satan ve alan her bir kişiden 2 akçe, karasığır satan ve alan her bir kişiden 1 akçe, koyun ve keçi satandan 1 akçe, *kanarada*²⁷⁸ kesilen her dört koyun ve keçiden 1 akçe, kanarada *çarıkçı?* tarafından kesilen her iki koyun ya da keçiden 1 akçe, karasığır kesiminde 2 akçe, esir satan ve alandan 4 akçe, dört öküzün çektiği araba ile pazara kavun, karpuz, yaş üzüm, hıyar ve sair ürünler getirenden 4 akçe, bir atın çektiği araba ile pazara kavun, karpuz, yaş üzüm, hıyar ve sair ürünler getirenlerden 1 akçe, bir araba tahtadan 1 tahta, bir araba *mertekten*²⁷⁹ 1 mertek, bir araba direktten 2 akçe, satılan her fiçı şaraptan 15 akçe, bir fiçı şarap satın alandan 8 akçe, iki karasığır derisinden 1 akçe, bir susıgırı derisinden 1 akçe, tulum ile gelen peynir kantardan ölçüldükten sonra her kantardan 1 akçe, şehirden taşraya satmak amacıyla götürülen bal, yağ, deri vesair ürünler için dört öküz tarafından çekilen her arabadan 8 akçe vergi alınmaktadır.²⁸⁰

Kaza'nın üçüncü büyük ticaret merkezi, iskelesi olan Köstence'dir. Evliya Çelebi, *Seyahatname*'sinde bu iskelede küçük bir caminin, bir hanın, 40-50 kadar han gibi anbarların, bir kaç bekar odasının ve birkaç tane de dükkanın bulunduğunu yazmaktadır.²⁸¹ Küçük bir yerleşim yeri olmasına rağmen Köstence'de dikkate değer bir ticari etkinlik söz konusudur. Köstence'den "*bâc-ı bazar ma' bâc-ı araba*" adı altında alınan vergi miktarı 2.500 akçedir.²⁸² Buna ilaveten köydeki pazara ilişkin bir kanunname bulunmaktadır. Bu kanunnameye göre taşradan 4 öküzün çektiği araba ile gelen ürünlerden araba başına 8 akçe, taşradan bir atın geçtiği araba ile gelen ürünlerden 4 akçe, araba ile gelen şarabı satan ve alandan 4'er akçe, araba ile gelen şarabı kendi *esbine*²⁸³ koyup satandan 16 akçe, gemi ile gelip satılan bir fiçı şaraptan 8 akçe, gemi ile gelip kendi esbine koyduktan sonra satandan 16 akçe, İstanbul

²⁷⁵ Esbâb, giysi anlamına gelen esvâb'ın yaygın kullanım şeklidir. (Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 64).

²⁷⁶ Kaliçe, küçük halı, seccade anlamına gelmektedir. (Pakalın, *a.g.e.*, 2. Cilt, 1993, s. 151).

²⁷⁷ Bergir, Yük taşımada kullanılan atları ifade eden Farsça bir kelimedir. (Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 206).

²⁷⁸ Kanarada, Mezbaha anlamına gelmektedir. (*Türkçe Sözlük*, Haz. Şükrü Haluk Akalın vd., Ankara 2005, s. 1058).

²⁷⁹ Yapılarda kullanılan dört köşe veya yuvarlak kalınca ağaca mertek denilmektedir. (*Türkçe Sözlük*, Haz. Şükrü Haluk Akalın vd., Ankara 2005, s. 1376).

²⁸⁰ BOA.TT. 483, s. 29-30.

²⁸¹ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 3. Cilt, 2. Kitap, s. 465.

²⁸² BOA.TT. 483, s. 673.

²⁸³ Esb, Farsça bir kelime olup at, beygir anlamına gelmektedir. (Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 81).

tarafına gönderilen *belût*²⁸⁴ ve *uflamur*²⁸⁵ tahtasından mertek, direk *vevergeden?*, araba başına 1 akçe, kesilen iki koyun için 1 akçe, kesilen bir sığır için 2 akçe, karasığır derisi satışından 1 akçe, susığı derisi satışından 2 akçe vergi alınmaktadır. Tahılını *navlun*²⁸⁶ ile gemiye yükleyen gümrük vergisini verdikten sonra *subaşıya*²⁸⁷ başka hiçbir ücret ödemez, ancak ürününü gemiciye ya da başkasına satar veya gemiciye sermaye olarak verirse tahılın bir *müdd'ü*²⁸⁸ için 8 akçe vergi ödemek zorundadır. Gemi ile gelen *yaş?*,²⁸⁹ gemi ile başka yere gönderilecekse transit gümrük vergisinden başka herhangi bir vergi alınmamaktadır. Buna karşılık yaş satılır ve satın alan da satmak için başka yere götürürse her araba için 8 akçelik vergi talep edilir. Kanunnamenin son maddesinde iskeleye gelen ve giden esbabdan Varna İskelesi Kanunu'na göre vergi alındığı belirtilmektedir.²⁹⁰ Varna İskelesi Kanunu'na göre bu oran, araba ile geldiğinde araba başına 8 akçe, bargir yüküyle geldiğinde ise 1 akçedir.²⁹¹

Kanunnamelerden Tekfurgölü, Karasu kasabası ve Köstence köyünün kaza'nın belli başlı ticaret merkezleri olduğu ve bu merkezlerde tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünlerin ticari ürünler içerisinde geniş bir yer edindiği anlaşılmaktadır.

483 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'ne göre kazada bulunan ticari yapılara ilişkin bir kayıt düşülmemiştir. Bu durum kazada hiçbir ticari yapının bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim 542 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde yer alan vakıf kayıtlarına göre Karasu kasabası'nda 7 vakıf dükkanı bulunmaktadır.

²⁸⁴ Belût, meşe ağacı demektir. (Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 238).

²⁸⁵ Ihlamur ağacı olabilir.

²⁸⁶ Navlun, bir yerden başka yere ulaştırmak için gemiye alınan eşyanın bütünü veya taşıyıcı tarafından, gemisinde taşınacak yük için istenen ücret anlamına gelmektedir. (Türkçe Sözlük, Haz. Şükrü Haluk Akalın vd., Ankara 2005, s. 1459).

²⁸⁷ Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde şehir muhafızı konumunda olan subaşılar zamanla bu etkinliğini yitirip "mahalli konularda, kanun ve nizamların uygulanması" işini yürütme başlamışlardır. (Mücteba İlgürel, "Subaşı", *DİA*, C. 37, (2009), s. 447).

²⁸⁸ Hububatlarda kullanılan bir ölçü birimidir. Bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Silistre'de 1 müdd 2,5 kile'ye, 1 kile 44 okkaya karşılık gelmektedir. Standart Osmanlı okkası ise 1,282 kg.'dır. (Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2005, s. 70, 90-92, 97).

²⁸⁹ Taze sebze ve meyveler kastedilmektedir.

²⁹⁰ BOA.TT. 483, s. 30.

²⁹¹ BOA.TT.483, s. 31, 32. "Kânünnâme-i İskele-i Varna ve Balçık ve Keligra ve Köstence ve Mankalya Mırçün Zabıt Olunur" başlığını taşıyan Varna İskelesi Kanunnamesi'nin "Kânünnâme-i Nefs-i Varna", "Kânünnâme-i Bâc-ı Bazar-ı Kasaba-yı Hacıoğlu Bazarcığı", "Kânünnâme-i Karye-i Galata" ve "Kânünnâme-i Karye-i Ekerne" olmak üzere dört alt başlığı bulunmaktadır. Köstence'ye değinmemesine rağmen ana başlıkta Köstence'nin zikredilmesi, bu kanunnamenin esbâb konusunda olduğu gibi zaman zaman Köstence için bir başvuru metni niteliğini taşıdığını göstermektedir.

Bunlardan 5'i Mahmudca köyündeki Semer? Tuğrul Vakfı'na, 2'si ise Karasu kasabası'ndaki Hacı Yusuf Vakfı'na aittir.²⁹² Buna ilaveten Evliya Çelebi, 40-50 kadar “işlik dükkanı” ve 1 handan başka Karasu kasabası'nda herhangi bir ticari yapının bulunmadığı bilgisini vermektedir.²⁹³ “İşlik dükkanı” ifadesi kasabadaki bütün dükkanları ve imalathaneleri kapsamaktadır. Bu yüzden kasabada hangi mesleklerin icra edildiği veya hangi dükkanların bulunduğu saptanamamıştır. Ancak kasabanın diğer adı olan Göncü Bazarı'ndan hareketle dericilik sektörünün kasabada önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Karasu kasabası'ndaki hanın ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak bu hanın inşası ile birlikte tüccarların ve ticari malların güvenliği sağlandığından kasabadaki ticari hayat kısmen canlanmış olmalıdır.²⁹⁴ Kasabadaki kethüdayeri, bâcdar ve muhtesibin varlığı bu canlılığın delilidir.²⁹⁵ Kasabadaki ticari hareketlilik ilerleyen yüzyıllarda yılda iki defa olmak üzere bir panayırın kurulmasına imkan sağlamıştır.²⁹⁶

5. TARIM, HAYVANCILIK VE TİCARET KAPSAMI DIŞINDA KALAN VERGİLER

a) Raiyyet (Kulluk) Rüsûmu Vergileri

Raiyyet Rüsûmu vergilerinde Müslümanlardan çift resmi, Hristiyanlardan ise ispence vergisi alınmıştır.²⁹⁷ Resm-i çift, mirî araziye tasarruf eden reayanın ektiği toprak için ödediği vergidir. Ancak bu vergi sadece hane (müzevvece) birimlerinden alınmaktadır. Alınan vergi miktarı ise 22 akçedir.²⁹⁸ Bu miktar XV. yüzyılın ortalarına kadar sabit kalmış, ancak daha sonraları ise devletin bazı yerlerinde 36, 37, 40 ve 50 akçeye kadar çıkmıştır.²⁹⁹ Tekfurgölü Kaza Merkezi'nden çift vergisi olarak 594 akçe, Karasu kasabası'ndan 770 akçe, kırsaldan ise 64.937 akçe alınmıştır. Alınan çift vergilerinden Tekfurgölü Kaza Merkezi'ndeki toplamda 27 olan Müslüman “hane”sinin tamamının, Karasu kasabası'ndaki toplamdan 158 olan

²⁹² BOA. TT. 542, s. 218.

²⁹³ Evliya Çelebi, a.g.e., 3. Cilt, 2. Kitap, s. 482.

²⁹⁴ Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler...*, s. 33.

²⁹⁵ Evliya Çelebi, a.g.e., 3. Cilt, 2. Kitap, s. 482.

²⁹⁶ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul 2003, s. 267.

²⁹⁷ Halil İnalçık, “Raiyyet Rüsûmu”, *Belleten*, XXIII. C., S. 92, (1959), s. 32.

²⁹⁸ Feridun Emecen, “Çift Resmi”, *DİA*, C. 8, s. 309, 310; Çağatay, a.g.m., s. 495.

²⁹⁹ Halil İnalçık, a.g.m., s. 40.

Müslüman “hane”sinden 35’inin, kırsalda ise toplamda 3.145 olan Müslüman “hane”sinden 2.951’inin ziraatla uğraştığı anlaşılmaktadır.

İспенç-i gebran vergisine gelince, bu vergi Gayrimüslim reayanın ödediği bir vergi olsa da, devletin kurulduğu ilk zamanlarda Gayrimüslimlerden de ispenç yerine müslümanlar gibi çift resm-i alınmıştır.³⁰⁰ Diğer taraftan Mehmet Ali Ünal bu verginin “*büluğ çağına ermiş, şehirli, köylü ve göçebe; evli veya bekar, topraklı veya topraksız her Gayrimüslim erkekten alınan bir baş vergisi*” olduğunu belirtir.³⁰¹ Ancak 15. asrın ortalarında bazı bölgelerde ispenç ve bive³⁰² resminin alındığını görmekteyiz.³⁰³ 483 numaralı Tapu Tahrir Defteri’nde bive resmine ait herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Halil İncalcık ve Neşet Çağatay, dul kadınlardan da ispence vergisi alındığını ifade etmektedirler.³⁰⁴ Bu bağlamda ispence bir çeşit baş vergisi gibi algılanabilir. İspence vergisinin miktarı dul kadınlarda 6 akçe, erkeklerde en az 10, en çok 50 akçedir.³⁰⁵ Tekfurgölü Kaza Merkezi’nden 4.722 akçe, Karasu kasabası’ndan 1.075 akçe, kırsaldan 4.300 akçe ispence vergisi alınmıştır.

b) Arızı Vergiler

Diğer vergiler olarak tabir edilen bu vergileri *arızı vergiler* oluşturmaktadır. Bâd-ı hevâ da denilen arızı vergilerin miktarı sabit olmayıp tahrir sırasında tahmini bir meblağ takdir edilmektedir.³⁰⁶ Bununla birlikte arızı vergilerden olan evlenecek genç kızlardan veya dul kadınlardan alınan resm-i arûsun zaman zaman müstakil olarak kaydedildiği görülmüştür. Buna göre Karasu kasabası’ndan 140 akçe, kırsaldan ise 342 akçe resm-i arûs alınmıştır. Ancak resm-i arûsun genellikle arızı vergilerle birlikte verildiği, dolayısıyla söz konusu rakamların resm-i arûsun tamamını yansıtmadığını belirtmek gerekir. Resm-i tapu, tapu-yı ocak, resm-i zemin, cürüm ve cinayet, niyabet, adet-i deştbanı, resm-i duhan, yave ve kaçgun, Müslümân-ı haymânegân, beytü’l-mâl-ı mefkûd ve mâl-ı gâib diğer arızı vergilerdir. Tekfurgölü Kaza Merkezi’ndeki arızı vergilerin miktarı 5.061 akçe, Karasu kasabası’ndaki miktarı 3.065 akçe, kırsaldaki miktarı ise 32.311 akçedir.

³⁰⁰ Halil İncalcık, a.g.m., s. 57

³⁰¹ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri...*, s. 162.

³⁰² Bive, “Gayrimüslim bakire kız ve dul kadından alınan vergi türüdür”. (Çağatay, a.g.m., s. 506).

³⁰³ Halil İncalcık, a.g.m., s. 57.

³⁰⁴ Halil İncalcık, “İspence”, *DİA*, C. 23, (2001), s. 177; Çağatay, a.g.m., s. 508.

³⁰⁵ Çağatay, a.g.m., s. 508.

³⁰⁶ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri...*, s. 169-170.

Kaza genelinde tarım, hayvancılık ve ticaret kapsamı dışında kalan vergilerin toplam miktarı 117.317 akçedir. Bunun 10.377 akçesi Tekfurgölü Kaza Merkezi'nden, 5.050 akçesi Karasu kasabası'ndan, 101.890 akçesi kırsaldan alınmıştır.

Kazada birisi Uşak Göçeri (Anadolu) köyünde, diğeri Rasul (Balbanoğlu) köyünde olmak üzere iki değirmen bulunmaktadır. Uşak Göçeri'ndeki değirmen Mehmed Şah'a aittir. Bu değirmenden köyün sazlık alanının mevkii belirtilirken bahsedilmiş, değirmenden alınan resm-i âsiyâbın miktarı verilmemiştir.³⁰⁷ Rasul (Balbanoğlu) köyündeki değirmen Mehmed Çelebi bin Abdullah'a aittir. Değirmen harab bir halde olduğundan resm-i âsiyâb alınmamıştır.³⁰⁸ Değirmenlerden herhangi bir gelir elde edilmemesine rağmen resm-i âsiyâbın kaza genelinde mevcut bir vergi olduğu söylenebilir.

6. BALIKÇILIK, SAZ VE ÇAYIR GELİRLERİ

Silistre Kanunnamesi'nden anlaşılacağı üzere Silistre Livası'nda balıkçılık denizde, Tuna Nehri'ndeki dalyanlarda ve nehirlerin oluşturduğu göllerde yapılmaktadır.³⁰⁹ Bu göller Tuna Nehri'nin kabardıktan sonra sularının çekilmesiyle ortaya çıkmaktadırlar.³¹⁰ Tekfurgölü Kaza'sının Karadeniz'e kıyısı bulunmakla beraber defterde deniz balıkçılığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Tatlısu balıkçılığının yapıldığı yerler ise Karasu kasabası ile Uşak Göçeri, Karasu Boğazı Derbendi, Rasul (Balbanoğlu), Tursun Bey ve İlbiz Gölü (Topçular) köyleridir.

Balıkçılıktan alınan vergilerde “*öşr-i mahi-i göl*” ve “*öşr-i mahi*” şeklinde iki farklı yazımın olduğu görülmüştür. Bunlardan birincisi muhtemelen balıkçılığın nehirlerin oluşturduğu göllerde yapıldığını, ikincisi ise nehirlerde yapıldığını ifade etmektedir.

Karasu Boğazı Derbendi ile Tursun Bey köylerinde balık avlama sahalarının sınırları belirgin olmamakla birlikte tespit edilmiş ve Tursun Bey köyündeki avlanma sahalarından birisinin Ali Bey isimli bir şahsın tasarrufunda olduğu belirtilmiştir.³¹¹ Bunlar, söz konusu yerlerin mültezimlere verilmiş olabileceğini akla getirmektedir.

---

³⁰⁷BOA.TT. 483, s. 676.

³⁰⁸BOA.TT. 483, s. 684.

³⁰⁹BOA.TT. 483, s. 16, 20.

³¹⁰ Filiz Yıldırım, “Osmanlı İdaresinde Tuna Nehri'nde Bir Ekonomik Unsur: Balıkçılık”, *Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller 1*, Haz. Şakir Batmaz, Özen Tok, Kayseri 2015, s. 337.

³¹¹BOA.TT. 483, s. 683, 743.

Deftere göre Karasu kasabası'nda *öşr-i mahi-i göl* olarak alınan vergi 500 akçedir.³¹² Uşak Göçeri köyündeki vergi ise 1.000 akçedir. Ancak bu rakam sazlık ve asiya vergilerini de ihtiva etmektedir.³¹³ Karasu Boğazı Derbendi köyünde iki avlanma sahası bulunmaktadır. Bunların her birinden 3'er akçe vergi alınmıştır.³¹⁴ Tursun Bey köyünde de iki avlanma sahası bulunmaktadır ve her birisinden 100'er akçe vergi toplanmıştır. Fakat bu rakamların içerisinde kışlaklardan ve sazlıklardan alınan vergiler de bulunmaktadır. İlbiz Gölü köyü de iki avlanma sahasına sahiptir. Bunlardan birisinde sazlık ve çayır vergileriyle birlikte 500 akçe vergi alınmıştır. Diğerleri ise sadece *öşr-i mahi*dir ve alınan vergi 108 akçedir.³¹⁵

Nehir ya da göllerde avlanan balıklar şüphesiz Tuna Nehri'ndeki balık türlerinin tamamını kapsamaktadır.³¹⁶ Ancak bunlar içerisinde muhtemelen ticari değerleri yüksek olduğu için Silistre Kanunnamesi'nde de ayrıca zikredilmiş olan morina ve mersin balıkları ayrı bir yere sahip olmalıdır.³¹⁷ Avlanan balıklar taze olarak ya da tuzlanıp kurutulmuş olarak satılmaktadır. Balık satışından alınan vergiler satışın yapıldığı pazara, balığın türüne veya balığın taze ya da kurutulmuş oluşuna göre değişmektedir.³¹⁸ Karasu kasabası pazarında dört öküzün çektiği araba ile gelen taze ya da kurutulmuş balık için 8 akçe vergi alınmaktadır.³¹⁹

Balıkçılık başlı başına bir ekonomik uğraştır. Ancak defterde kırsalda zaman zaman balıkçılıktan elde edilen gelirlerin sazlık ve çayırdan elde edilen gelirlerle birlikte verildiği görülmüştür. Bu yüzden sazlık ve çayırlardan alınan vergiler de balıkçılık bahsinde ele alınmıştır. Karasu kasabasında sazlık ve çayır birlikte verilmiştir ve alınan verginin toplamı 792 akçedir. Kırsalda ise "*sazlık*", "*çayır*", "*sazlık ve çayır*", "*sazlık ve öşr-i mahi*", "*sazlık, çayır ve öşr-i mahi*" olmak üzere 5 farklı yazım bulunmaktadır. "*Sazlık*" geliri 658 akçe, "*çayır*" geliri 450 akçe, "*sazlık ve çayır*" geliri 1.100 akçe, "*sazlık ve öşr-i mahi*" geliri 1.100 akçe, "*sazlık, çayır ve öşr-i mahi*" geliri 100 akçedir.

---

³¹²BOA.TT. 483, s. 673.

³¹³BOA.TT. 483, s. 676.

³¹⁴BOA.TT. 483, s. 683.

³¹⁵BOA.TT. 483, s.743- 744.

³¹⁶ Filiz Yıldırım bu balıklardan bazılarını tespit etmiştir. Bunlar morina, mersin, sazan, uvak, besâtir, sırt, yayın, sim, som, testere, dürdibastruğa, ustuka, üsmük, ismodik balıklarıdır. (Yıldırım, a.g.m.,s. 329-330).

³¹⁷BOA.TT. 483, s. 20.

³¹⁸ Yıldırım, a.g.m., s. 329, 330.

³¹⁹BOA.TT. 483, s. 29.

7. TUZ ÜRETİMİ

Zengin veya fakir toplumun her kesiminde ihtiyaç duyulan tuzun üretimi devletin kontrolü altındadır. Bu yüzden tuzlaların mülkiyeti devlete aittir.³²⁰ Bundan dolayı tuzlardaki buharlaşma havuzları, isale kanalları, arklar, tuzun konulduğu ambarlar devlet malı sayılmış, bunların bakım ve onarımı da devlet tarafından yapılmıştır. Tuzlarda çalışanlara tuzcu denilmektedir. Tuzcular *tekâlif-i örfiye* ve *avarız-ı divâniyyeden* muaf tutulmuşlardır. Buna ilaveten tuzcular elde edilen tuzun satışından belirli bir oranda pay da almışlardır. Vergi muafiyeti ve satıştan pay alma tuzcuların işe devamını sağlamış, bu ise tuzlardaki üretime süreklilik kazandırmıştır.³²¹

Tekfurgölü Kazası'nda tuz, Tekfurgölü Gölü'nden veya bu gölü çevreleyen daha küçük göllerden üretilmektedir ki günümüzde bu göllerden birisinin adı Tuzla'dır. Bu tuzlaları işletenlerden alınan vergi 2.550 akçedir.³²² Lütfi Göçer, III. Mehmed dönemine ait 83 Numaralı Silistre Mufassal Tapu Tahrir Defteri'nden elde ettiği verilerle Tekfurgölü tuzlarından 153.000 akçe gelir elde edildiğini ortaya koymuştur.³²³

Tuzculuk işi ile uğraşanlar Tekfurgölü Kaza Merkezi'nde 144, Küçük Tatlucak köyünde 4, Pir Veli köyünde 4, Büyük Tatlucak köyünde 3, Karlı Deresi köyünde 2, Aşçıoğlu köyünde 2 ve Göylük köyünde 1 olmak üzere toplamda 160 kişidir. Bunlar avarız-ı divaniye ile tekâlif-i örfiyeden muaf tutulmakla beraber derbenciler gibi 12 akçe ispenç vergisi ve resm-i dönüm ödemektedirler. Bunun dışında 1 keyl buğday, 1 keyl arpa ve bir miktar yağ vermektedirler.³²⁴

Tuzcular dışında tuzun nakliyesiyle uğraşan bir zümrenin de bulunması gerekmektedir ki bu iş, hayat tarzları gereği hayvancılıkla uğraşan konar-göçer zümrenin elinde bulunmalıdır.³²⁵

---

³²⁰ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayat*, Çev. Emine Sonnur Özcan, Ankara 2006, s. 90.

³²¹ Lütfi Göçer, "XV-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Tuz İnhisarı ve Tuzlaların İşletme Nizami", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 23, S. 1-2, (1963), s. 98-99, 101, 102, 107.

³²²BOA.TT. 483, s. 669.

³²³Göçer, a.g.m.,s 131.

³²⁴BOA.TT. 483, s. 669.

³²⁵ Göçer, a.g.m., s. 121.

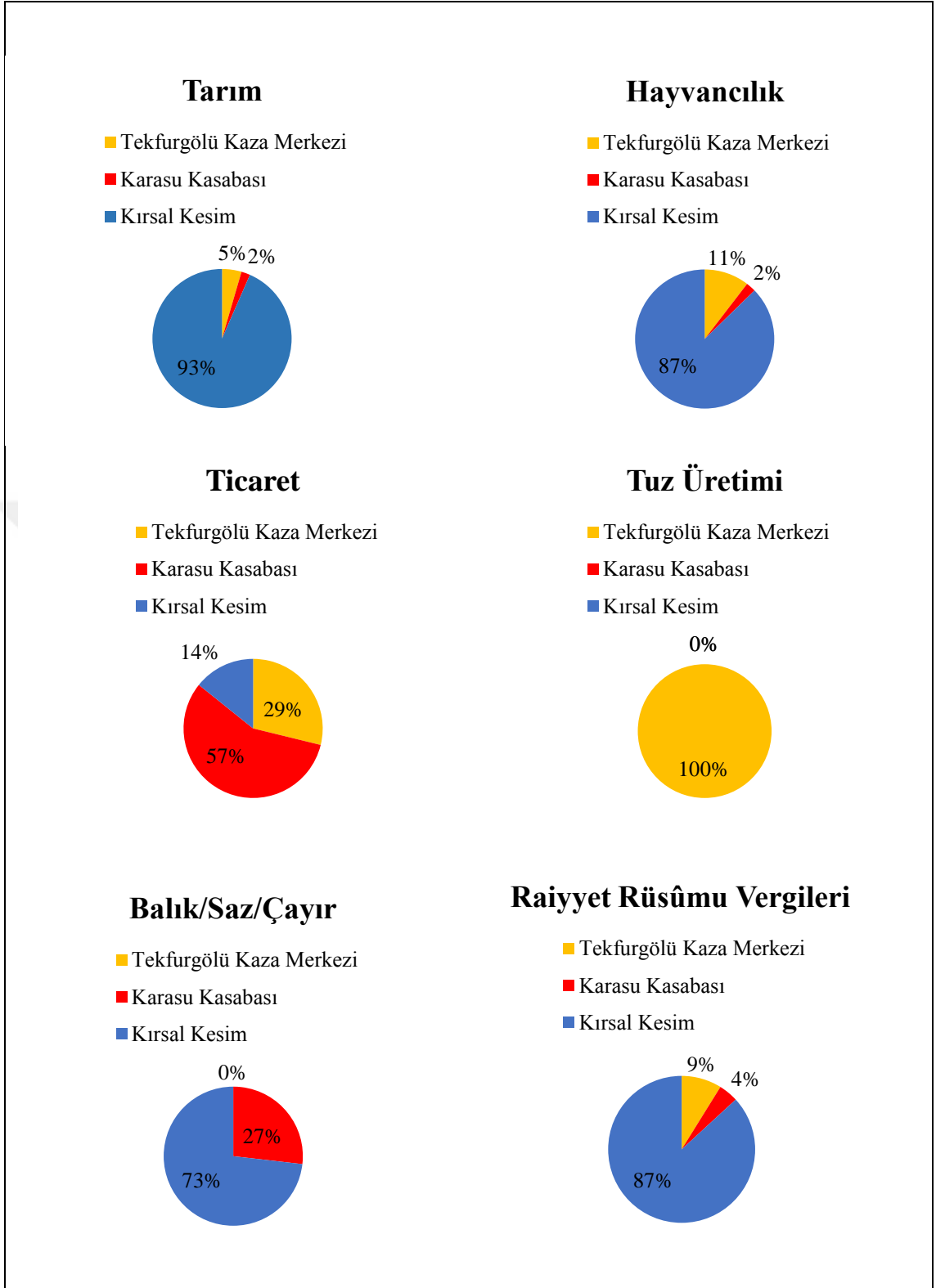
8. TEKFURGÖLÜ KAZASI'NIN GELİRLERİNE TOPLU BAKIŞ

Tekfurgölü Kaza Merkezi'nden elde edilen gelirler kaza genelindeki gelirlerin % 6,81'ini, Karasu kasabası'ndan elde edilen gelirler % 4,43'ünü, kırsaldan elde edilen gelirler ise % 88,75'ini oluşturmaktadır. Kaza merkezi gelirlerinin % 70,75'i tarımdan, % 4,06'sı hayvancılıktan, % 3,10'u ticaretten, % 0,85'i balık, saz ve çayırdan, % 20,76'sı çift ve ispenç gibi kulluk vergileriyle arazi vergilerden, % 0,45'i tuz üretiminden sağlanmıştır. Kaza merkezi'nden elde edilen toplam gelir 564.979³²⁶ akçedir (bk. Tablo 13). Bu rakamın içerisinde tuz ve vakıf gelirlerinin tamamının yer almadığı unutulmamalıdır. Ayrıca konar-göçerler defterde yer almadığından hayvancılık gelirlerinin de tam olarak deftere yansımadığını belirtmek gerekir. Bununla birlikte hayvancılık gelirleri tarımsal gelirler ile birlikte ele alındığından kaza ekonomisinin 4/3'üne karşılık geldiği görülmektedir. Bu durum Osmanlı toplumunun büyük bir kısmının tarımsal faaliyetlerle uğraştığına dair ileri sürülen görüşe uygun düşmektedir.³²⁷

---

³²⁶ Fihristte verilen genel toplam 587.730 akçedir. Arada oluşan 22.751 akçelik fark, tahrir sırasında yapılan hatalardan ileri gelmiş olabilir. Nitekim bazı köylerde, köyün fihristte verilen toplam geliri ile köyün gelirlerinin tek tek hesaplanması sonucu elde edilen gelir arasında farklar ortaya çıkmaktadır.

³²⁷ Öz, a.g.m., s. 66.

Grafik 5. Tekfurgözü Kaza Merkezi, Karasu Kasabası ve Kırsal Kesimdeki Gelirlerin Yüzdelerle Dağılımı

Tekfurgözü Kaza Merkezi'nde tarım % 5, hayvancılık % 11, ticaret % 29, Tuz Üretimi % 100, Raiyyet vergileri ise % 9'luk bir orana sahiptir. Kaza Merkezi'nde en fazla gelirin tuz üretiminden elde edildiğini görmekteyiz. İkinci sırada ise ticaret gelmektedir. Merkezde tarım ve hayvancılığın pek yaygın olmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca merkezde balık/saz ve çayırdan sağlanan bir gelire rastlanmamıştır.

Karasu kasabası'nda tarım % 0,2, hayvancılık % 0,2, ticaret % 57, balık/saz/çayır % 27, Raiyyet vergileri % 4'lük bir orana sahiptir. Bu oranlar doğrultusunda Karasu kasabasında ticaret'in önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tarım yok denecek kadar az olmakla birlikte tuz üretimi ise hiç yapılmamaktadır.

Kırsal kesimde ise tarım % 93, hayvancılık % 87, ticaret % 14, balık/saz/çayır % 73, Raiyyet vergileri % 87'lik bir orana sahiptir. Kırsalda elde edilen gelirler içerisinde en fazla gelir tarım ve hayvancılıktan sağlanmıştır. Tarım ve hayvancılığın en fazla kırsal kesimde yapıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca balık/saz/çayır gelirlerinin yüksek olduğunu görmekteyiz. Ancak Karasu kasabasındaki gibi kırsalda da tuz üretimine rastlanmamıştır.

Tablo 13. Tekfurgözü Kaza Merkezi, Karasu Kasabası ve Kırsal Kesim Gelirleri

	Tarım	Hayvancılık	Ticaret	Balık/Saz/Çayır	Raiyyet (Kulluk) Vergileri	Tuz	Toplam
Tekfurgözü Kaza Merkezi	18.095	2.400	5.061	-	10.377	2.550	38.483
Karasu Kasabası	8.186	520	10.000	1.292	5.050	-	25.048
Kırsal	373.466	20.067	2.500	3.525	101.890	-	501.448
Toplam	399.747	22.987	17.561	4.817	117.317	2.550	564.979

İdari birimler esas alındığında en fazla gelir 38.483 akçe ile Tekfurgözü Kaza Merkezi'nden elde edilmiştir. Onu 25.048 akçe ile Karasu kasabası takip etmektedir. Üçüncü sırada nüfus açısından kaza merkezi'nin dördüncü büyük köyü olan Uşak Göçeri (Anadolu) yer almaktadır. Uşak Göçeri'nden elde edilen gelir 15.538 akçedir. Dördüncü sırada 11.700 akçelik gelir ile kaza'nın yedinci büyük köyü olan Köstence, beşinci sırada 11.594 akçe ile Küçük Tatlıcak gelmektedir. Kaza'nın nüfus açısından en büyük köyü olan Karasu Boğazı Derbendi'nin geliri ise 3.000 akçedir. Burada

rakamın düşük oluğu köy ahalisine derbencilik hizmeti karşılığında tanınan vergi muafiyetinden ileri gelmiştir.

SONUÇ

Köklü bir geçmişe sahip olan Tekfurgölü, Osmanlı egemenliğine girmeden önce tarihin farklı dönemlerinde farklı Türk boylarına ev sahipliği yapmıştır. Bu boylardan müteşekkil küçük bir Türk devletinin Tekfurgölü'nün güneyinde bir süre etkili olduğu görülmüştür. Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçtikten kısa bir süre sonra art arda düzenlediği akınlarla bölgeyi ele geçirmiştir. Ancak bölgede tam anlamıyla hakimiyet kurmak için uzun bir süreye ihtiyaç duyulmuştur. Bu süreçte Anadolu'dan getirilen Türk nüfus iskan politikası çerçevesinde bölgeye yerleştirilerek bölgenin tamamen Türkleşmesi sağlanmıştır.

Tekfurgölü Kazası XVI. yüzyılın ortalarına doğru kurulmuştur. Kaza merkezi Tekfurgölü şehridir. 1569-1570 yılında kazaya bağlı 1 kasaba, 139 köy, bu köylere bağlı 40 mahalle ve 26 mezra bulunmaktadır. Bu idari birimlere Tekfurgölü Kaza Merkezi ve Karasu kasabası'ndaki mahalleler de dâhil edildiğinde kaza genelinin 223 idari birimden oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Bu idari birimler içerisinde köyler çoğunluğu oluşturmaktadır.

Kırsal nüfusun yoğun olduğu Tekfurgölü Kazası'nda toplumsal yapıyı birisi vergi ödeyenler, diğeri tamamen veya kısmen vergiden muaf tutulanlar olmak üzere iki zümre teşkil eder. Vergi muafiyeti bulunanlar askeri unsurlar, derbencilik, tuzculuk gibi çeşitli hizmette bulunanlar, fiziksel engele sahip olanlar ve dini misyonu bulunanlardır. Bunlar toplum içerisinde çok küçük bir yer tutmaktadırlar. Dini açıdan toplum Sünni ve Heterodoks İslam anlayışına sahip Müslümanlardan ve tamamen Hristiyanlardan teşekkül etmiş Gayrimüslimlerden oluşmaktadır. Etnik açıdan Türkler kazada ezici bir çoğunluğa sahiptir. Türk üst kimliği altında bir miktar Tatar mevcuttur. Hristiyan olarak belirtilenler içerisinde sadece Kıptiler zikredilmiştir. Şehirliler ve köylerde/mahallelerde yaşayanlar kazadaki yerleşik unsurları temsil etmektedirler. Bunların dışında nüfus yoğunluğu tespit edilemeyen bir konar-göçer zümrenin var olduğu görülmektedir.

Tekfurgölü Kazası'nda ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tahıl tarımsal üretimin, küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği hayvancılığın temelini oluşturmaktadır. Kaza'nın Tuna Nehri ve Karadeniz ile sınırı olmasına karşılık halk nezdinde balıkçılık önemli bir uğraş olarak görülmemektedir. Balıkçılık gibi ticaretin de ekonomide fazla bir yeri bulunmamaktadır. Ticaret yapılan yerler Tekfurgölü

Kaza Merkezi ile Karasu kasabası ve aynı zamanda kazadaki tek limana sahip olan Köstence köyüdür. Tuz retimi ile ilgili veriler yetersiz olduğundan kazadaki tuz üretiminin gerçek boyutu tespit edilememiştir. Bu ana ekonomik uğraşların haricinde halktan alınan çeşitli vergilerin önemli bir yere sahip olduğu belirtilebilir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

1.1. Yayınlanmamış Arşiv Kaynakları

1.1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Ali Emirî Sultan II. Mustafa (*AE.SMST.II*): nr. 41/4082; 41/4084; 41/4086.

Ali Emirî Sultan III. Mustafa (*AE.SMST.III*): nr. 178/13996-1.

Maliyeden Müdevver Defterler (*MAD*): nr. 4184.

Mevkufât Kalemî (*D.MKF*): nr. 28243; 30031.

Mühimme Defterleri (*MD*): nr. 7, 15, 26, 27, 43, 97, 99.

Tapu Tahrir Defterleri (*TT*): nr. 215, 325, 475, 483, 542.

Topkapı Müzesi Müfredat Defterleri (*TS.MA.d*): nr. 9314.

1.2. Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565), C. II, Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik, Murat Cebecioğlu, Muhammed Safi, Mustafa Serin, Osman Uslu ve Numan Yekeler, Ankara 1995.

370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530), Haz. Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun, Abdullah Sivridağ ve Murat Yüzbaşıoğlu, C. II, Ankara 2002.

Kayapınar, Ayşe-Emine Erdoğan Özünlü, *Mihaloğulları'na Ait 1586 Tarihli Akıncı Defteri*, Ankara 2015.

2. Kaynak Eserler

Baron De Tott, *Türkler ve Tatarlara Dair Hatıralar*, Çev. Mehmet R. Uzmen, İstanbul Tarihsiz.

Edmund Spencer, *Türkiye, Rusya, Karadeniz ve Çerkezistan*, Çev. Dilek Cenkçiler, Ankara 2014.

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 3. Cilt, 2. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, İstanbul 2006.

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 5. Cilt, 1. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, İstanbul 2010.

Gustavus Adlerfeld, *The Military History of Charles XII*, Vol. III, London 1740.

3. Araştırma ve İnceleme Eserler

Afyoncu, Erhan, “Türkiye’de Tahrir Defterlerine Dayalı Olarak Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bazı Görüşler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. I, S. 1, 2003.

Akgündüz, Ahmet, “Gedik”, *DİA*, C. 13, (1996), ss. 541-543.

Aksoy, Ömer Asım-Dehri Dilçin, *Tarama Sözlüğü*, C. V, Ankara 2009.

Aktepe, Münir, “XVI. ve XV. Asırlarda Rumeli’nin Türkler Tarafından İskânına Dair”, *Türkiyât Mecmuası*, X (1953), ss. 299-312.

Altun, Sema, *XVI ve XVII Yüzyıllarda Rumeli Yürükleri ve Naldöken Yürük Grubu*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir 1999.

Arıkan, Zeki, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta)”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, ss. 279-306.

Balivet, Michel, *Şeyh Bedreddin*, Çev. Ela Gültekin, İstanbul 2011.

Barkan, Ömer Lütfi, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyât Mecmuası*, X, (1953), ss. 1-27.

Barkan, Ömer Lütfi, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları*, C. 1, İstanbul 1943.

Barkan, Ömer Lütfi, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, İstanbul 1993.

Başar, Fahamettin, “Mihaloğulları”, *DİA*, C. 30, (2005), ss. 24-25.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, Haz. Hacı Osman Yıldırım, Nazım Yılmaz ve Yusuf İhsan Genç, İstanbul 2010.

Başer, Alper, *Bucak Tatarları (1550-1700)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Afyon 2010.

- Baykara, Tuncer, “Kasaba”, *DİA*, C. 24, (2001), ss. 525-526.
- Beydilli, Kemal, “İmam”, *DİA*, C. 22, (2000), ss. 181-186.
- Bucovala, Mihail, “Roman Glass Vessels Discovered in Dobrudja”, *Journal of Glass Studies*, Vol. 26 (1984), ss. 59-63.
- Canatar, Mehmet, “1009/1600 Tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri’ne Göre Nefs-i İstanbul’da Bulunan Mahalleler ve Özelliklerine Dair Gözlemler”, *Osmanlı İstanbulu I*, Ed. Feridun Emecen-Emrah Safa Gürkan, İstanbul 2014, ss. 283-310.
- Cin, Halil, “Osmanlı Toprak Hukukunda Miri Arazinin Hukukî Rejimi ve Bu Arazinin TMK Karşısındaki Durumu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, (1966), ss. 748-798.
- Çağatay, Neşet, “Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 5, (1947), ss. 483-511.
- Decei, Aurel, “Dobruca”, *İA*, C. 3, (1977), ss. 628-643.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1999.
- Dindar, Bilal, “Bedreddin Simavî”, *DİA*, C. 5, (1992), ss. 331-334.
- Emecen, Feridun, “Süleyman I”, *DİA*, C. 38, (2010), ss. 62-74.
- Emecen, Feridun, “Çift Resmi”, *DİA*, C. 8, (1993), ss. 309-310.
- Emecen, Feridun, “Ağnam Resmi”, *DİA*, C. 1, (1988), ss. 478-479.
- Erdoğdu, İbrahim, “Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisâb Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11, (2000), ss. 123-145.
- Erdoğdu, M. Akif, “Kanuni Sultan Süleyman’ın 1538 Tarihli Karaboğdan Seferi Ruznâmesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIX/2, (2014), ss. 515-524.
- Ergenç, Özer, *Osmanlı Tarih Yazıları (Şehir, Toplum, Devlet)*, İstanbul 2012.
- Ergenç, Özer, “Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerinde Bazı Düşünceler”, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, (VIII/2), Türk Tarih Kurumu, (1981), ss. 1265-1274.

- Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2003.
- Göçer, Lütfi, “XV-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Tuz İnhisarı ve Tuzlaların İşletme Nizamı”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 23, S. 1-2, (1963), ss. 97-143.
- Gökbilgin, M. Tayyip, *Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İstanbul 2008.
- Göyünç, Nejat, “Hane Deyimi Hakkında”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, (1979), ss. 331-348.
- Göyünç, Nejat, “Hane”, *DİA*, C. 15, (1997), ss. 552-553.
- Guboğlu, Mihail, “Kanuni Sultan Süleyman’ın Boğdan Seferi ve Zaferi (1538 M. 945 H.)”, *Belleten*, C. L, S. 198, (1986), ss. 727-805.
- Güngör, Harun-Mustafa Argunsah, *Gagauzlar*, İstanbul 1998.
- Gürbüz, Adnan, *XV.-XVI. Yüzyıl Osmanlı Sancak Çalışmaları*, İstanbul 2001.
- Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 2005.
- Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, Çev. Emine Sonnur Özcan, İstanbul 2006.
- Haig, T. W., “Karye”, *İA*, C. 6, (1977), ss. 372.
- Halaçoğlu, Yusuf, *XIV-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1998.
- Halaçoğlu, Yusuf, “Cürm ü Cünayet Resmi”, *DİA*, C. 8, (1993), ss. 138-139.
- Harita, <http://dobrucatoponyms.blogspot.com/> (Erişim Tarihi: 18.05.2019) ve https://d-maps.com/carte.php?num_car=13447&lang=en (Erişim Tarihi: 18.05.2019) adreslerindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.
- Hızlı, Mefail, “Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair” *TESAM Akademi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2014), ss. 41-51.
- Işık, Mustafa, *701 Nolu Tapu Tahrir Defterine Göre Akkırman Sancağı*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2008.
- İnalcık, Halil, “Eyalet”, *DİA*, C. 11, (1995), ss. 548-550.

- İnalcık, Halil, “Çiftlik”, *DİA*, C. 8, (1993), ss. 313-314.
- İnalcık, Halil, “İspence”, *DİA*, C. 23, (2001), ss. 177.
- İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, C. 1, Çev. Halil Berktaş, İstanbul 2000.
- İnalcık, Halil, “Raiyyet Rüsûmu”, *Belleten*, C. XXIII., S. 92, (1959), ss. 31-65.
- İnciciyan, P. L., “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, Çev. H. D. Andreasyan, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 2-3, (1973-1974), ss. 11-88.
- İnciciyan, P. L., “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, Çev. H. D. Andreasyan, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 4-5, (1975-1976), ss. 101-152.
- İlgürel, Mücteba, “Subaşı”, *DİA*, C. 37, (2009), ss. 447-448.
- Jorga, Nicolea, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.I, III Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005.
- Karademir, Zafer, *İmparatorluğun Açlıkla İmtihanı*, İstanbul 2014.
- Karpat, Kemal, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul 2003.
- Karpat, Kemal, “Dobruca”, *DİA*, C. 9, (1994), ss. 482-486.
- Karpat, Kemal, “Eflak”, *DİA*, C. 10, (1994), ss. 466-469.
- Kayapınar, Ayşe, “Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)”, *Türkler*, C. 2, Ankara 2002, ss. 810-819.
- Kayapınar, Ayşe, “Dobruca Yöresinde XVI. Yüzyılda Gayr-i Sünnî İslam'ın İzleri”, *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, S. 1, (2010), ss. 85-102.
- Kayapınar, Ayşe, “Osmanlı Döneminde Rumeli'nde Bir Nahiye Merkezi: Pravadi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXX/1, (2015), ss. 121-148.
- Kazıcı, Ziya, “Hisbe”, *DİA*, C. 18, (1998), ss. 143-145.
- Koç, Yunus, “Ömer Lüütfi Barkan'ın Tarihsel Demografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları”, *Bilig*, S. 65, (2013), ss. 177-202.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri, “Şehir”, *DİA*, C. 38, (2010), ss. 441-446.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri, “Seyyid”, *DİA*, C. 37, (2009), ss. 40-43.

- Madgearu, Alexandru, *Byzantine Military Organization on the Danube 10th-12th Centuries*, Leiden and Boston: Brill 2007.
- Manov, Atanas, *Gagauzlar*, Çev. M. Türker Acaroğlu, Ankara 2001.
- Mantran, Robert, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. I, Çev. Server Tanilli, İstanbul 2004.
- Murgescu, Boğdan, “Köstence”, *DİA*, C. 26, (2002), ss. 276-277.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar (Makaleler-İncelemeler)*, İstanbul 2010.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992.
- Orhonlu, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı*, İstanbul 1967.
- Öz, Mehmet, “Osmanlı Klasik Döneminde Tarım”, *Osmanlı*, C. 3, Ankara 1999, ss. 66-73.
- Özcan, Abdülkadir, “Boğdan”, *DİA*, C. 6, (1992), ss. 269-271.
- Özcan, Abdülkadir, “Doğancı”, *DİA*, C. 9, (1994), ss. 487-489.
- Özcan, Almıla Gökçen, “Mühimme Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti’nde Vergi Muâfiyeti: Köprücük Örneği” *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, Vol 11-October (2018), ss. 65-75.
- Özdemir, Rifat, “Osmanlı Devleti’nin Tarikat, Tekye ve Zaviyelere Karşı Takip Ettiği Siyaset”, *OTAM*, S. 5, (1994), ss. 259-310.
- Özkaya, Yücel, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, İstanbul 2007.
- Öztürk, Yücel, *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe 1475-1600*, Ankara 2000.
- Özönlü, Emine Erdoğan, “XVI. Yüzyıl Osmanlı Kentlerinin Ekonomik Nitelikleri Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 18, S. 1, (2010), s. 257-270.
- Özvar, Erol, “Voyvoda”, *DİA*, C. 43, (2013), ss. 129-131.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I-II-III, İstanbul 1993.

- Pamuk, Şevket, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, İstanbul 2007.
- Sahillioğlu, Halil, “Arûs Resmî”, *DİA*, C. 3, (1991), ss. 422-423.
- Sahillioğlu, Halil “Bâd-ı Hevâ”, *DİA*, C. 4, (1991), ss. 416-418.
- Savvides, A. “Tekfur”, *İE*, Vol. X, (2000), ss. 413-414.
- Solak, İbrahim, “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu’da Meyve ve Sebze Üretimi”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 24, (2008), ss. 217-251.
- Spinei, Victor, *The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century*, Boston 2009.
- Sümer, Faruk, “Keykâvus II”, *DİA*, C. 25, (2002), ss. 355-357.
- Şahin, İlhan, “XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Taşra Teşkilatının Özellikleri”, *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1999.
- Şahin, İlhan, “Nahiye”, *DİA*, C. 32, (2006), ss. 306-308.
- Şahin, İlhan, “Mezraa”, *DİA*, C. 29, (2004), ss. 546-548.
- Şahin, İlhan, “Göçebeler”, *Osmanlı*, C. IV, Ankara 1999, ss. 132-141.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Haz. Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel, Abdul Faruk Önal, İstanbul 2014.
- Tabakoğlu, Ahmet, “Resim”, *DİA*, C. 34, (2007), ss. 582-584.
- Taşkın, Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2005.
- Türkçe Sözlük*, Haz. Şükrü Haluk Akalın vd., Ankara 2005.
- Uzun, Celalettin, “Osmanlı Devleti’nde Reaya Temsilcilerinden Olan Melikler” *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXXVII, (2018), ss. 235-256.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. I, Ankara 1998.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Ankara 1995.
- Ülküsal, Müstecap, *Dobruca ve Türkler*, Ankara 1987.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta 2002.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul 2012.

Yel, Ali Murat-Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Mahalle”, *DÍA*, C. 27, (2003), ss. 323-326.

Yeniçeri, Celal, “Bâc”, *DÍA*, C. 4, (1991), ss. 411-413.

Yıldırım, Filiz, “Osmanlı İdaresinde Tuna Nehri’nde Bir Ekonomik Unsur: Balıkçılık”, *Osmanlı Devleti’nde Nehirler ve Göller 1*, Haz. Şakir Batmaz-Özen Tok, Kayseri 2015, ss. 327-349.

EKLER

Ek 1

TEKFURGÖLÜ KIRSALINDA BULUNAN KÖY VE MAHALLELERİN NÜFUSU

Nu	Köyün Adı	Mahallenin Adı	Hane	Mücerred	Müflis	Pîr-i Fâîf	Durumu Belirlenmemiş	Kötürüm	Kör	Malul	X5	Toplam
1	Rahman (Osmanca)		14	2	-	-	-	-	-	-	72	158
1a		Tabduk	16	6							86	
2	Küçük Tatlucak		40	22		1					223	223
3	Süleyman (Tekinoğulları)		18	5							95	95
4	Büyük Tatlucak		30	6	1	1					158	158
5	Pir Veli		23	5							120	120
6	Komaroba		16	-							80	80
7	Uşak Göçeri (Anadolu)		60	31							331	331
8	Evrenos Kuyusu		42	11							221	221
9	Şaban		18	7							97	97
10	Ferhad		2	1							11	11
11	Polofçı Cemaati		44	10							230	230
12	Adem Kilise		35	9							184	184
13	İsa Kuyusu		19	7							102	102

14	Kara Turak		27	9						144	144
15	Akarca		25	10						135	135
16	Köstence		33	10						175	277
16a		Cemaat-i Gebran	19	7						102	
17	Karasu Boğazı Derbendi		-	-						-	431
17a		Lazar veled-i Petro	19	1						96	
17b		Vladislav veled-i Hilko?	5	1						26	
17c		Bahan veled-i Dersina?	10	1						51	
17ç		Simonko veled-i İstoyko?	7	1						36	
17d		Nekos veled-i Delino?	7	2						37	
17e		Rosin veled-i Nedelko?	11	-						55	
17f		Miri veled-i Konstendin?	9	-						45	
17g		Base veled-i Velo	7							35	
17h		Nikol veled-i Dulko	5							25	
17ı		Duna veled-i Huşad?	5							25	
18	Rasul (Balbanoğlu)		-	-						-	362
18a		İslav veled-i Deravmad?	12	2						62	
18b		Lulu veled-i Dosa?	7	1						36	

18c		Niko veled-i Ladin	4	1						21	
18c		Karaca veled-i Yıvan	7	1						36	
18d		Duna veled-i Dane	8	1						41	
18e		İstefas veled-i David	11	2						57	
18f		Estoban veled-i Yuvan	9	2						47	
18g		Yorgi veled-i Bodur	8	2						42	
18h		Dabad veled-i Yaldon	4							20	
19	İbrahim Bazergan Kuyusu (Davudlu/Yenice)		19	4						99	99
20	Yakub Kuyusu (Derdlü Kuyusu)		14	8						78	128
20a		İnebey	9	5						50	
21	Hasanca		32	20						180	180
22	Gök Davudoğulları		9	4						49	49
23	Göylük		18	13						103	420
23a		Cihanşah	15	5						80	
23b		Salihçe	41	31				1		237	
24	Kovancı (Çıracılar)		33	14						179	179
25	Muharrem Tunca Kuyusu		14	9						79	79
26	Büryan Hasan (Kancık Mehmed)		18	13						103	103
27	Sinanca Kuyusu		25	18						143	143
28	Kasab Kuyusu		19	5						100	100

29	Veli Sufi		18	16							106	106
30	Abdi Kuyusu		10	4							54	83
30a		Berrak	5	4							29	
31	İshakça		16	7							87	87
32	Çıracılar		12	4							64	122
32a		Ferhad	11	3							58	
33	Adil Kuyusu		7	3							38	38
34	Uzunca Kuyu		30	25							175	175
35	Osman Fakih Kuyusu		23	13							128	128
36	Koçak Bey Kuyusu		21	5							110	110
37	Nusretçe		26	24							154	242
37a		Şükrü veled-i Hüseyin	15	12		1					88	
38	Köse Mehemed Kuyusu		15	4							79	163
38a		Bereket	16	4							84	
39	Köse Mehemed		13	5							70	70
40	Göylük Cemaat-i		23	11							126	126
41	Helvacı Durmuş		38	14		1					205	205
42	Arabacı Mustafa		40	26		1					227	227
43	Divce Deli Köpek		8	6							46	82
43a		Nazırca	6	6							36	
44	Küçük Hızır		6	3							33	33
45	Mahmud Kuyusu		24	15							135	135
46	Muhyiddin Halife Kuyusu		22	8							118	118

47	Sofular (Cemaat-i Musa)		21	8						113	113
48	Karakule (İsa Toğancı)		5	3						28	28
49	Beş Dere (Kara Mustafa)		12	5						65	65
50	İlbiz Gölü (Bazarlı)		25	6						131	131
51	Deli İlyas		24	13						133	184
51a		Muradca	9	6						51	
52	Ali Kuyusu		24	3						123	123
53	İkiz		27	7						142	142
54	Gedük Rahman		17	8		1				94	94
55	Akarca		16	2						82	82
56	Adil Kuyusu		24	17						137	137
57	Karasu Boğazı (Kuru Geçid/Celebce)		29	7						152	152
58	Gölpınar		13	4						69	141
58a		Çalcılar	14	2						72	
59	Ali Bazergan (Çayır Mahallesi)		28	4						144	144
60	Abdullah Kuyusu		54	21			1			292	292
61	Karlı Deresi		29	6						151	151
62	Divane Abdi Yurdu (Müncab)		5	1						26	26
63	Balban (Mahmud Halife/Alakuyu)		28	11						151	151
64	Sevindik Kuyusu (Çoban İsa)		13	10						75	75
65	Göklü		36	31						211	211
66	Kadem Kuyusu (Kaşıkçı)		10	5						55	55
67	Uzun Ahmed Pınarı		19	12						107	107

68	Burunluca İlyas		25	7						132	132
69	Karaağaç Kulağı Pınarı		23	9						124	124
70	Şah Farisi Kuyusu		18	2						92	92
71	Ömer Bey (Rahman Kuyusu)		21	10						115	115
72	Kokarca (Divane Mustafaoğulları/Çelebi Gölü)		16	3	1					84	84
73	Hızır Kuyusu (Nikahoğlu?)		14	5						75	75
74	Gök Davudlar (Yenice)		24	13						133	194
74a		Musa	10	11						61	
75	Kara Baki		12	10						70	70
76	Çırak Derzi (Saruhan)		22	17			1			128	128
77	Uzunca Kuyu (Danıkoğulları)		28	7						147	147
78	Süleyman Kuyusu (Halil Bey)		22	4				1		115	115
79	Evrenos Pınarı (Kılıçköy)		12	6						66	66
80	Kudbeddin		23	3						118	118
81	Lataca		24	7						127	127
82	Uzunoğulları		20	9						109	109
83	Cebe Aydın		14	4						74	74
84	Hilmiddin (Beşirkoçu)		14	15						85	85
85	Rahman Kuyusu (Delibey)		5	3						28	28
86	Aşçıoğlu		11	7						62	62
87	Yılanlık Cemaat-i Oğulbey (Kokarca)		19	11						106	106
88	Salık Kuyusu		9	7						52	52
89	Kula Toğan'ın Eski Yurdu		17	7						92	92

	(Akbaş)											
89a		Davud Fakih ³²⁸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
90	Gavgacı (Saruhan Yurdu)		27	7							142	142
91	Divane Karagöz Kuyusu		11	1							56	56
91a		Oğuzlu	12	3							63	63
92	Kara Kuyusu		18	4							94	94
93	İbrahimce		10	4							54	54
94	Karaca Kasab		7	10							45	45
95	Vilçova		15	8							83	143
		Eynel	10	10							60	
96	Ayrıcı Hayreddin Pınarı		10	3							53	53
97	Polofçı Danişmend		11	7							62	62
98	Kucak		13	3							68	68
99	Öksüz Kuyusu (Mürüvvetler)		46	14							244	244
100	Tuğrul Yurdu		25	17							142	142
101	Kopuzcu Murad		14	5							75	148
101a		Seyfettin	5	2							27	
101b		Uzun Memi	8	6							46	
102	Kara Dede		27	11							146	146
103	Mürüvvet		35	8							183	183
104	Beştaş		22	8							118	118
105	Bahadır Kuyusu		6	5							35	35

³²⁸ Nüfus ve üretime ilişkin bilgiler Kula Toğan'ın Eski Yurdu ile birlikte verilmiştir.

106	Bülbüller		17	5							90	90
107	Odacı Kuyusu		12	1							61	61
108	Ahmed Topçı		6	1							31	31
109	Sofular		16	4							84	84
110	Pınar (Oğulbeyi)		14	5							75	75
111	İskender Bey (Oğuzlu Gölü)		32	12						1	173	173
112	Deli Adil (Hamza Kuyusu)		8	4							44	44
113	Arık Oğuzlu		19	3							98	98
114	Murad Han		14	3							73	73
115	İdris Kuyusu		17	14							99	99
116	Divane Mehmed		15	8							83	83
117	Derdlü Kuyusu (Avdil? Bey)		4	-							20	45
117a		Ali Bey	5								25	
118	Yusuflu		18	-							90	90
119	Arabacıoğlu Kuyusu		24	10							130	267
119a		Tuğrulca	12	4							64	
119b		Koçak Divane (Koçak Mehmedce)	14	3							73	
120	Tursun Bey		35	20							195	195
121	Kara Yahşi Kuyusu		24	8							128	128
122	Kara İlyas Kuyusu		3	2							17	17
123	Ayu kemal		3	1							16	16
124	Toprakhisar		-	-							-	-
125	Uran Kuyusu (Cemaat-i		9	6							51	51

	Bostancıoğulları)											
126	Ali Bey Geçidi (Küçük Ahmed)		13	4							69	69
127	Kavlak Hasan		19	17							112	112
128	Kızıl Kara		6	4							34	34
129	Karaağaç		19	5			1				101	101
130	Dokuzoğulları		17	13							98	250
130a	İsmail		27	17							152	
131	Kadı Düvel Kulu		35	16							191	191
132	Şidak		40	14							214	214
133	Acıca		39	25			1				221	221
134	Sarıkulu		51	25							280	280
135	Karye-i Mahalle-i Ali		5	3		1					29	29
136	Karye-i Mahalle-i Sefer		7								35	35
137	Karye-i Mahalle-i Hamid		8	3							43	43
138	Karye-i Mezraa-i İlbiz Gölü (Topçular)		9	5							50	50
139	Karye-i Mezraa-i Saru Nasuh (Uzunoğulları)		12	4			1				65	65
Toplam			3.152	1321	1	8	2	4	1	1	17.098	17.098